

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1943.

Första kammaren.

Nr 12.

Lördagen den 27 mars.

Kammaren sammanträdde kl. 4 e. m.

Herr statsrådet *Bergquist* avlämnade Kungl. Maj:ts proposition nr 182, angående fortsatt tullfrihet för viss sjukvårds-, beklädnads- och sjuktransportmateriel.

Justerades protokollet för den 20 innevarande månad.

Anmälades och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 8, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1943/44 under riksstatens åttonde huvudtitel, avseende anslagen inom ecklesiastikdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner.

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskott Kungl. Maj:ts proposition nr 183, med förslag till lag om förskottering av underhållsbidrag till barn (bidragsförskottslag).

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 184, angående ersättning till barnavårdsnämnderna för bidragsförskott.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet nedannämnda motioner:

nr 224, av herr *Norman* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående krigsmaktens reservpersonal;

nr 225, av herr *Wagnsson*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående krigsmaktens reservpersonal;

nr 226, av herr *Forsslund* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till karolinska sjukhuset och serafimerlasarettet;

nr 227, av herr *Källman* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1943/44 till avlöningar vid de allmänna läroverken m. m.;

nr 228, av herrar *Sten* och *Holmström*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1943/44 till avlöningar vid de allmänna läroverken m. m.;

nr 229, av herr *Lindbärg* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1943/44 till avlöningar vid de allmänna läroverken m. m.; samt

nr 230, av herr *Johanson*, *Karl August*, m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1943/44 till tekniska läroverk m. m.

Föredrogs den av herr *Velander*, m. fl. väckta motionen, nr 231, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till skattestrafflag, m. m.

Motionen hänvisades, såvitt angick ändring i Kungl. Maj:ts förslag till förordning om ändring i vissa delar av taxeringsförordningen, till bevillningsutskottet och i övrigt till behandling av lagutskott.

Föredrogs och bordlades Kungl. Maj:ts denna dag avlämnade proposition nr 182.

Anmälades och bordlades

statsutskottets utlåtanden och memorial:

nr 4, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1943/44 under riksstatsens fjärde huvudtitel, avseende anslagen inom försvarsdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner;

nr 7, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1943/44 under riksstatsens sjunde huvudtitel, avseende anslagen inom finansdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner;

nr 10, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1943/44 under riksstatsens tionde huvudtitel, avseende anslagen inom handelsdepartementets verksamhetsområde;

nr 49, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1943/44 till telefonstationsbyggnad i kvarteret Jericho i Stockholm;

nr 50, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förändring i avseende å löneställning och antal beträffande vissa ordinarie befattningar vid kommunikationsverken, jämte en i ämnet väckt motion;

nr 51, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående viss ökning av malmbrutningen i Luossavaara gruvfält;

nr 52, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om anslag för budgetåret 1943/44 till avlöningar vid universitetet i Uppsala;

nr 53, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående inrättande av en försvarets bostadsanskaffningsnämnd;

nr 54, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till uppförande av vissa byggnader å Ladugårdsgårde i Stockholm;

nr 55, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen å kapitalbudgeten under statens allmänna fastighetsfond gjorda framställningar angående anslag för budgetåret 1943/44, i vad propositionen avser handelsdepartementets verksamhetsområde;

nr 56, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående visst ägoutbyte mellan kronan och Jönköpings stad m. m.;

nr 57, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatt disposition av visst äldre reservationsanslag;

nr 58, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förvärv av Malmö — Simrishamns m. fl. järnvägar jämte en i ämnet väckt motion;

nr 59, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till stat för statens allmänna fastighetsfond för budgetåret 1943/44 m. m.; samt

nr 63, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat till riksstaten för budgetåret 1942/43, i vad propositionen avser kommunikationsdepartementets verksamhetsområde;

sammansatta stats- och bevillningsutskottets utlåtande nr 1, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatt giltighet av gällande skattegruppering m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 17, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående viss förhöjning av understöd åt f. d. specialtobakshandlare; samt

nr 18, i anledning av väckt motion om befrielse från skyldighet att erlägga automobilskatt;

första lagutskottets utlåtanden:

nr 17, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 20 juni 1924 (nr 225) med särskilda bestämmelser angående olovlig befattning med spritdrycker och vin, m. m.;

nr 18, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 26 april 1940 (nr 272) med särskilda bestämmelser angående domstolarna och rättegången vid krig eller krigsfara m. m.;

nr 19, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 1 november 1940 (nr 924) med särskilda bestämmelser angående patent vid krig eller krigsfara m. m.;

nr 20, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 30 december 1939 (nr 951) angående vissa utfästelser rörande införsel och utförsel av varor m. m.;

nr 21, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 12 december 1941 (nr 925) om reglering av förbrukningen av elektrisk kraft och gas;

nr 22, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 1 november 1940 (nr 925) med särskilda bestämmelser angående förmynderskap, godmanskap och boutredning vid krig eller krigsfara m. m.;

nr 23, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 8 november 1940 (nr 926) med särskilda bestämmelser angående bolag, föreningar, sparbanker, vissa andra inrättningar och samfälligheter samt stiftelser vid krig eller krigsfara m. m.;

nr 24, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 31 maj 1940 (nr 473) om förbud i vissa fall mot beviljande av kvarstad eller skingringsförbud;

nr 25, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 30 juni 1942 (nr 550) med särskilda bestämmelser om uppfinningar av betydelse för rikets försvar eller folkförsörjningen m. m.; samt

nr 26, i anledning av väckta motioner angående viss ändring av lagen om tillsättning av prästerliga tjänster;

andra lagutskottets utlåtande nr 16, i anledning av väckta motioner om rätt för tjänstemannaorganisationerna att i vissa mål representeras i arbetsdomstolen, arbetsrådet och försäkringsrådet;

jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 13, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtelse till statens centrala frökontrollanstalt och statens växtskyddsanstalt av vissa områden av kronoegendomen Bergshamra nr 1 i Stockholms län; samt

nr 14, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa fastigheter, som disponeras av veterinärinrättningen i Skara;

första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 5, i anledning av väckt motion angående fördelningen av vissa lotterimedel; ävensom

första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 3, i anledning av väckt motion om åtgärder i syfte att nedbringa kostnaderna för den statliga och kommunala administrationen.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 4.12 e. m.

In fidem
G. H. Berggren.

Tisdagen den 30 mars.

Kammaren sammanträdde kl. 4 e. m.

Justerades protokollen för den 23 och den 24 innevarande månad.

Anmälades och godkändes jordbruksutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 9, i anledning av vissa av Kungl. Maj:t i statsverkspropositionen under nionde huvudtiteln gjorda framställningar jämte i dessa ämnen väckta motioner;

nr 104, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 10 juni 1932 (nr 180) om vård av vissa skogar inom Västerbottens och Norrbottens läns lappmarker med flera områden;

nr 105, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen beträffande jordbruksdepartementet gjorda framställningar om anslag till kapitalinvesteringar jämte i ämnet väckta motioner;

nr 106, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående dödning av in-teckning i en från fastigheten Hällebo 1⁴ i Nydala socken, Jönköpings län, försåld lägenhet; samt

nr 107, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående befrielse för dödsboet efter P. E. Eriksson från By, Rödön, från betalningsskyldighet till kronan på grund av virkesköp.

Anmälades och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 11, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1943/44 under riksstatsens elfte huvudtitel, avseende anslagen inom folkhushållningsdepartementets verksamhetsområde;

nr 93, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående gäldandet av vissa haverikostnader;

nr 94, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag å tilläggsstat till riksstaten för budgetåret 1942/43 till anskaffning av vissa radiostationer;

nr 95, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående befrielse för Å. B. Jönsson m. fl. från ersättningsskyldighet; samt
nr 96, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till vissa byggnadsarbeten vid statens sinnessjukhus m. m.

Anmälades och godkändes andra lagutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 76, i anledning av väckta motioner om vissa ändringar i lagen om arbetarskydd m. m.; och

nr 97, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i vissa delar av lagen den 12 maj 1917 (nr 269) om fastighetsbildning i stad.

Anmälades och godkändes bankoutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 98, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående delaktighet i statens pensionsanstalt för läkare vid fristående centraldispensärer jämte en i ämnet väckt motion;

nr 99, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående delaktighet i statens pensionsanstalt för vissa icke-ordinarie lärare vid statsunderstödda handeldsgymnasier;

nr 100, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående rätt till tjänstårsberäkning i pensionshänseende i vissa fall för befattningshavare hos skogsvårdsstyrelse;

nr 101, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående återbetalning av vissa pensionsavgifter till f. d. länsjägmästaren C. O. F. Stenborg och länskogvaktaren A. Johansson Rova;

nr 102, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ersättning till G. W. Johansson i anledning av sjukdom ådragen under militärtjänstgöring; samt

nr 103, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 15 december 1939 (nr 850) angående rätt för Konungen att i vissa fall meddela särskilda bestämmelser om bankaktiebolags kassareserv.

Upplästes två till kammaren inkomna ansökningar, vilka jämte därvid följande läkarintyg voro så lydande:

Till riksdagens första kammare.

Med stöd av bifogade läkarintyg får undertecknad härmed anhålla om ledighet från riksdagsgörömlen fr. o. m. den 29 dennes t. o. m. den 6 nästa april.

Malmö den 28 mars 1943.

Axel Roos.

Härmed intygas, att juris doktor *Axel Roos* på grund av Brachialis neuralgi är arbetsoförmögen fr. o. m. den 29 mars t. o. m. den 6 april 1943.

Malmö den 28 mars 1943.

Ivan Ekberg.

leg. läk.

Till riksdagens första kammare.

Med hänvisning till bilagda läkarintyg får jag hemställa om ledighet från riksdagsarbetet till och med den 10 april 1943.

Stockholm den 30 mars 1943.

Axel Löfgren.

Att riksdagsman *Axel Löfgren* på grund av maginfluensa fr. o. m. den 27 mars d. å. och tillsvidare under c:a 14 dagar är oförmögen att fullgöra sitt uppdrag som riksdagsman, intygas.

Stockholm den 27 mars 1943.

Georg Engstrand,
leg. läk.

De begärda ledigheterna beviljades.

Vidare upplästes följande till kammaren inkomna ansökning:

Till riksdagens första kammare.

Under återopande av förut av mig ingivet läkarintyg nödgas jag härmed ånyo anhålla om fortsatt ledighet på grund av sjukdom från fullgörandet av riksdagsarbetet till och med den 10 april 1943.

Malmö den 28 mars 1943.

Vördsamt
William Linder.

Även den av herr Linder sökta ledigheten beviljades.

Föredrogs och hänvisades till bevillningsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 182, angående fortsatt tullfrihet för viss sjukvårds-, beklädnads- och sjuktransportmateriel.

Föredrogs och bordlades ånyo statsutskottets utlåtanden och memorial nr 4, 7, 10, 49—59 och 63, sammansatta stats- och bevillningsutskottets utlåtande nr 1, bevillningsutskottets betänkanden nr 17 och 18, första lagutskottets utlåtanden nr 17—26, andra lagutskottets utlåtande nr 16, jordbruksutskottets utlåtanden nr 13 och 14, första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 5 samt kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 3.

På framställning av herr talmannen beslöts att statsutskottets utlåtande nr 4, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1943/44 under riksstatsens fjärde huvudtitel, avseende anslagen inom försvarsdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner, skulle på föredragningslistan för morgondagens sammanträde uppföras näst efter sammansatta stats- och bevillningsutskottets utlåtande nr 1, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatt giltighet av gällande skattegruppering m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

*Interpellation
ang. postver-
kets utnytt-
jande för
spridning av
utländsk pro-
paganda.*

Herr **Andersson, Karl**, erhöll på begäran ordet och anförde: Herr talman! Under senare tiden har inträffat, att postverket såsom grupporsband befordrat en i utlandet tryckt och genom en i Stockholm varande propagandacentral distribuerad skrift med titeln »Om axelmakterna förlora...!»

Denna skrift, som avsetts att spridas till de svenska jordbrukarna, är till såväl bildmaterial som text en ganska ohöljd skräckpropaganda.

Interpellation ang. postverkets utnyttjande för spridning av utländsk propaganda. (Forts.)

Den riktar sig mot tvenne till vårt land vänskapligt sinnade makter och dessutom mot den demokratiska samhällsordningen på det hela taget.

Genom att utnyttja en inom postverket för legitima och kommersiella behov avsedd bestämmelse om s. k. gruppkursband har den utländska propaganda-centralen kunnat utan att ange mottagarens adress och med anonymt angiven avsändare (postbox 1212) engagera postverket och dess lantbrevbärare att sprida denna propaganda.

Det har på många håll väckt uppseende att i svenska statens tjänst anställda brevbärare på detta sätt fått medverka att för utländsk räkning till svenska jordbrukare sprida en propaganda, som såväl ur neutralitetssynpunkt som med hänsyn till landets egna intressen inte kan anses önskvärd.

Då det skäligen kan ifrågasättas, om dylik skräckpropaganda på det hela taget bör postbefordras — den kan ju väcka missförstånd med främmande makt — och vidare om villkoren för befordran såsom gruppkursband i detta fall kunna anses uppfyllda, får jag härmed anhålla om kammarens tillstånd att till herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet framställa följande frågor:

1) Har herr statsrådet observerat, att under senaste tiden postverket utnyttjats för att till Sveriges jordbrukare sprida utländsk propaganda i form av gruppkursband med såväl mottagare som avsändare anonyma?

2) Är herr statsrådet i så fall beredd att inskrida mot denna trafik och förhindra att för legitima behov avsedda bestämmelser missbrukas i propagandasyfte?

På gjord proposition medgav kammaren, att ifrågavarande spörsmål finge framställas.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 4.16 e. m.

In fidem
G. H. Berggren.

Onsdagen den 31 mars.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Herr talmannen yttrade: Efter samråd med talmannen i andra kammaren och talmanskonferensen får jag med avseende å riksdagsarbetet vid påsktiden meddela kammaren, att, såvitt nu kan bedömas, sista arbetsplenium före påsk blir onsdagen den 14 april eller, om så erfordras, torsdagen den 15 april. Riksdagsarbetet beräknas sedan kunna återupptagas torsdagen den 29 april, då emellertid inga plena med kamrarna komma att utsättas, utan tillfälle beredes till utskottsarbete. Bordläggningsplena med kamrarna komma att hållas fredagen den 30 april och tisdagen den 4 maj, båda dagarna klockan 4 eftermiddagen. Onsdagen den 5 maj sammanträda båda kamrarna klockan 11 förmiddagen, därvid gemensamma omröstningar företagas. Allt detta under förutsättning att intet oförutsett inträffar, som påkallar annan anordning.

Företogs val av tolv ledamöter i särskilda utskottet. Därvid avlämnades 81 godkända valsedlar, alla med partibeteckning »Den gemensamma*listan» och upptagande namnen på följande personer i denna ordning:

herr Sandler,
» Hage,
» Andren,
» Nilsson, Johan, i Malmö,
» Gränebo,
» Björnsson,
» Lindström,
» Mannerskantz,
» Petersson, Knut,
» Strand,
» Nordenson,
» von Heland.

Dessa personer hade alltså utsetts till ledamöter i utskottet.

Anställdes val av tjugu suppleanter i särskilda utskottet. Därvid avlämnades 73 godkända valsedlar, alla med partibeteckning »Den gemensamma listan» och upptagande namnen på följande personer i denna ordning:

herr Eklund,
» Berg, Robert,
» Holmström,
» Heüman,
» Persson,
» Franzon,
» Elowsson, Nils,
» Wistrand,

herr Äqvist,
» Elmgren,
» Löfgren,
» Ljungdahl,
» Sandberg,
» Nisser,
» Krügel,
» Sundberg,
» Andersson, Gunnar,
» Ohlin,
» Holmbäck,
» Lodenius.

Dessa personer hade alltså utsetts till suppleanter i utskottet.

Herr statsrådet *Andersson* avlämnade Kungl. Maj:ts proposition nr 187, angående anslag till telefonstationsbyggnader i Hässelby villastad och i Lännersta.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 7, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1943/44 under riksstatens sjunde huvudtitel, avseende anslagen inom finansdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner.

Punkterna 1—19.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 20.

Lades till handlingarna.

Punkterna 21—27.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 28.

Lades till handlingarna.

Punkterna 29—34.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 35.

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att dels till Bidrag till skattetyngda kommuner för budgetåret 1943/44 anvisa ett förslagsanslag av 20,000,000 kronor, dels ock bemyndiga Kungl. Maj:t att under år 1943 av anslaget använda ett belopp av högst 500,000 kronor för beredande av understöd åt synnerligt skattetyngda kommuner med avvikelse från de i förordningen den 16 december 1927 (nr 462) stadgade grunderna beträffande dylikt understöd.

I samband med Kungl. Maj:ts ifrågavarande förslag hade utskottet till behandling förehaft två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *E. Hage* m. fl. (I: 161) och den andra inom andra kammaren

*Ang. stats-
bidrag till
skattetyngda
kommuner.*

Ang. statsbidrag till skattetyngda kommuner. (Forts.)
 av herr *L. E. Andersson* i Hedensbyn m. fl. (II: 232), vari hemställt, att riksdagen måtte, utöver i statsverkspropositionen nu upptagna belopp, för skatteutjämning uppföra ett lämpligt belopp, förslagsvis 2 miljoner kronor, för att — på sätt, som i motionerna antytts eller i övrigt bestämdes — åstadkomma en mera tillfredsställande skattelättnad främst för de allra hårdast skattetyngda kommunerna.

Utskottet hade i den nu föredragna punkten på anförda skäl hemställt, att riksdagen måtte

a) med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 161 och II: 232 till Bidrag till skattetyngda kommuner för budgetåret 1943/44 anvisa ett förslagsanslag av 20,000,000 kronor;

b) med bifall till Kungl. Maj:ts förslag bemyndiga Kungl. Maj:t att under år 1943 av anslaget använda ett belopp av högst 500,000 kronor för beredande av understöd åt synnerligt skattetyngda kommuner med avvikelser från de i förordningen den 16 december 1927 (nr 462) stadgade grunderna beträffande dylikt understöd.

Herr *Hage*: Herr talman! Den fråga, som här behandlas rörande en ifrågasatt lättnad för våra allra hårdast skattetyngda kommuner, är en livsfråga för stora delar av detta land. Detta gäller icke minst för Norrland och särskilt för Norrbotten, men frågan berör även andra län. Det existerar även mycket hårt skattetyngda kommuner i Jämtland, i Västerbotten, på Gotland, i Blekinge, i Bohuslän och i Västernorrlands län.

Jag nämnde, att frågan emellertid främst berör det län, som jag representerar, nämligen Norrbottens län, och jag skall be att få ge några exempel på, hur det där ställer sig med skattetrycket i kommunerna. Jag vill då först påpeka att av länets 25 landskommuner uppnår skattetrycket i 24 kommuner en sådan höjd, att skatteutjämningsbidrag utgår, och med avseende på länets fyra städer utgår skatteutjämning till samtliga dessa. Vidare kan framhållas, att bland de 24 landskommuner, som ha skatteutjämning, uppnår en kommun en nettobeskattnings på något över 24 kronor per skattekrona. En kommun har ett nettoskattetryck på mellan 23 och 24 kronor, två kommuner på mellan 20 och 21, sju kommuner på mellan 19 och 20, sex mellan 18 och 19, fyra mellan 17 och 18, två mellan 16 och 17 och en kommun mellan 15 och 16 kronor. Det framgår av dessa siffror, att det i så gott som hela länet existerar ett skattetryck, som är orimligt och som är mycket svårt att bära för skattedragarna. Därtill kommer, som helt naturligt är, att dessa måste betala statsskatt och värnskatt efter samma grunder som i andra delar av landet.

Den omständigheten att skattetrycket i en del kommuner där uppe är så hårt är till stor olägenhet för dem även indirekt. Det är mycket svårt att åstadkomma någon företagarverksamhet från privat håll i kommuner, där skattetrycket är sådant. De löntagare, som på grund av sin tjänst tvingas att resa dit upp och bosätta sig i de hårdast skattetyngda kommunerna, betrakta detta nästan som ett straff. Det blir faktiskt på det sättet i de flesta fall, att även om vederbörande genom en förflyttning till dessa kommuner får befordran och därmed löneförhöjning, så uppslukas denna helt och hållet av den högre skatten.

Dessa förhållanden ha, som helt naturligt är, under flera år föranlett motioner och framställningar, som syftat till att åstadkomma förändringar på området. I riksdagen har det tre år å rad, nämligen 1941, 1942 och nu 1943, väckts motioner, som avse att åstadkomma åtminstone någon lindring för de allra hårdast skattetyngda kommunerna. En sådan motion som nu föreligger

Ang. statsbidrag till skattetyngda kommuner. (Forts.)

till behandling har alltså blivit framförd även i år, men jag har, när jag varit med om att väcka denna motion, aldrig trott, att man i nuvarande situation skulle kunna genomdriva ett beslut, som innebär att budgeten utökas med 2 miljoner kronor, såsom här ifrågasättes. Men vi som stå bakom dessa motioner ha resonerat på det sättet, att när nu denna fråga i alla fall är under något slags utredning, så vilja vi framföra en opinionsyttring, som skulle syfta till, att denna utredning fortast möjligt måtte resultera i ett förslag. Vi ha då utgått ifrån, att om inte hela frågan om åstadkommande av hjälp till de skattetyngda kommunerna med hänsyn till det nuvarande budgetläget *nu* kan lösas, så vore det rimligt, att åtminstone de allra hårdast skattetyngda kommunerna, exempelvis de som ha en beskattning från 18 och ända upp till 24 kronor per skattekrona, under mellantiden, intill dess reformen helt genomförts, skulle kunna få en hacka för att i någon mån komma ur sitt ekonomiska nödläge.

Utskottet har avstyrkt motionerna i år liksom föregående år, men jag måste tacksamt erkänna, att utskottets avslagsyrkande inte tagit några bryska former. Man kan gott säga, att detta utlåtande ger till känna en viss förståelse för de hårdast skattetyngda kommunernas bekymmersamma problem. Man ställer också i utsikt, att redan i år skulle den kommitté, som sysslar med denna skatteutjämningsfråga, lägga fram ett förslag, och det förslaget skulle innebära — har man sagt i utskottsutlåtandet — att endast ett mindre antal kommuner skulle få en högre nettoskattebelastning än 15 kronor per skattekrona. För min del skulle jag naturligtvis varit ännu mer tacksam, om utskottet hos den kommitté som sysslar med detta problem och vars ordförande, herr Bärge, är medlem av denna kammare, på något sätt kunnat få klarhet om, huruvida kommittén har fått någon antydan från finansdepartementet, om att finansdepartementet skulle vara benäget att — utan hänsynstagande till de nuvarande budgetförhållandena — lägga fram en proposition inom rimlig tid i riksdagen. Visserligen är det tacknämligt, att det kommer fram ett kommittébetänkande, som uppenbarligen kommer att gå ganska långt, men det är beklagligtvis på det sättet, det veta vi alla, att i dessa dagar så lagras på departementens hyllor även mycket goda förslag av social och annan innebörd — de bli liggande och de komma kanske aldrig fram till riksdagen. I detta fall föreligger den risken att för oss, som kommit till någorlunda hög ålder, bli de förslag, som läggas på hyllorna i departementen, ingenting annat än skådebröd. Vi komma troligen aldrig att bevittna den dag, då en sådan fråga som exempelvis den nu förevarande kommer inför riksdagen.

Det är särskilt med hänsyn till detta, som jag och ett flertal representanter från övre Norrland ha framburit denna motion. Och vi ha haft en alldeles särskild anledning att föra fram den på grund av ett förhållande, som även påtalas i utskottsutlåtandet och som vi finna vara ganska egendomligt. Här omtalas nämligen på sidan 15 i utskottsutlåtandet, att det finns ett särskilt anslag på 3 miljoner kronor, som skulle kunna tas i anspråk utöver det ordinarie anslaget för att hjälpa särskilt hårt skattetyngda kommuner. Längre ned på samma sida i utskottsutlåtandet får man emellertid veta, att dessa 3 miljoner inte kommit till användning i någon större utsträckning. Alltså synes det vara så, att de bestämmelser, som Kungl. Maj:ts utfärdat för användandet av dessa 3 miljoner, ha förhindrat departementet att av dessa medel tillgodose sådana kommuner, som jag här talat om, ehuru de uppenbarligen äro särskilt hårt skattetyngda. För oss måste det ju te sig mycket beklagligt, att det skall ligga nästan 3 miljoner kronor oanvända, när det finns ett flertal kommuner, som ha en så hög skattebelastning, nämligen netto som från 17 eller 18 kronor ända upp till 24 kronor per skattekrona.

Det skulle vara intressant, om någon av de närvarande, som känner till

Ang. statsbidrag till skattetyngda kommuner. (Forts.)

dessas saker bättre än jag, och särskilt någon representant för utskottet, kunde meddela, om det verkligen inte finns någon möjlighet att hos Kungl. Maj:t begära, att de direktiv, som nu möjligen finnas och som tyckas förhindra användandet av dessa 3 miljoner för att hjälpa de hårdast skattetyngda kommunerna, omändras på ett eller annat sätt.

Emellertid slutar utskottet med att förklara, att utskottet för sin del förutsätter, att den fortsatta behandlingen av skatteutjämningsfrågan i görligaste mån påskyndas. För min del måste jag säga, att detta är en ljuspunkt i utskottets utlåtande. Men med utgångspunkt från de förhållanden, som jag redan antytt, löper man även efter ett sådant uttalande utan tvivel risken, att det vackra förslag, som nu skall framläggas av en kommitté och som vi äro mycket tacksamma för, inte kommer ut i levande livet förrän ganska långt fram i tiden. Det är därför motionärerna velat ifrågasätta, om det inte skulle vara särskilt lämpligt, om man under mellantiden kunde åstadkomma åtminstone en *mindre* reform, som inte kostade statsverket så stora summor, men varigenom man dock något kunde hjälpa de allra hårdast skattetyngda kommunerna. Det är detta, som ligger bakom yrkandet i de väckta motionerna.

Jag har som sagt inte väckt denna motion därför, att jag trodde — så gammal är jag i gårde här i riksdagen — att det fanns någon möjlighet att vinna bifall till kravet på ett anslag på 2 miljoner kronor. Emellertid vill jag betona, att ett skatteutjämningsanslag, som ökar statsbudgeten med 2 miljoner kronor, icke innebär en inflationsåtgärd av samma slag, som om man ger samma anslag till något annat ändamål. Dessa 2 miljoner äro endast avsedda att åstadkomma en *skatteutjämning*, d. v. s. att ge vissa kommuner ett anslag för att hjälpa upp deras ekonomi, och då måste ju dessa medel tagas på andra håll. Följden blir naturligtvis, att vissa andra skatteobjekt få ta på sig en något ökad börda via statsskatten. Jag vågar tro, att man kan ordna hela denna sak, utan att det behöver bli någon merbelastning av hela nationalhushållet som sådant, utan fastmera en förskjutning i fråga om skattetrycket mellan olika delar av landet.

Herr talman! Utsiktarna att få igenom denna motion äro ju inga, men som en opinionsyttring ber jag trots detta att få yrka bifall till motionen.

I herr Hages yttrande instämde herrar *Karl August Johanson*, *Söderkvist*, *Sven Hansson* och *Näsström*.

Herr Nilsson, *Bernhard*: Herr talman! Beträffande denna fråga finns det inte mer än en mening inom statsutskottet, nämligen att man bör göra vad som kan göras för att lindra skattetrycket inom de hårt skattetyngda kommunerna. Utskottet har också ägnat frågan en mycket ingående uppmärksamhet. Vi ha på avdelningen inkallat en tjänsteman från finansdepartementet, som hållit en föredragning och mycket ingående redogjort för tillämpningen av gällande bestämmelser på detta område samt för förhållandena inom de kommuner, som det här gäller. Det har emellertid av denna redogörelse framgått att de 3 miljoner, som herr Hage nyss talade om i sitt anförande och som äro anslagna för ändamålet men inte kommit till användning, inte kunna användas av det enkla skälet att de bestämmelser, som finnas för deras disposition, icke äro tillämpliga på de kommuner som här främst äro i fråga. Det förhåller sig nämligen så att de siffror, som finnas i motionen, icke visa rätt på alla punkter vid den kritiska granskning, som man inom Kungl. Maj:t måste ägna ärenden av denna natur.

Utskottets motivering är så grundlig och ingående, att var och en lätt kan se hurudan ställningen har varit inom utskottet, liksom också att man genom

Ang. statsbidrag till skattetyngda kommuner. (Forts.)

den utredning, som pågår, söker komma fram till ett resultat, som kan leda till en förbättring av läget för våra hårt skattetyngda kommuner. Det är också meningen att kommunalskatteberedningen skall avlämna sitt förslag under innevarande år, enligt vad vi ha hört, och då får man väl vänta att Kungl. Maj:t snarast tar frågan under omprövning och för riksdagen framlägger det förslag vartill denna utredning kan föranleda.

Jag vill också påpeka att kommunerna, icke endast de hårt skattetyngda kommunerna på landsbygden utan också alla andra kommuner, komma att få en väsentlig lättnad från och med nästa år därigenom att vägskattebördan avlyftes från kommunerna i och med att staten övertar väghållningen. Det innebär givetvis inte alltid någon utjämning, men det innebär dock en lättnad beträffande skattebördan för de hårt skattetyngda kommunerna likaväl som för de andra.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Wiklund: Herr talman! Jag tycker inte, att man skall behöva vara född norr om Dalälven för att kunna behärta de frågor, som herr Hage och hans medmotionärer upptagit i sin motion. Men är man norrlänning och i någon mån haft tillfälle att studera de norrländska kommunernas såväl ekonomiska som sociala förhållanden, talar motionen till en på ett alldeles särskilt sätt. Problemen för Norrlands vidkommande äro mångahanda, och ett av de allra svåraste möter oss särskilt i Norrbotten, där skattetungan under många år hämmat, ja, i viss mån lamslagit det ekonomiska livet i många kommuner. Den ärade motionären uppvisar ju också, att även andra landsändar ha svårigheter att kämpa med, fullt jämförbara med dem i vårt lands nordligaste län.

Orsakerna härtill äro givetvis många. Man behöver blott tänka på de glest befolkade kommunerna, den i regel karga jorden, det hårda klimatet, de mång-enstädes små möjligheterna till en någorlunda dräglig utkomst o. s. v. för att förstå, att trakter som dessa sannerligen inte kunna undgå att få det trångt även ur kommunalekonomisk synpunkt. Av olika skäl har det kommit att vila liksom en död hand över många kommuner, som sannerligen gjort sitt bästa för att hålla huvudet ovanför vattenytan.

Det är givet, att kapitalet icke kan känna någon större lockelse till platser med skatter på 30 kronor och därutöver. Vi ha t. ex. ett par, tre synnerligen skattetyngda kommuner i Adalen — Boteå, Styrnäs och Torsåker — som ha, såvitt jag kan förstå, inga större möjligheter att kunna sänka sin kommunalskatt, trots att de ligga nära kommuner med stora industrier och relativt hyggliga skatter. Det är ju så, att om en kommun kommit upp till en viss hög skatt, vänder kapitalet ofelbart ryggen till. Och löntagarna söka sig fortast möjligt bort från de hårt skattetyngda kommunerna, om inte förr så när de uppnått pensionsåldern.

Finns det nu något sätt att hjälpa dessa skattetyngda kommuner på ett effektivare sätt än hittills? Såvitt jag kan se, ha motionärerna pekats på en möjlighet som förefinnes, nämligen att Kungl. Maj:t har rätt att i extra anslag utdela intill tre miljoner kronor. Kungl. Maj:t har hittills icke utbetalt mer än två miljoner kronor i sådana anslag. Följaktligen skulle det finnas möjlighet för Kungl. Maj:t att sträcka sig betydligt längre än vad som hittills skett. Jag vill också till herr Nilsson säga, att, såvitt jag förstår, har finansdepartementet möjlighet att inom ramen av de principer som tillämpats i fråga om dessa tre miljoner kronor ytterligare hjälpa skattetyngda kommuner med dessa pengar. Men härutöver finnes upplaget ett belopp å 500.000 kronor för beredande av understöd åt synnerligt skattetyngda kommuner med avvikelser från de i den av mig nyss nämnda förordningen stadgade grunderna. Då detta

Ang. statsbidrag till skattetyngda kommuner. (Forts.)

anslag under senare år icke utbetalts, synes det mig här finnas en andra möjlighet att hjälpa. Detta anslag har, såvitt jag är rätt underrättad, använts för att hjälpa kommunerna vid speciella tillfällen, och ett sådant speciellt tillfälle anser jag föreligger i detta fall.

Med hänsyn till vad jag här anfört kan jag icke finna annat än att riksdagen, om den goda viljan verkligen finnes, mycket väl kunde hjälpa. Det verkar, som om man av någon egendomlig orsak liksom ville ställa dessa av skatter hårt tyngda kommuner i en särklass. Enligt min bestämda mening ha inga verkligt bärande skäl anförts, varför riksdagen ej här skulle kunna räkna en hjälpare hand.

Men det finns ännu ett skäl, varför riksdagen enligt min mening här borde visa sin goda vilja. Man har under den diskussion, som förts, glömt att tala om människorna där uppe i övre Norrland. Dessa ha i många hänseenden en helt annan livsföring än folket i andra delar av vårt land. Jag vill erinra något om de förhållanden, under vilka befolkningen där uppe lever. Dessa förhållanden äro möjligen kända för flertalet i denna kammare — kanske dock mest genom böcker eller bilder.

Först vill jag då erinra om att det finns gott om mil i hela Norrland, men särskilt i Norrbotten ha de stora avstånden och de dåliga kommunikationerna satt sin prägel på livet och därmed på människorna i dessa bygder. Litet varstädes saknas ännu ordentliga landsvägar på många håll i länet. Man är mångenstädes hänvisad till skogsstigar eller vattendrag, och man får ofta ta sig fram så gott man kan.

Härtill kommer mörkret och ödemarken, som ännu i våra dagar är en bister verklighet för många människor där uppe. Den långa, tryckande vintern gör också sitt till att ge livet i dessa trakter en särskild prägel. Så ha vi isoleringen och fattigdomen, som följer släkte efter släkte såsom en föga avundsvärd arvedel.

Jag skulle, herr talman, kunna anföra andra skäl — framför allt psykologiska och religiösa — för att ytterligare understryka min uppfattning om det berättigade i att riksdagen borde tillmötesgå herr Hages i motionen gjorda hemställan. Jag kan icke underlåta att nämna ännu ett skäl, varför jag ställer mig på motionärernas sida. Jag är nämligen av den bestämda meningen, att om riksdagen bifaller motionen — och pengar finnas för att kunna göra detta — skulle man hos befolkningen i övre Norrland injuta en känsla av förtroende och tacksamhet, som skulle ta bort den uppfattningen, att landet i övrigt icke hyser intresse för lättande av den skattebördan, som nu tynger ett alltför stort antal kommuner särskilt i övre Norrland.

Herr talman! Med hänvisning till vad jag nu anfört ber jag att få yrka bifall till motionen.

Herr Hage: Herr talman! Med anledning av ett påpekande från presidiet skall jag be att få frånträda mitt tidigare framställda yrkande och hemställa, att riksdagen i stället för av utskottet föreslagna 20 miljoner kronor måtte anslå 22 miljoner kronor.

Därutöver skall jag be att få säga några ord med anledning av herr Bernhard Nilssons yttrande i debatten. Han gjorde gällande, att de siffror, som anförts av mig i motionen, icke kunna godtagas som grund för bedömandet av skattebelastningen i kommunerna. Jag vet mycket väl, vad han syftar på, när han yttrar sig på det sättet. Det har ju också påpekats i utskottets utlåtande, att när man skall bedöma, huruvida en kommun skall få ett visst skatteutjämningsbidrag eller icke, går man — åtminstone i en hel del fall — icke ut ifrån det faktiska skattetrycket, som t. ex. för Karesuando kommun är ungefärligen 24

Ang. statsbidrag till skattetyngda kommuner. (Forts.)

kronor 50 öre enligt officiella siffror i senaste »Årsbok för Sveriges kommuner», utan man *beräknar* efter vissa principer en viss siffra som uttryck för skattetrycket. Då kommer man i de flesta fall för dessa kommuner, som ha låt mig säga ett skattetryck av mellan 21 och 24 kronor, ned till ungefär 20 kronor i stället. Men redan 20 kronor per skattekrona är ju ett oerhört skattetryck. När man skall beräkna, huruvida en kommun skall få skatteutjämningsbidrag eller icke, säger man då t. ex., att orsaken till att kommunen i fråga har ett så hårt skattetryck som 24 kronor är, att kommunen icke brytt sig om att upptaga lån för en viss utgift utan i stället uttaxerat hela beloppet på en gång, eller också har man visserligen tagit upp ett lån men samtidigt bestämt, att amorteringstiden skall bli mycket kortare än vad som är vanligt. Hade kommunen i stället gått lånevägen och tillämpat en normal amorteringstid, skulle skattetrycket i kommunen ha gått ned till 20 kronor i stället för exempelvis 23.

Jag kan mycket väl förstå, att man kan resonera på detta sätt, när man bedömer frågan, huruvida en kommun skall ha skatteutjämningsbidrag och i så fall med vilket belopp. Men faktum är dock i alla fall, att det *faktiska* skattetrycket i kommunen i fråga är det, som framkommer genom de officiella siffrorna i »Årsbok för Sveriges kommuner». Sedan kan man naturligtvis göra gällande, att den kommunala myndigheten kanske inte har förfarit fullt lämpligt, när den beslutat sig för att uttaxera en viss summa på en gång i stället för att taga upp ett lån och i vanlig ordning amortera det. Men det faktiska skattetrycket är dock — upprepar jag — det som framkommer genom siffrorna i den officiella publikationen. Följden blir också, att man kan konstatera, att inom en sådan kommun som t. ex. Karesuando är skattetrycket ungefärligen tre gånger större än i Stockholm och fyra gånger större än i den skattebilligaste landsortskommunen i landet, nämligen Lovö, som ligger strax utanför Stockholm. Jag menar därför, att den anmärkning, som herr Bernhard Nilsson framförde på denna punkt, icke är värd så mycket i detta sammanhang, som man kanske först skulle kunna tro.

Jag vidhåller, herr talman, mitt nu senast framförda yrkande.

Häri instämde herr *Wiklund*.

Herr Johansson, Johan Bernhard: Herr talman! Det råder icke någon motsättning mellan utskottet och motionärerna därom att hjälp bör beredas åt skattetyngda kommuner. Det finns, såvitt jag kan förstå, inte heller någon motsättning mellan Kungl. Maj:t och motionärerna, ty den proposition över vilken utskottet här avgivit sitt utlåtande föreslår ju ett så pass betydande belopp som 20 miljoner kronor att fördelas bland skattetyngda kommuner och därutöver en summa av 500,000 kronor att utdelas i exceptionella fall, där särskilt behov så påkallar.

Men kan ju likväl inte gå på motionärernas yrkande i den form, som de framställt sitt förslag. Det har fastställts vissa grunder, efter vilka denna hjälp till kommunerna skall utgå. Man måste hysa vissa betänkligheter mot att just nu på en enskild motion avvika från dessa grunder. Vid föredragning inom utskottet av särskilt tillkallade experter på området har det meddelats, vilket ju också står angivet i utlåtandet, att skattetrycket icke i något fall har överstigit 20 kronor per skattekrona. Det har också meddelats, att man endast delvis har behövt ta i anspråk det belopp på tre miljoner kronor, som står till Kungl. Maj:ts föfogande att användas i enlighet med särskilda grunder. Vidare ha vi det kända faktum, att det väntade förslaget från kommunalskatteberedningen, som till en av sina huvuduppgifter har just att förbereda

Ang. statsbidrag till skattetyngda kommuner. (Forts.)
 ett nytt förslag till skatteutjämning, är att emotse under den närmaste tiden. Det förefaller mig därför, som om det vore lämpligt att avbida detta förslag för att först se, hur kommittén tänkt sig riktlinjerna i fortsättningen för denna form av hjälpverksamhet.

Herr Hage yttrade i sitt första anförande något om att statsutskottet borde ha förhört sig hos kommittén om när kommittén kommer med sitt betänkande och att vi vidare borde ha hört oss för i finansdepartementet, om finansministern är villig att för riksdagen framlägga ett förslag i anledning därav. Det är väl ändå bra mycket begärt, att en kommitté på förhand under pågående utredningsarbete skall lämna uppgifter till ett utskott rörande sitt arbete. Ännu mera orinlig är det, förefaller det mig, att ställa kravet, att finansdepartementet skall meddela huruvida departementet kommer att till riksdagen vidarebefordra ett kommittéförslag, som ännu icke har avlämnats.

Att öka budgeten med två miljoner kronor i det läge, i vilket hela detta i och för sig mycket viktiga spörsmål nu befinner sig, har förefallit utskottet icke vara välbetänkt. Med uttalande av all önskvärdhet om att denna fråga underkastas en både skyndsam och noggrann fortsatt handläggning till förmån för en ökad skatteutjämning är det icke möjligt att nu gå längre än vad utskottet har gjort. Jag yrkar därför, herr talman, bifall till utskottets förslag.

Herr Näsström: Herr talman! Vad jag mest fäst mig vid i utskottets uttalande är vad som står på sid. 15, där utskottet skriver: »Utskottet vill i detta sammanhang jämväl erinra om att kommunalskatteberedningens väntade förslag rörande den kommunala skatteutjämningen är att emotse under innevarande år. Enligt vad utskottet under hand inhämtat rörande riktlinjerna för detta förslag avses att åstadkomma skatteutjämning dels indirekt genom överflyttande av vissa utgifter på statsverket och genom jämkning i gällande statsbidragsgrunder, dels ock genom direkta understöd. Inom beredningen uppgjorda kalkyler synas utvisa, att uttaxering med högre belopp än 15 kronor per skattekrona efter genomförande av nu föreliggande preliminära förslag skall behöva förekomma i ett avsevärt lägre antal kommuner än för närvarande.»

Jag måste säga, att detta uttalande faktiskt var väntat, ty i kolonien Norrland göra vi oss inte några illusioner om denna sak. Vi hade dock trott, att man kanske skulle ha kunnat komma fram till något radikalare linjer, än vad som synes bli resultatet. En kommun kan ha över 15 kronor i skatt utan att få något som helst skatteutjämningsbidrag, ty det är fyra viktiga poster, som äro utslagsgivande för kommunernas rätt att erhålla skatteutjämningsbidrag, nämligen utgifterna för kyrka, skola, fattig- och barnavård. Kommer man icke något som helst skatteutjämningsbidrag. Enligt mitt sätt att se vore det enda rättfärdiga en samskatt, ty det är väl ändå många gånger fullständigt utan en persons egen förskyllan och värdighet, om han råkar hamna i en kommun, som har t. ex. 7 kronor i kommunalskatt, eller i en annan kommun, som har 20 kronor. Jag tror, att vi så småningom måste gå in för andra sätt att lösa detta problem. Det gamla talesättet att det faktum att en kommun har hög kommunalskatt endast beror på att kommunen har misskött finanserna är ett stort misstag. Jag anser för min del, som sagt, att den enda riktiga lösningen vore en samskatt, men den frågan kan ju inte diskuteras i samband med vad som nu föreligger till behandling.

Jag har dock, herr talman, velat säga dessa ord för att framhålla, att jag anser, att vad herr Hage här har anfört, är rätt och riktigt. Jag ber därför att i korthet få yrka bifall till hans motion.

Ang. statsbidrag till skattetyngda kommuner. (Forts.)

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjordes enligt de därunder förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu ifrågavarande punkten hemställt samt vidare på bifall till utskottets hemställan med den ändring, att anslagsbeloppet bestämdes till 22,000,000 kronor; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Punkten 36.

Lades till handlingarna.

Punkterna 37—41.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 42.

Lades till handlingarna.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 10, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1943/44 under riksstatsens tionde huvudtitel, avseende anslagen inom handelsdepartementets verksamhetsområde.

Punkterna 1—27.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 28.

Lades till handlingarna.

Punkterna 29—67.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 68.

Lades till handlingarna.

Punkterna 69—73.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 74.

Lades till handlingarna.

Punkterna 75—81.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 82.

Lades till handlingarna.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtanden:
nr 49, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1943/44 till telefonstationsbyggnad i kvarteret Jericho i Stockholm;

nr 50, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förändring i avseende å löneställning och antal beträffande vissa ordinarie befattningar vid kommunikationsverken, jämte en i ämnet väckt motion; samt

nr 51, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående viss ökning av malmbrytningen i Luossavaara gruvfält.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Vid förnyad föredragning av statsutskottets memorial nr 52, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om anslag för budgetåret 1943/44 till avlöningar vid universitetet i Uppsala, godkändes den i detta memorial föreslagna voteringspropositionen.

Vid ånyo skedd föredragning av statsutskottets utlåtande nr 53, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående inrättande av en försvarets bostadsanskaffningsnämnd, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

*Anslag till
ämbetsbygg-
nad å Ladu-
gårdsgårde.*

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 54, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till uppförande av vissa byggnader å Ladugårdsgårde i Stockholm.

Med tillstyrkande av Kungl. Maj:ts i proposition nr 58 gjorda framställning hade utskottet i förevarande utlåtande hemställt, att riksdagen måtte å kapitalbudgeten under försvarsväsendets fastighetsfond anvisa

I. under arméförvaltningens delfond till Ämbetsbyggnad å Ladugårdsgårde
a) å tilläggsstat till riksstaten för budgetåret 1942/43 ett reservationsanslag av 200,000 kronor samt

b) å riksstaten för budgetåret 1943/44 ett investeringsanslag av 3,700,000 kronor;

II. under marinförvaltningens delfond till Nybyggnad för marinens myndigheter å tilläggsstat till riksstaten för budgetåret 1942/43 ett reservationsanslag av 630,000 kronor.

Reservation hade anmälts av herrar *Gränebo* och *Heiding*, vilka likväl ej antytt sin åsikt.

Herr Ström, Fredrik: Jag har begärt ordet för att framföra mina betänkligheter mot att man förlägger så många viktiga statliga ämbetsbyggnader inom ett mycket begränsat område i Stockholm, där säkerligen stora risker förefinnas i händelse av krig för att förvaltningen kan i mycket stor utsträckning lamslös. Framför allt synes man bli och böra vara betänksam, när man här sammanför på ett och samma område så gott som alla våra viktigaste centrala militära anstalter.

Vi befinna oss ju fortfarande enligt regeringens mening i en mycket allvarlig utrikespolitisk situation, och vi ha fortfarande beredskapslagar för krigsfara. Det har senast i försvarsministerns tal antytts, att vi under avsevärd tid framåt även efter det kriget slutat torde befinna oss i mycket allvarlig belägenhet och att vi få taga på oss mycket stora och tunga bördor och alltså löpa betydande militära, politiska och ekonomiska risker. Kan det då vara klokt att här gå till väga på det sätt som Kungl. Maj:t och utskottet föreslår, så att man nu sammanför alla dessa byggnader på en begränsad plats?

Jag förstår att man måste lägga de centrala verken i Stockholm, och jag har ingenting emot det, fastän jag inte vill sticka under stol med att en egen-

Anslag till ämbetsbyggnad å Ladugårdsgårde. (Forts.)

domlig snedbelastning börjar göra sig gällande för Stockholms del. Vi kunna näppeligen ur bostadssociala synpunkter, ur kommunikationssynpunkter, ur sjukhussynpunkt och ur flera andra synpunkter övervinna de svårigheter, som medfölja den våldsamma ökning av befolkningen i Stockholm som har skett under de senare åren, i all synnerhet som denna befolkningstillväxt har varit ensidig, i det att vi ha omkring 70,000 flera kvinnor än män. Denna väldiga befolkningsökning och snedbelastning av Stockholm, som skett under de senare åren, har vållat Stockholms stadsförvaltning de allra största svårigheter, och vi se icke i det oavlätliga placerandet av nya ämbetsverk i huvudstaden någon fördel för Stockholms stad. Vi anse att det skulle vara fördelaktigt såväl ur rikets som även ur Stockholms stads synpunkt, om man kunde förlägga till landsorten en del av de ämbetsverk som nu i ständigt växande omfattning placeras i Stockholm. Men framför allt är det bekymmersamt att utvecklingen blir så ensidig, att den omöjligt kan få fortgå på detta sätt. En avsevärd del av den tunga industrien, som har manlig personal, borde föras till Stockholm, och en hel del av statens ämbetsverk, som övervägande sysselsätta kvinnlig arbetskraft, borde flyttas bort ifrån Stockholm.

När man nu står inför utsikten att få ytterligare en rad av omfattande ämbetsverk uppförd i Stockholm med samma ensidiga förhållanden i fråga om arbetskraftsstruktur, blir läget slutligen mycket allvarligt, och statsmakterna kunna i fortsättningen icke bortse från dessa omständigheter.

Härtill kommer, att den bebyggelse av Gärdet, som nu fortgår, med såväl bostadshus som ämbetsverk, kommer att i allra högsta grad förstöra de för Stockholm, de för folkhälsan i Stockholm nödvändiga lungorna i staden. En av dessa lungor är Ladugårdsgården, och om detta område blir kompakt bebyggt med elefantlika bostadshus och väldiga ämbetsverk, så kommer detta att ha en mycket oförmånlig inverkan på folkhälsan och trevnaden i Stockholm. Detta är så mycket mer att beklaga som även andra omständigheter, över vilka man icke kan råda, verka i samma riktning på andra områden i närheten av Stockholm.

Jag har den uppfattningen, att riksdagen och delvis även regeringen allt för litet har övertänt situationen, som dock är av en mycket stor betydelse. Jag hade trott, då det fanns en reservation av två ledamöter av utskottet, att i denna reservation skulle ha utvecklats skälen för avslag och att därest reservationen innebar, att man var tveksam, om denna kompakta bebyggelse med militära ämbetsverk borde förläggas till en och samma plats, jag skulle kunna ansluta mig till en sådan reservation. Då emellertid reservanterna tydligen ha resignerat, så kan jag inte här ställa något direkt yrkande, men jag har velat framföra dessa synpunkter, då jag icke vill att denna sak alldeles opåttat skall få passera riksdagens behandling av ärendet.

Herr Lindström: Herr talman! Jag vill här säga några ord med anledning av det anförande, som vi nyss hört från Stockholmsbänken. Statsutskottet har observerat de risker, som herr Ström påtalade och som i händelse av krig uppkomma genom att man förlägger ett stort antal viktiga ämbetsbyggnader på samma plats. Just denna sak har påtalats i utskottsutlåtandet, men utskottet har vid besök på platsen och vid närmare övervägande dels funnit att denna nybyggnad innebär en betydande rationalisering av förvaltningen och dels kommit underfund med att man kunnat och kan i de nya byggnaderna bereda mycket goda skyddsutrymmen, som vid krig komma att innebära en betydande säkerhet både för personal och materiel.

Det är ju på det sättet, som utskottet också anmärker, att en hel del av den statliga förvaltningen nu är förlagd ute i privathus. Staten betalar hyror

Anslag till ämbetsbyggnad å Ladugårdsgärde. (Forts.)

för sådana lokaler med nära 3 miljoner kronor, och det är uppenbart, att den kapitalinvestering som här göres kommer att innebära en mycket betydande besparing ur statsfinansiell synpunkt.

Då herr Ström säger att det är en belastning för Stockholm att ha dessa ämbetsverk och klagar över att det skall tillkomma nya ämbetsverk, så vill jag understryka, att det här inte är fråga om att skapa några nya ämbetsverk, utan ämbetsmännen finnas här förut, och det är bara fråga om att flytta en del av dem in i nya lokaler för att på det sättet rationalisera administrationen. Jag tror att det är en fullkomlig utopi, då herr Ström tänker sig att man skulle kunna lägga förvaltningar av denna art var som helst ute i landet. Dessa förvaltningar måste stå i den allra närmaste dagliga förbindelse med den centrala förvaltningen och med Kungl. Maj:ts kansli, och det skulle betyda stora kostnader för staten och stora besvärligheter för administrationen, om man på detta område skulle åstadkomma en decentralisering. Stockholm är nu en gång rikets huvudstad. Staden har många fördelar därav, och om det också uppstår en och annan nackdel, så har staden råd och förmåga att bära den. Jag anser därför, att den delen av herr Ströms argumentering har litet eller intet värde.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr förste vice talmanen: Herr talman! Det är väl mera sällsynt, att man hör en representant för Stockholms stad uttala sina farhågor för att allt för stora anläggningar uppföras inom huvudstaden och att nästan alla de centrala ämbetsverken dragas till huvudstaden. Men de betänkligheter som den ärade talaren anfört måste dock tillmätas en viss betydelse. Om en centralisering till huvudstaden fortsätter på det sätt, som under de senare decennierna ägt rum, så kommer väl så småningom statens alla centrala verk och institutioner att samlas inom huvudstaden. Den frågan ha vi emellertid knappast att behandla, när vi skola taga ståndpunkt till det föreliggande förslaget, utan det är nu endast fråga om huruvida vi skola besluta byggandet av ännu en stor ämbetsbyggnad ute på Ladugårdsgärde.

På denna plats finnas redan två stora byggnader uppförda för den militära förvaltningen, nämligen för marinen och flyget, och de omfatta närmare 800 rum. Dessa lokaler taga ju ett stort utrymme i anspråk, de ha ett fritt och väl synligt läge, och skulle vi råka i krig, skulle de säkerligen utgöra ett eftersökt mål för fientliga flygare. Samlar man ännu flera stora ämbetslokaler på samma plats, så bidrar ju detta att ytterligare öka denna risk. Det är framför allt detta, som har varit anledningen till att två reservanter hyst betänkligheter mot att beslut nu fattas rörande det föreliggande förslaget, och det kan ifrågasättas, om man behöver fatta ståndpunkt i den frågan redan i dag. Man har löst lokalbehovet för den marina förvaltningen, man har löst det för flyget, och här gäller det endast att utsträcka lösningen till ytterligare en del militära förvaltningar. Men till och med statsrådet har varit svävande på denna punkt huruvida det skulle behövas nya lokaler för detta ändamål. Han säger i propositionen: »Någon risk för att dessa lokaler icke komma att finna användning på lång sikt torde icke föreligga vare sig den nuvarande militära centralförvaltningen bibehålles i princip oförändrad eller en omorganisation av denna förvaltning kommer till stånd.» Har man alltså någon tveksamhet om den saken, då kunde man ha dröjt ännu ett år med att besluta uppförandet av denna byggnad.

I propositionen föreslås dels uppförande av denna nya byggnad, varom jag nu talar, vilken skulle draga en kostnad av 3,700,000 kronor, dels en tillbyggnad av den marina centralbyggnaden, vilken skulle kosta 600,000 kro-

Anslag till ämbetsbyggnad å Ladugårdsgårde. (Forts.)

nor, och dels sprängningar för anskaffande av skyddsrum för en kostnad av 200,000 kronor. Mot dessa senare förslag har icke förefunnits någon meningsskiljaktighet inom utskottet. Tillbyggnaden av marinens lokaler torde vara nödvändig, och i den delen biträdes förslaget av samtliga utskottets ledamöter. Det har nämligen visat sig redan nu, innan byggnaden ännu tagits helt i anspråk, att den är otillräcklig för sitt ändamål. Likaså torde det vara lämpligt att de föreslagna skyddsrummen och bombsäkra lokalerna redan nu komma till utförande. Dessa arbeten böra helst utföras, innan de där planerade byggnaderna uppföras. Däremot kan det ifrågasättas, om man skall uppföra den nya förvaltningsbyggnaden nu, då man icke har något bestämt ändamål, för vilket den skulle användas, utan endast vet att man säkerligen kommer att behöva lokalerna. Man kunde då ha dröjt något med att fatta detta beslut, och det föreligger ytterligare ett skäl för att ett dröjsmål kan vara befogat. De nuvarande byggnaderna äro uppförda enligt ett system med mycket små lokaler för den arbetande personalen. Golvytan per rum är ungefär 9 kvadratmeter. Det är således ganska små rum vars lämplighet, som tjänsterum, man ännu icke har någon erfarenhet av. I tidningspressen har även framförts en viss kritik mot ett sådant anordnande av arbetslokaler. Det blir kanske trångt för den arbetande personalen, kanske även otillfredsställande i fråga om luftväxlingen i dessa lokaler, och det kan därför anföras vägande skäl för att man dröjde något, innan man fattade beslut om uppförande av ytterligare en liknande byggnad som de nu uppförda. Kanske man i framtiden finner, att det hade varit bättre, om den hade varit planlagd på annat sätt och uppförd på annan plats än vad som nu föreslagits.

Beträffande rummens storlek kunde ju även prövas ett system med flyttbara väggar mellan lokalerna, så att man inte helt behövt binda sig för allt för små golvytor.

När det alltså inte kan anföras några starkt trängande skäl för att byggnaden behöver uppföras redan nu och då man skulle vinna större erfarenhet, om man dröjde något, hade jag från början inom utskottet starka betänkligheter mot att beslut nu fattades i saken. Emellertid gjorde jag som herr Fredrik Ström nämnde: jag resignerade. Man gjorde gällande, att det är ont om hyreslägenheter i Stockholm och att denna byggnad skulle innebära en viss lättnad på hyresmarknaden, man framhöll att byggnaden skulle behövas för militära ändamål eller, om den inte skulle behövas för den militära förvaltningen, för den civila, och detta gjorde att jag icke framfört något direkt avslagsyrkande. När det nu emellertid blivit en rätt omfattande debatt i saken här i kammaren, har jag, herr talman, velat framföra dessa synpunkter och betänkligheter, utan att göra något direkt yrkande.

Herr **Ström, Fredrik**: Herr talman! Gent emot min ärade vän herr Lindström skulle jag vilja framföra två synpunkter, som jag vore tacksam om han ville övertänka under sin fortsatta verksamhet inom statsutskottet. Den ena är den snedbelastning av stockholmsbefolkningen, som så kraftigt fortgår genom att till Stockholm förläggas företrädesvis ämbetsverk, under det den tunga och medeltunga industrien allt mer försvinner. Det är ett problem, som inte bara kommunalförvaltningen utan även statsförvaltningen inom kort kommer att få allvarligt sysselsätta sig med. Men det var mera i förbigående, jag nämnde denna företeelse. Vad jag egentligen ville be herr Lindström taga under beaktande, är att han, som ändå är intresserad för Stockholms stad och har nedlagt så mycket arbete för bevarande av Stockholms stads kulturminnesmärken, även måtte tänka på naturminnesmärkena, och dit höra även Gärdet och Norra Djurgården. De äro näst Södra Djurgården Stockholms allra viktigaste och

Anslag till ämbetsbyggnad å Ladugårdsgärde. (Forts.)

mest ovärderliga naturparker. Om dessa områden, som ägas av staten, bli exploaterade, så kommer därmed Stockholms stad att både ur folkhälsans synpunkt och ur andra synpunkter lida det allra allvarligaste men.

När man nu från reservanternas sida har hört de skäl som legat till grund för reservationen, så måste man väl säga sig, att reservanterna även ur andra synpunkter än dem jag nu senast berört ha mycket starka skäl för sitt ställningstagande. Det kan ju inte vara rimligt och klokt att i så allvarliga tider som dessa hopa statens ämbetsverk på ett enda begränsat område med risk att vid en olycka eller en konflikt de mest ödesdigra följder ge sig till känna. Det andra av reservanternas skäl är att det inte synes vara absolut nödvändigt att uppföra dessa byggnader nu. Det synes mera vara fråga om en rationaliseringsåtgärd för att nedbringa hyrorna för staten, men vi veta ju att det är dyrt att bygga i dessa tider och att byggnaderna komma att draga väldiga kostnader. Fråga är, om det inte i längden skulle bli billigare att alltjämt hyra äldre lokaler för ämbetsverken. Jag medger att herr Lindström har rätt i att dessa ämbetsverk, varom det här nu är fråga, måste ligga i varje fall i Stockholms närhet, även om de icke behöva vara koncentrerade på en bestämd punkt. Om man nu genom den av utskottet föreslagna åtgärden icke vinner någon ekonomisk rationalisering utan det i stället på grund av de oerhört höga byggnadskostnaderna kan tänkas bli dyrare för statskassan att bygga, vad ha vi då vunnit? Är det inte då lika klokt att vila och se tiden an och nöja sig med de smärre utvidgningarna av de militära ämbetsverken, som utskottet är enhälligt om? Skulle inte herr Lindström vilja redan nu taga sig en funderare över om det inte vore klokt att här söka vinna två viktiga saker på en gång, nämligen att bevara viktiga delar av den naturpark som heter Gärdet och att rädda oss undan en ganska stor risk för att sammanhopningen av dessa ämbetsverk kommer att leda till olyckliga följder i händelse av krig.

Herr talman! Efter att ha hört de starka skäl som lett reservanterna ber jag nu att få yrka avslag på utskottets förslag under punkten I, som avser uppförande av en ämbetsbyggnad å Ladugårdsgärde.

Herr **Lindström**: Jag skall be, herr talman, att få återkomma med några ord med anledning av de två senaste anförandena i denna debatt.

Herr förste vice talmannen sade, att det inte var klart, om det verkligen under den närmaste tiden fanns något behov av dessa lokaler, som nu planeras. Departementschefen har ju mycket starkt understrukit, vilket även utskottet betonat, att det finns ett mycket stort ögonblickligt behov för en hel del av kris-tidsadministrationen att få bättre och ändamålsenligare lokaler och att den allmänna bostadsmarknaden i Stockholm därigenom kommer att få en icke oväsentlig lättnad. Sedan är det ju meningen att armeförvaltningen skall flytta in i de nya lokaler, som nu skulle byggas på Gärdet.

I en synpunkt vill jag instämma med herr förste vice talmannen, och det är när han kritiserade de små utrymmena i de byggnader som redan äro uppförda där ute. Det synes mig att snålheten i det fallet bedragit visheten.

Beträffande herr Ströms senaste inlägg vill jag säga att jag har mycket starka sympatier för den önskan han uttalade att så mycket som möjligt bevara Stockholms skönhetsvärden beträffande både natur och byggnader. Men jag vill samtidigt till herr Ström säga, att denna nybyggnad icke kommer att i någon väsentlig mån förändra karaktären av den del av Ladugårdsgärde, som det nu närmast gäller. Jag skulle kunna gå så långt, att jag säger, att ur den synpunkten har den fråga som här diskuteras ingen som helst betydelse.

Herr Ström var också inne på den synpunkten, att det med hänsyn till de dyra byggnadskostnaderna skulle vara olämpligt att sätta i gång dessa arbeten

Anslag till ämbetsbyggnad å Ladugårdsgärde. (Forts.)

nu, men jag vill då understryka än en gång, att hyreskostnaderna för en del av den statliga administrationen för närvarande äro så stora, att den kapitalinvestering, som det här är fråga om, änskönt byggnadskostnaderna äro dyra, kommer att innebära en vinst för staten, vilket ju också både departementschefen och utskottet framhållit.

Beträffande den sociala strukturen av Stockholms befolkning, som herr Ström uttalade en del funderingar om, så är det ju ett stort problem, som jag inte här skall gå in på. Jag vill bara säga, att det kan ju inte ankomma på statsmakterna att sörja för att Stockholm får industrier. Det är väl kommunalpolitiken, som där har sin givna uppgift, om det överhuvud taget skall göras någonting från det allmännas sida. Herr Fredrik Ström har ju som gammal kommunalpolitiker i Stockholm haft anledning att syssla med dessa problem, och om det på de grunder som han angivit har blivit en snedbelastning inom befolkningsgrupperna, är skulden mera herr Ströms än statsmakternas.

Herr Ström, Fredrik: Herr talman! Jag skulle vilja svara ett par ord på repliken från herr Lindströms sida, att det på grund av befolkningens i Stockholm olyckliga sociala struktur företrädesvis skulle vara kommunalförvaltningen som härvidlag hade att ingripa. Det kan inte vara riktigt resonerat, ty om staten oavlätligen här i Stockholm inrättar ämbetsverk, som företrädesvis sysselsätta kvinnlig arbetskraft, så kan ju inte kommunalförvaltningen göra något däråt.

Kommunalförvaltningen gör säkerligen vad den kan för att skapa industrier i Stockholm, men den tunga industrien har, på grund av omständigheter som jag inte här nu vill gå in på, till stor del flyttat från Stockholm, och det är något som inte kan läggas Stockholms kommunalförvaltning till last. Om Stockholms stad hade i Stockholm fått behålla telegrafverkstäderna, som nu ligga i Nynäshamn, och hade fått järnvägsverkstäderna, som nu ligga i Örebro, här i Stockholm, hade en väsentlig förbättring i den sociala strukturen i fråga om vår stads befolkning ägt rum. Det är olyckligtvis så, att staten drar ifrån Stockholm de institutioner, där männen äro sysselsatta, och förlägger till Stockholm institutioner, där företrädesvis kvinnor äro sysselsatta. Då blir utvecklingen sådan som den nu sedan ett avsevärt antal år tillbaka tenderat att bli, d. v. s. kännetecknad av en väldig snedbelastning med omkring 70,000 fler kvinnor än män. Denna proportion ökas årligen; om utvecklingen fortgår som hittills, så beräknas det att vi här i Stockholm efter ett tiotal år skulle vara uppe i ett kvinnoöverskott av omkring 100,000 kvinnor mer än män, och det måste ju även statsmakterna inse vara något som är oriktigt. Enda sättet att råda bot på detta missförhållande är att till Stockholm förlägga tung- och medeltung industri, varvid även staten kan i viss mån bidra, och att till landsorten förlägga en hel del institutioner och ämbetsverk av icke absolut central karaktär, vilka mycket väl kunna skötas från landsorten. Detta var en replik på den punkten.

Herr Lindström upplyste om något ganska intressant, nämligen att det inte alls är säkert, att detta ämbetsverk — som ju är avsett att vara ett militärt ämbetsverk — erfordras helt för militärt ändamål för den närmaste framtiden. I det sammanhanget upplyste herr Lindström om att vi ha kristidskommissionerna, som ha stora svårigheter att dras med i sina gammalmodiga lokaler, de behöva ökat utrymme och de behöva centralisering. — Är det inte ändå så att vi ha haft den förhoppningen, den tron och den önskan att vi snart skulle bli kvitt kristidskommissionerna, att vi åtminstone så snart som kriget vore förbi skulle tämligen snabbt kunna likvidera dessa mycket dyrbara och mycket tungrodda apparater, som dessutom ur många synpunkter icke bara ha fördel-

Anslag till ämbetsbyggnad å Ladugårdsgårde. (Forts.)
aktig inverkan. Det kan väl ändå inte vara meningen att vi nu skola bygga för ett kristidsämbetsverk, ett verk för kommissionerna? Jag ser, att herr försvarsministern skakar på huvudet, och jag antar, att han därmed vill ha sagt, att avsikten icke är att i dessa byggnader skola flytta in några kristidskommissioner, som vi snarast möjligt vilja bli kvitt, utan att det skall vara uteslutande ett militärt ämbetsverk, som skall disponera byggnaderna. Men då kvarstår den frågan, som jag vill ställa till herr statsrådet, eftersom statsrådet Sköld nu är närvarande i kammaren: Anser herr statsrådet verkligen, att vi med full trygghet och säkerhet kunna hoppa dessa militära byggnader så pass koncentrerat på en plats som den nu föreslagna? Vore det inte bättre att förlägga dem inom skilda områden av Stockholmsrayonen och att inte utsätta oss för de mycket stora risker, som i händelse av krig följa med en sådan sammanbyggnad av viktiga ämbetsverk?

Herr Lindström sade sig slutligen ha den uppfattningen, att denna ämbetsbyggnad i och för sig inte var till någon allvarligare nackdel för Gärdet ur naturparkssynpunkt. Ja, varje gång en byggnad uppföres på Gärdet, får man höra, att det gör väl ingenting om just den byggnaden uppföres, och så blir den uppförd. Men likadant säger man om nästa byggnad och för var gång det blir fråga om att uppföra någon byggnad där. På så sätt ökas bebyggelsen på Gärdet undan för undan. Det är väl herr Lindström bekant, att enbart de nya militära ämbetsverken på Gärdet sammanlagt omfatta en väldigt stor areal!

Jag vill erinra om att i det markavtal mellan kronan och Stockholms stad, som tillkom vid den stora bytesshandeln emellan, uttalades, att man skulle förfara skonsamt med Gärdet och dess bebyggelse. Jag kan inte se, att man förfar skonsamt, när man på den platsen nu reser det ena komplexet av byggnader väldigtare än det andra.

Herr **Heiding**: Herr talman! Jag har till detta utskottsutlåtande fogat en blank reservation därför att jag ansett det olämpligt att en sådan byggnad, som den det här talas om, kommer till utförande, då man egentligen inte vet vad den skall användas till.

Herr Lindström har visserligen framhållit, att den möjligen i framtiden skulle komma att tas i anspråk av arméförvaltningen, men det har ju inte sagts tydligt att så skulle bli fallet. Och när man tänker uppföra en så stor byggnad som denna för 3,700,000 kronor, så böra väl rummen planeras så, att byggnaden blir användbar i framtiden för det ämbetsverk, som sedan skall ta den i anspråk. Jag anser att de ute på Ladugårdsgårde uppförda byggnaderna inte äro byggda så att de fullt lämpa sig för framtida bruk. Skall man då fortsätta att uppföra så pass stora och dyrbara byggnader, utan att ha planerat för framtida behov? Det har redan framhållits här, att rummen i de nyligen uppförda byggnaderna på Ladugårdsgårde äro små, och jag skulle tro att de just på grund av de besparingssynpunkter, som anlades, när byggnaderna uppfördes, icke blivit tilltagna så att de äro lämpliga för kommande tiders behov.

Herr Lindström talade mycket om att dessa byggnader skulle uppföras åt ämbetsverk, för vilkas lokalbehov nu erläggas höga hyror, men det ligger ju så till, att det i alla dessa för kommissioner och andra statliga verk förhyrda byggnader har måst utföras en hel del omändringsarbeten. Man har således kostat på en hel del för att få dem lämpliga för nuvarande ändamål och för att de skulle kunna användas under en tid framåt. Då är det väl inte lämpligt att vederbörande kommissioner flytta ut ur dessa nyligen reparerade byggnader, där man lagt ned så mycket pengar som man gjort på omändringsarbe-

Anslag till ämbetsbyggnad å Ladugårdsgårde. (Forts.)

ten, utan då vore det väl bättre att dessa byggnader åtminstone en tid framåt finge disponeras av kristidskommissionerna, vilka jag i likhet med herr Ström anser att man inte skall behöva bibehålla för all framtid.

Man måste också hysa starka betänkligheter i fråga om lämpligheten att förlägga dessa stora byggnader i en enda stor klunga på en och samma plats å Ladugårdsgårde. De bli på det sättet mycket lätta att upptäcka från luften och att träffas vid ett luftangrepp. För sådant fall hade det väl varit bättre att ha dem mera spridda ute i staden. Det kan visserligen sägas att det går lättare att sköta förvaltningen, när man har de olika ämbetsverken liggande så som här är planerat, men man måste också beakta de därmed förenade stora riskerna.

Jag finner således, att denna fråga inte är så utredd att man nu bör gå in för uppförandet av denna stora byggnad. När man inte har kunnat säga, vad man skall använda byggnaden till annat än för att skaffa utrymme åt kommissioner och för att lätta trycket på bostadsmarknaden, tycker jag knappast det föreligger tillräckliga skäl för att nu uppföra denna byggnad.

Det har uttalats att den nu ifrågavarande byggnaden inte skulle kunna inrymmas i den beräknade kostnadsramen för militära byggnader, vilken godkänts av 1942 års riksdag. Detta bör väl inte vara något skäl för att man, om man möjligen först nu kommit att inse att den nu ifrågavarande byggnaden bör uppföras för militära ändamål, skulle behöva gå en sådan omväg som man här har gjort. Det är tydligt, att kostnaderna för alla dessa militära byggnader undan för undan blivit så stora att de icke kunnat hållas inom den beräknade ramen.

Herr talman! Jag hade icke tänkt framställa något yrkande utan hade bara velat göra dessa invändningar. Men då nu herr Ström framställt ett avslagsyrkande i fråga om denna byggnads uppförande, ber jag att få instämma i hans yrkande.

Herr statsrådet **Sköld:** Herr talman! Jag tillåter mig fästa kammarens uppmärksamhet på att statsmakterna redan före krigets utbrott hade bestämt sig för att uppföra nya ämbetsbyggnader åt såväl flygförvaltningen som marinförvaltningen. Det var alltså redan före kriget fullständigt klart, att dessa båda militära inrättningar behövde nya ämbetslokaler, och dessa äro nu uppförda på Fågelbacken å Gärdet.

Dessa byggnader voro från början planlagda på ett annat sätt, ett mer praktfullt och dyrbart sätt än det var på de sedan blevo utförda, ty när vi ändå måste bygga dem, ängo vi över till att bygga enkelt och praktiskt. Och det kan ju inte hjälpas, att jag förnimmer en viss känsla av ironi i mitt hjärta, när jag hör herr Heiding nu tala emot den sparsamhet i byggnadsavseende, som tillämpats i fråga om dessa ämbetsbyggnader. Det har ju noga övervägts, att dessa byggnader skola kunna fylla sin uppgift för framtiden, men de skola fylla den med minsta möjliga kostnad för staten och med minsta möjliga hänsyn tagen till prakt och dylikt. Jag tror att vi få nöja oss med denna standard för framtiden, och det skulle mycket förvåna mig, om herr Heiding komme att i framtiden bli förespråkare för något dyrbarare byggnadssätt än det, som har tillämpats därute på Gärdet.

Nåväl, när alltså planläggningen av dessa ämbetsbyggnader för flyget och marinen skedde, övervägdes även en annan fråga. Alla känna ju till, att arméförvaltningen är ytterligt trångbodd vid Rödbodtorget. Det var tydligt för alla, att det i en snar framtid skulle bli nödvändigt att uppföra en byggnad även för arméförvaltningen. Då gjordes den beräkningen, att om man uppförde dessa byggnader enligt samma praktiska system, skulle man rätt snart

Anslag till ämbetsbyggnad å Ladugårdsgårde. (Forts.)

kunna börja genomföra detta byggnadsprogram och driva det ganska långt utan att behöva i detalj känna till den framtida organisationen. När dessa byggnader planlades, hade man på känn att vissa för försvarsväsendet gemensamma ämbetsverk måste finnas och att man måste bryta ut vissa delar ur de gamla förvaltningarna och därav göra nya ämbetsverk samt att därför byggnadssättet borde bli sådant, att de lokaler, som skulle bli lediga, om man minskade ett verks omfattning, skulle kunna på ett praktiskt sätt nyttiggöras för de nya verken. Därför lades hela denna plan upp så att man på Gårdet skulle bygga en rad lamellhus, där förskjutningar mellan de olika byggnaderna skulle kunna ske på ett smidigt sätt. Redan när förslag framlades om uppförande av marinens och flygets byggnader, var alltså tanken, att man skulle fortsätta med att på samma plats förlägga icke bara dessa delar av försvarsförvaltningen utan även arméförvaltningen och de eventuellt nya ämbetsverk, som man förutsåge skulle komma att inrättas. Hela tanken bygger på att det skall bli billigt och att det skall bli lätt att samarbeta mellan de olika institutionerna, att man skall få arbetet att löpa smidigt med så liten byråkrati som möjligt, med användning av telefon och personliga samtal, vilket ju befrämjas av att byggnaderna förläggas på samma ställe.

Ja, jag skulle kanske tillägga en sak. Oavsett hur det går med det kungl. förslag, som nu ligger på riksdagens bord om en ny militär förvaltning, är det ju uppenbart för var och en, att när vi ha ökat den normala värnpliktsutbildningstiden till ett år, när vi ha bestämt oss för att ta in alla värnpliktiga till utbildning och när vi ha försett försvaret med en ofantligt stor materialutrustning, så måste ju den gamla förvaltningsapparaten bli för liten och en utbyggnad därav ske. Följaktligen är det en självklar sak att ökade utrymmen åt de militära förvaltningarna komma att krävas. Det förhåller sig därför icke så som herr Ström här har sagt, att vi inte veta, vartill dessa lokaler, som här föreslås, skola användas; vi veta att de representera ytterligare en etapp i den byggnation, som måste ske för att vi skola kunna tillgodose de krav, vi inte kunna undgå att ta hänsyn till.

Jag förstår att det kan diskuteras, och det har ju blivit mycket diskuterat även i regeringen, huruvida det kan vara lämpligt att förlägga alla dessa lokaler på ett och samma ställe. Och jag medger, att man naturligtvis kan säga, att den föreslagna placeringen av fastigheterna är olyckligt vald i händelse av krig. Inom regeringen ha vi därvidlag vägt två ting emot varandra.

I den ena vågskålen ha vi lagt kostnadsfrågan, d. v. s. angelägenheten av att tillgodose lokalbehovet på billigaste sätt, och vidare fördelen av att på det mest praktiska sättet ordna samarbetet mellan de olika avdelningarna, och i den andra vågskålen ha vi lagt luftskyddssynpunkten, riskerna för byggnaderna vid flygangrepp. Vi ha då sagt oss att det egentligen gör det samma, hur man i huvudstaden bygger för så viktiga ämbetsverk. När det blir krig, kommer man ändå icke att i kritiska situationer kunna låta dessa ämbetsverk stanna kvar i deras gamla lokaler. Lika litet som det är möjligt för regeringen att sitta i kanslihuset, om det blir krig och luftangrepp mot Stockholm, lika litet blir det möjligt för dessa förvaltningar att stanna i sina gamla lokaler. För att kunna fungera i krig måste de spridas på ett helt annat sätt än som är praktiskt i fred. Därför kommo vi till den uppfattningen att det praktiskt taget inte spelar någon roll, om byggnaderna spridas mer eller mindre, eftersom man ändå icke kan sprida dem så, att man förenar möjligheten för förvaltningarna att bo kvar i husen, om det blir krig, med de praktiska möjligheterna att arbeta i fred. Följaktligen har regeringen med berättad mod beslutat att bygga lokaler som avse fredsbehovet. Vi inrikta oss således i

Anslag till ämbetsbyggnad å Ladugårdsgårde. (Forts.)

detta avseende icke i främsta rummet på hur vi skola kunna tillgodose dessa lokalbehov under krig och vid luftfara.

Nu kan man naturligtvis ställa den frågan: varför framlägges detta förslag vid denna tidpunkt, varför väntar man inte i en tid, när det är ont om materiel och arbetskraft, med att uppföra dessa byggnader? Härpå vill jag svara: det är icke från försvarets sida som önskemål framställtts att vi skulle bygga nu, utan det är från civila myndigheters sida, icke minst från byggnadsstyrelsens. Det råder bostadsnöd i Stockholm. Det är icke möjligt att fylla behovet av bostäder här. Kriscommissionerna och de militära förvaltningarna disponera ett oerhört stort antal bostadslägenheter såsom expeditionslokaler. Det gäller många hundra bostadsrum. Frågan är då, om det är klokt att nu endast driva fram byggandet av nya bostadshus, samtidigt som en mängd bostadslägenheter äro upptagna av statliga expeditioner. Vid övervägandet av det spörsmålet framkom förslaget att man lika gärna som att bygga nya bostadshus för att lindra bostadsnöden kunde bygga ämbetslokaler för att därigenom frigöra bostadslägenheter och på den vägen tillgodose huvudstadens behov av bostadsutrymmen. Det är den dominerande synpunkten i förslaget, och såsom framgår av propositionen, är det meningen att man noga skall vaka över att de lägenheter som dessa ämbetsverk lämna efter sig efter hand som de nya lokalerna kunna tagas i anspråk — och de skola ju tagas i anspråk av de verk som skola bo där i fredstid — komma att användas till bostäder.

Jag tror därför att det är ett ur alla synpunkter klokt förslag som här föreligger, och jag tycker att första kammaren gott kan bifalla det utan att fästa sig vid herr Ströms diskussioner om snedbelastning av befolkningen i Stockholm. När nu herrar Ström och Heiding ha funnit varandra, vill jag påpeka att, såsom herr Ström vet, herr Heiding och hans meningsfränder äro anhängare av den åsikten att statliga ämbetsverk böra flyttas ut på landsbygden, och om herrarna fortsätta sitt samarbete, kunna ni kanske på den vägen åstadkomma en minskning av den där snedbelastningen, och då slippa vi andra att intressera oss så mycket för den saken.

Herr Heiding: Herr talman! Jag begärde ordet med anledning av att herr statsrådet i sitt anförande ville göra gällande att jag inte skulle önska att man byggde enkelt och praktiskt. Jag anser ingalunda att man borde bygga några lyxhus där ute på Gärdet för dessa militära myndigheter, men även om man bygger enkelt, kan man i alla fall bygga dyrt — när man nämligen bygger i dessa tider. Faktiskt ligger det väl så till, att det för närvarande är mycket dyrt att bygga. Skall man då göra en mängd inknappningar och besparingar för att hålla byggnadskostnaderna inom en viss ram, är det väl ganska säkert att man inte får samma nytta av anläggningarna i framtiden som man annars skulle få.

Det måste väl också vara opraktiskt att gå den väg som herr statsrådet här förordat, nämligen att bygga ämbetslokaler på Gärdet för att på det sättet göra sådana bostadsutrymmen lediga, där kommissioner m. fl. nu vistas.

Sedan, såsom jag framhöll i mitt förra anförande, en hel del ändringar företagits i bostadshusen för att göra dem lämpade till lokaler åt kommissioner och förvaltningar, är det nu meningen att så fort som möjligt flytta ut dessa expeditioner och börja inreda lägenheterna till bostadsrum igen för att kunna placera hyresgäster där. Detta får väl anses vara ett olämpligt tillvägagångssätt. En sådan omflyttning borde åtminstone ha fått bero till efter kriget. För övrigt har väl redan uppförandet av förvaltningsbyggnaderna för flyget och marinen lättat på bostadsbristen. Dessa ämbetsverk ha naturligtvis förut haft en del lokaler som nu kunna tas i anspråk för andra ändamål.

Anslag till ämbetsbyggnad å Ladugårdsgårde. (Forts.)

Jag anser för min del att den byggnad, som här föreslås, inte är planerad på ett sådant sätt att man kan säga vartill den faktiskt skall användas, och därför bör man i varje fall vänta med att uppföra den, tills det blivit billigare att bygga.

Herr Ström, Fredrik: Herr talman! Statsrådet har ju givit en verkligt klar och tydlig bild av situationen, som vi måste vara tacksamma för att ha fått del av, men han är enligt min tanke alltför optimistisk, om han menar att man genom att bygga hus åt ämbetsverk kan lindra bostadsnöden i Stockholm. Jag tror inte att den metoden leder till det resultat han hoppas på.

Man fick nu veta av statsrådet att det egentligen inte var militära skäl som framför allt påkallade uppförandet av denna byggnad, utan att det var civila skäl. Jag vill då fråga statsrådet, om han verkligen är säker på att, därest denna byggnad uppföres och en del nu av ämbetsverk begagnade bostadshus bli lediga, dessa verkligen komma bostadsändamål till godo och inte utnyttjas av nya kristidsämbetsverk, så att bostadsnöden i Stockholm blir oförändrad.

Jag tror att om man vill råda bot på bostadsnöden i Stockholm — och det är av stor betydelse att man gör det — bör man inte använda den sparsamma materiel och den otillräckliga arbetskraft vi äga till att bygga icke nödvändiga hus för ämbetsverk, utan då bör man använda dem direkt till att bygga bostadshus.

Herr statsrådet yttrade att de nu ifrågavarande byggnaderna uppföras för fredsändamål, ej för krig och krigstider. Men om man således skall evakuera byggnaderna under krig, vore det då inte skäl att vänta med att uppföra dem, till dess det nu pågående kriget är över, så att man åtminstone hade en förhoppning att kunna få en tids lugn för nya krig? Under alla förhållanden står det tämligen klart att man inte med hänvisning till den omständigheten, att man bygger för fredsförhållanden och ej för krigstider, kan försvara att alla byggnaderna placeras så kompakt i en klunga som meningen är här. Ty det finns väl ändå något större utsikter att byggnaderna skola bli bevarade under ett krig, om de ligga något mera spridda, och därigenom bevarades ju ett nationalekonomiskt värde som eljest skulle gå förlorat.

Jag kan sålunda tyvärr inte finna att herr statsrådet har presterat en tillräckligt stark motivering för att man nu bör uppföra en byggnad för detta ämbetsverk, och jag måste därför vidhålla mitt yrkande.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att i avseende på det under behandling varande utlåtandet yrkats dels att vad utskottet hemställt skulle bifallas, dels ock, av herr *Ström, Fredrik*, att kamraren skulle med avslag å utskottets hemställan i punkten I bifalla vad utskottet i punkten II hemställt.

Sedermera gjordes propositioner enligt dessa båda yrkanden; och förklarades propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övertvägande ja besvarad.

Herr statsrådet *Bergquist* avlämnade Kungl. Maj:ts proposition nr 186, angående åtgärder för stödjande av odlingen av vissa köksväxter.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 55, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen å kapitalbudgeten under statens allmänna fastighetsfond gjorda framställningar angående

ende anslag för budgetåret 1943/44, i vad propositionen avser handelsdepartementets verksamhetsområde.

Punkten 1.

Lades till handlingarna.

Punkten 2.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 3.

Lades till handlingarna.

Punkten 4.

Utskottets hemställan bifölls.

Föredrogos ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 56, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående visst ägoutbyte mellan kronan och Jönköpings stad m. m.; samt
nr 57, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatt disposition av visst äldre reservationsanslag.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogos ånyo statsutskottets utlåtande nr 58, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förvärv av Malmö—Simrishamns m. fl. järnvägar jämte en i ämnet väckt motion.

*Ang. förvärv
av Malmö—
Simrishamns
m. fl. järn-
vägar.*

I detta utlåtande hade utskottet hemställt, att riksdagen, med bifall till Kungl. Maj:ts i proposition nr 38 framlagda förslag och med avslag å motionen I:203, måtte

a) besluta, att följande järnvägar, nämligen Malmö—Simrishamns järnväg, Malmö—Trelleborgs, Vellinge—Skanör—Falsterbo och Trelleborg—Rydsgårds järnvägar samt Östra Blekinge järnväg skulle på avtalade villkor förvärfvas av staten och införlivas med statens järnvägar;

b) för budgetåret 1943/44 å kapitalbudgeten under statens affärsverksfonder, statens järnvägar, såsom investeringsanslag anvisa

1) till Förvärv av Malmö—Simrishamns järnväg 3,380,000 kronor;

2) till Förvärv av Malmö—Trelleborgs m. fl. järnvägar 2,724,000 kronor.

I motionen I:203, av herrar *A. I. Anderson* och *H. Nordenson*, hade hemställts, att riksdagen måtte avslå ifrågavarande proposition.

Herr **Anderson, Axel Ivar**: Herr talman! Bakom den motion som utskottet har avstyrkt ligger naturligtvis en principiell uppfattning beträffande frågan om statsinlösen av det enskilda järnvägsväsendet överhuvud taget. Det har emellertid icke varit motionärernas avsikt att nu på nytt väcka denna principfråga till debatt, utan anledningen till att en avslagsmotion i detta fall har väckts, är att man velat rikta uppmärksamheten på att en statsinlösen av de enskilda järnvägarna nu, såsom man kunde befara när principbeslutet fattades, mången gång kommer att ske efter ur statens synpunkt ofördelaktiga linjer.

Beträffande nu ifrågavarande järnvägar kunna starka sakliga skäl anföras mot en statsinlösen. Naturligtvis kunna också skäl anföras för inlösen, framför

Ang. förvärv av Malmö—Simrishamns m. fl. järnvägar. (Forts.)
allt med hänsyn till berörda bygders intressen och det önskvärda sammanförandet av järnvägarna till större enheter. Men fråga är, om inte betänkligheterna i detta fall måste anses överväga. Jag tycker mig nästan i statsutskottets utlåtande kunna utläsa ett erkännande av att motionärerna verkligen ha goda skäl för sina betänkligheter. Emellertid har statsutskottet, såsom motionärerna också hade väntat, avstyrkt motionen och tillstyrkt propositionen.

Jag skall nu, herr talman, endast vända mig emot ett av argumenten i utskottets motivering, vilket jag tycker att man givit för stor räckvidd.

Utskottet talar om att de av motionärerna framförda betänkligheterna beträffande de statsfinansiella återverkningarna äro överdrivna, då de anslag det här gäller, huvudsakligen »motsvaras av lån, som redan belasta järnvägarna och som staten äger övertaga. Den inverkan, som banförvärven kunna utöva å budget och kapitalmarknad, blir alltså i verkligheten mycket begränsad», förklarar utskottet. Det kan man ju säga, men det krävs dock en statlig upplåning av 838,000 kronor, och det är en icke obetydlig summa, även under nuvarande förhållanden.

Det gäller emellertid här även järnvägar — åtminstone kan det sägas om en av dem — beträffande vilka ett strängt sakligt bedömande borde ha lett till nedläggande i stället för statsinlösen. En sådan åtgärd har ju vidtagits i andra fall, då det varit fråga om små banor som inte ansetts ha något existensberättigande. Genom statsinlösen binder man sig nu, såvitt jag förstår, för att bibehålla ifrågavarande bana, och det blir ju också genast fråga om icke så obetydliga investeringar både i denna och i övriga banor som det här gäller.

Det är inför sådana perspektiv som man måste ställa sig betänksam, och motionärerna ha velat erinra om att dylika betänkligheter ofta komma att föreligga när staten i framtiden skall inlösa enskilda järnvägar. Och framför allt ha vi velat understryka, att man under nuvarande förhållanden bör gå fram med större försiktighet än tidigare. Man bör icke annat än i verkligt tvingande fall taga upp frågan om statsinlösen, och detta av många skäl, icke minst av det skälet, att det för närvarande på många områden av det ekonomiska livet råder en ovisshet som manar till större försiktighet. Det är även statens skyldighet att iakttaga en sådan försiktighet.

Jag har, herr talman, intet yrkande att framställa.

Herr Johansson, Johan Bernhard: Herr talman! Då den föregående ärade talaren inte framställde något yrkande, kunde det kanske anses onödigt att förlänga debatten. Jag vill emellertid först och främst beträffande principfrågan säga att jag personligen har samma uppfattning som motionärerna, nämligen att man bör gå försiktigt fram när det gäller statsinlösen av enskilda järnvägar. Men det är en sak. En annan sak är att statsmakterna ha beslutat att det enskilda järnvägsnätet skall förstatligas, och vid beslutets fattande förutsattes att detta skulle ske inom en relativt kort tidrymd, jag vill minnas inom fem år. Senare har på grund av väckta motioner ånyo understrukits från statsmakternas sida att förstatligandet skall fortsätta. Det är således i överensstämmelse med givna direktiv, när vederbörande nu inlett förhandlingar om övertagande av ytterligare några enskilda järnvägar. Förstatligandet har försiggått i ett långsammare tempo än som förutsattes vid det första beslutets fattande — helt naturligt på grund av inträffade omständigheter och förändringen av det allmänna läget. Det återstår alltså ännu åtskilligt att göra i detta avseende.

Då utskottet gått att granska de ärenden som framlagts i Kungl. Maj:ts proposition — och denna granskning har på vederbörande statsutskottsavdelning

Ang. förvärv av Malmö—Simrishamns m. fl. järnvägar. (Forts.)

helt naturligt måste göras särskilt noggrann med hänsyn till den i ämnet väckta motionen — har utskottet funnit att det finns starka sakliga skäl för övertagandet av ifrågakarande järnvägar. Det visa också de i utlåtandet intagna kartorna, av vilka framgår att dessa järnvägar numera ligga mitt inne i statsbanenätet, varför det ur rationaliseringssynpunkt är önskvärt att de införlivas med statsbanorna. Vad Malmö—Simrishamns järnväg beträffar, kunna inte mindre än sju föreningsstationer upphöra såsom sådana, när järnvägen övertages av staten, och det är uppenbart att däri ligger en rationalisering och en besparing och andra indirekta fördelar som också måste tagas med i beräkningen, när man granskar de ekonomiska kalkylerna. Denna järnväg skulle i varje fall enligt beräkningarna ge en viss avkastning. Samma fördelar vinnas när det gäller Malmö—Trelleborgs, Vellinge—Skanör—Falsterbo och Trelleborg—Rydsgårds järnvägar. Även dessa ansluta sig nära till statsbanenätet.

Vad beträffar frågan om upplåningen säges det redan i propositionen — och det måste man instämma i — att denna inte har den storleksordning, att den kan inverka på kapitalmarknaden, då staten redan har en del av lånen.

Den järnväg, vars inlösen man kan hysa de största betänkligheterna emot, är helt naturligt den sista i ordningen, beträffande vilken departementschefen själv synes ha hyst en viss betänksamhet, då han säger att järnvägen anses helt sakna affärsvärde. Men riksgäldskontoret har en fordran på järnvägsföretaget, och banan ligger i anslutning till redan befintligt statligt järnvägsnät. Att nedlägga järnvägen är en åtgärd som skulle ha en djupt ingripande inverkan på den bygd där banan går fram, och något sådant vill man ju inte medverka till annat än i alldeles särskilt trängande fall.

Utskottet har alltså kommit till den uppfattningen, att det finns sakliga skäl för att införliva ifrågakarande järnvägar med statsbanenätet, och den invändning som kan göras och som också har gjorts, då man framhållit de statsfinansiella betänkligheterna, har dock icke i här föreliggande fall en sådan styrka, att den bör stå hindrande i vägen för en, såsom det framgår av handlingarna, högst nödvändig och förmånlig rationalisering av järnvägsnätet.

Jag ber med dessa ord, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Forslund: Herr talman! Jag skall inte i dag taga upp en debatt om statsinköpen av enskilda järnvägar. Jag har ju tidigare gjort ett påpekande här i riksdagen rörande det dröjsmål med statsinlösen av järnvägar som har kunnat iakttagas. Jag vill nu endast passa på tillfället att i motsats till herr Anderson uttala det önskemålet, att den fortsatta statsinlösen påskyndas, för att man skall kunna realisera det beslut som riksdagen fattade år 1939. Det vill synas, som om den långsamhet i fråga om statsinlösen, som också statsutskottets ordförande har konstaterat, är så utpräglad, att man sannolikt icke kan fullfölja inköpen under den period som riksdagen har avsett. Jag tror att det blir anledning att vid ett senare tillfälle i riksdagen begära ett klart besked från regeringens sida om vad som kommer att åtgöras i syfte att verkligen genomföra denna aktion inom den tidrymd som riksdagen en gång har beslutat. Det finnes enligt min mening ännu ingenting som talar för att det skulle vara behövt att taga längre tid på sig för att realisera riksdagens beslut än som från början avsågs. Det är nödvändigt att regeringen tar ställning till och lämnar ett klart besked om huruvida inköpen böra fördröjas av penningpolitiska skäl. Något uttalande i den riktningen har ännu inte gjorts ifrån — jag måste använda uttrycket — auktoritativt håll. Under sådana förhållanden vill jag gärna passa på tillfället att nu understryka att regeringen egentligen bör rätta sig efter vad statsutskottet uttalade både år 1940 och år

Ang. förvärv av Malmö—Simrishamns m. fl. järnvägar. (Forts.)
1941, nämligen att krisen själv manar till att gå raskare fram än man ursprungligen tänkt sig.

Vad beträffar de ifrågavarande statsinköpen, varom jag inte vill framställa något annat yrkande än om bifall till utskottets hemställan, kan jag endast konstatera att dessa köp, som ske på regeringens förslag, ge ett sämre ekonomiskt utbyte än ett inköp av den stora Västeråsbanan skulle ha givit. Vid de underhandlingar, som på sin tid fördes rörande statsinlösen av Västeråsbanan, visade det sig att ett övertagande av denna järnväg skulle ha givit staten ett bättre ekonomiskt utbyte än inköpen av dessa små Skånebanor. Enligt de här framlagda beräkningarna skulle t. ex. Malmö—Simrishamns järnväg ge endast 3 procent, något som departementschefen har godtagit. Det förefaller mig då förvånansvärt, att man inte kunde godtaga ett avtal beträffande Västeråsbanan, som gav ett bättre ekonomiskt utbyte än man här får.

Vi skola emellertid inte tvista om den saken i dag, utan det blir väl tillfälle att göra det en annan gång.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i förevarande utlåtande hemställt.

Föredrogos ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 59, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till stat för statens allmänna fastighetsfond för budgetåret 1943/44 m. m.; samt

nr 63, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat till riksstaten för budgetåret 1942/43, i vad propositionen avser kommunikationsdepartementets verksamhetsområde.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

*Ang. fortsatt
giltighet av
gällande-
skattegrup-
pering m. m.*

Föredrogs ånyo sammansatta stats- och bevillningsutskottets utlåtande nr 1, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatt giltighet av gällande skattegruppering m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

Enligt överenskommelse mellan statsutskottet och bevillningsutskottet hade till behandling i sammansatt stats- och bevillningsutskott hänskjutits dels Kungl. Maj:ts den 12 februari 1943 dagtecknade, till bevillningsutskottet hänvisade proposition nr 68, angående fortsatt giltighet av gällande skattegruppering m. m., jämte i anledning därav väckta motioner, dels ock vissa i det följande närmare angivna, under motionstiden vid riksdagens början väckta till statsutskottet överlämnade motioner i ämnen, som berördes av propositionen.

I förevarande proposition hade Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för den 12 februari 1943, föreslagit riksdagen medgiva, att gällande skattegruppering finge, utan hinder av 48 § 1 mom. kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370), erhålla förlängd giltighet till och med utgången av år 1944.

Till sammansatta stats- och bevillningsutskottet — här nedan benämnt utskottet — hade överlämnats följande i anledning av propositionen väckta motioner, nämligen:

de likalydande motionerna nr 205 i första kammaren av herr *Bernhard Nilsson* m. fl. och nr 299 i andra kammaren av herr *Nolin* m. fl.,

de likalydande motionerna nr 206 i första kammaren av herr *Persson* m. fl. och nr 300 i andra kammaren av herr *Pettersson* i Norregård m. fl. samt

Ang. fortsatt giltighet av gällande skattegruppering m. m. (Forts.)

motionen nr 301 i andra kammaren av herrar *Spångberg* och *Persson* i Växjö.

Till utskottet hade vidare överlämnats följande under motionstiden vid riksdagens början väckta till statsutskottet hänvisade motioner, nämligen:

de likalydande motionerna nr 75 i första kammaren av herr *Näslund* m. fl. och nr 103 i andra kammaren av herr *Sandberg* m. fl.,

de likalydande motionerna nr 108 i första kammaren av herr *Elon Andersson* m. fl. och nr 157 i andra kammaren av herr andre vice talmannen *Österström* m. fl. samt

de likalydande motionerna nr 162 i första kammaren av herr *Löfvander* m. fl. och nr 242 i andra kammaren av herr *Andersson* i Södergård m. fl.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på återopade grunder hemställt,

A) att riksdagen måtte, med avslag å de likalydande motionerna I: 206 av herr *Persson* m. fl. och II: 300 av herr *Pettersson* i Norregård m. fl. samt de likalydande motionerna I: 162 av herr *Löfvander* m. fl. och II: 242 av herr *Andersson* i Södergård m. fl., bifalla Kungl. Maj:ts förevarande proposition nr 68 ävensom

B) att följande motioner, nämligen:

1) de likalydande motionerna I: 205 av herr *Bernhard Nilsson* m. fl. och II: 299 av herr *Nolin* m. fl.,

2) motionen II: 301 av herrar *Spångberg* och *Persson* i Växjö,

3) de likalydande motionerna I: 75 av herr *Näslund* m. fl. och II: 103 av herr *Sandberg* m. fl. samt

4) de likalydande motionerna I: 108 av herr *Elon Andersson* m. fl. och II: 157 av herr andre vice talmannen *Österström* m. fl.

mätte, i den mån de icke kunde anses besvarade genom vad utskottet förut anfört och hemställt, av riksdagen lämnas utan åtgärd.

Reservationer hade avgivits

I) av herrar *Hansson* i Rubbestad och *Hammarlund*, som ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa,

A) att riksdagen måtte, med avslag å Kungl. Maj:ts förslag och med bifall till motionerna I: 162 och II: 242 samt I: 206 och II: 300, besluta,

1) att i princip uttala sig för ett avskaffande av dyrortsgrupperingen beträffande löner, folkpensioner, familjebidrag och de skattefria avdragen;

2) att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om förslag till nästa års riksdag angående enhetliga för hela landet gemensamma grunder för de skattefria avdragen samt för folkpensioner och familjebidrag;

3) att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om skyndsamt utredning angående lämpligaste sättet för avskaffandet av dyrortsgrupperingen beträffande lönerna samt om framläggande för riksdagen av det förslag, vartill utredningen kunde föranleda;

4) att hittillsvarande dyrortsgruppering för löner, folkpensioner, familjebidrag och de skattefria avdragen skulle såsom en övergångsform få gälla tills vidare i avbidan på en definitiv reglering av dyrortsgrupperingen på respektive områden;

B) att följande motioner, nämligen:

1) de likalydande motionerna I: 205 av herr *Bernhard Nilsson* m. fl. och II: 299 av herr *Nolin* m. fl.;

2) motionen II: 301 av herrar *Spångberg* och *Persson* i Växjö;

Första kammarens protokoll 1943. Nr 12.

Ang. fortsatt giltighet av gällande skattegruppering m. m. (Forts.)

3) de likalydande motionerna I: 75 av herr Näslund m. fl. och II: 103 av herr Sandberg m. fl.; samt

4) de likalydande motionerna I: 108 av herr Elon Andersson m. fl. och II: 157 av herr andre vice talmannen Österström m. fl.

mätte, i den mån de icke kunde anses besvarade genom vad reservanterna förut anfört och hemställt, av riksdagen lämnas utan åtgärd;

II) av herrar *Bernhard Nilsson*, *Aqvist* och *Velander*, som ansett, att utskottets yttrande bort lyda så, som i denna reservation angivits, och avslutas med en hemställan,

A) att riksdagen mätte, med förklarande, att Kungl. Maj:ts förevarande proposition nr 68 icke kunnat av riksdagen oförändrad bifallas, samt med bifall till de likalydande motionerna I: 205 av herr Bernhard Nilsson m. fl. och II: 299 av herr Nolin m. fl., medgiva, att gällande skattegruppering finge, utan hinder av 48 § 1 mom. kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370), erhålla förlängd giltighet till och med utgången av år 1943;

B) att riksdagen mätte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville, med beaktande av vad utskottet i det av reservanterna förordade yttrandet anfört, dels i proposition till 1944 års riksdag framlägga förslag till provisorisk dyrortsgruppering, avseende såväl löner som skatter m. m., dels ock låta verkställa en allsidig och förutsättningslös utredning av dyrortsgrupperingsfrågan i hela dess vidd och för riksdagen vid tidpunkt, som därför prövades lämplig, framlägga det förslag, vartill utredningen kunde föranleda; samt

C) att följande motioner, nämligen:

1) de likalydande motionerna I: 206 av herr Persson m. fl. och II: 300 av herr Pettersson i Norregård m. fl.,

2) motionen II: 301 av herrar Spångberg och Persson i Växjö,

3) de likalydande motionerna I: 75 av herr Näslund m. fl. och II: 103 av herr Sandberg m. fl.,

4) de likalydande motionerna I: 108 av herr Elon Andersson m. fl. och II: 157 av herr andre vice talmannen Österström m. fl. samt

5) de likalydande motionerna I: 162 av herr Löfvander m. fl. och II: 242 av herr Andersson i Södergård m. fl.

mätte, i den mån de icke kunde anses besvarade genom vad reservanterna förut anfört och hemställt, av riksdagen lämnas utan åtgärd;

III) av herr *Elon Andersson*, som dock ej antytt sin mening.

Herr Nilsson, Bernhard: Herr talman! Den här föreliggande Kungl. Maj:ts proposition nr 68 utmynnar i förslag om förlängning av den nu gällande skattegrupperingen på två år. Motiveringen i propositionen rör sig emellertid huvudsakligen om lönegrupperingen. Också de motioner, som äro väckta både vid riksdagens början och i sammanhang med den föreliggande propositionen, befatta sig i stor utsträckning just med lönegrupperingen vid sidan av frågan om skattegrupperingen. Jag behöver här inte närmare relatera propositionens och motionernas innehåll, då detta framgår av utskottets utlåtande.

Alla som ha deltagit i ärendets behandling inom det sammansatta utskottet äro i realiteten, liksom också de myndigheter som ha gjort utredning beträffande dyrortsförhållandena, eniga om att en väsentlig förskjutning i dyrortshänseende har skett sedan de nu gällande bestämmelserna genomfördes. Det närmande av de olika dyrorterna, som har kunnat konstateras, var ju inte förutsett när den dyrortsskala konstruerades, som nu äger tillämpning.

Bondeförbundets motion, liksom också den ståndpunkt, som intas av bonde-

Ang. fortsatt giltighet av gällande skattegruppering m. m. (Forts.)
förbundsrepresentanterna i det sammansatta utskottet, går som bekant ut på att hela dyrortsgraderingen skulle slopas. För min del är jag livligt övertygad om att det inte är möjligt att genomföra en sådan reform. Var och en, som har vistats på olika orter i landet, vet av erfarenhet att det är väsentligt dyrare att leva på den ena orten än på den andra. Det är också uppenbart att de omständigheter, som omnämnas både i utskottets utlåtande och i reservationerna, inte ha kunnat föranleda en sådan utjämning dyrorterna emellan, att man utan vidare kan slopa all gruppering.

När man år 1918 i kommunikationsverkens lönekommitté, där jag också medverkade, gick in för en ortsguppering i fråga om löner, var det med tanke på att dessas realvärde för befattningshavarna så långt som möjligt skulle bli detsamma, oavsett i vilken del av landet vederbörande hade sin tjänstgöring och sin bostad. Som vi veta rådde också 1918 exceptionella förhållanden med en mycket utpräglad högkonjunktur, och det fanns ingen möjlighet att med hänsyn till då rådande prisläge reglera lönerna. Man utgick då i stället från den förskjutning uppåt av lönerna, som hade skett under ett antal år före det då pågående världskriget, och räknade med att denna stegring skulle ha fortgått ett lika stort antal år framåt, därest inte exceptionella förhållanden hade inträffat. På det sättet konstruerade man en lönekurva, och med utgångspunkt från denna tillskapades den löne reglering, som beslöts av 1919 års riksdag. Däri ingick också en ortsguppering för befattningshavarna, då begränsad till sju grupper. Sedermera har detta antal dyrortsgrupper ökat med en klass nederst och en överst. På det sättet har ju skalans utsträckning blivit större, men med hänsyn till att spännvidden mellan orterna nu blivit mindre hade det givetvis varit en fördel om man aldrig företagit denna utökning av dyrorts-skalan.

Emellertid är ju inte en sådan genomgripande reform som att slopa dyrortsgraderingen möjlig utan att en fullständig löne reglering genomföres. För den händelse bondeförbundets ståndpunkt skulle vinna beaktande, uppstår frågan om vilken ortsgrupp i den nu befintliga skalans man skulle ta som grund vid löne regleringen för samtliga befattningshavare. En möjlighet är ju också, att man tänker sig en annan löneställning än den nuvarande skalans innebär. Om ett sådant förslag genomfördes, skulle det enligt min övertygelse inte dröja många år, förrän ett utpräglat och berättigat missnöje komme att göra sig gällande bland de statens befattningshavare, som ha sin tjänstgöring förlagd till de dyrare orterna, under det att de, som bo på de billigare orterna, givetvis skulle vara belättna med tillståndet. Ett sådant förhållande skulle förr eller senare ta sig uttryck i en ny löneaktion, där tjänstemännen på de dyrare orterna med största fog kunde kräva att få sina löner höjda. En reglering då skulle ju inte gärna kunna gå i riktning nedåt, utan sannolikt uppåt, om man nu inte väljer den dyraste orten som utgångspunkt för regleringen. Följden härav blir att löneskraven skulle komma i gång, något som av säkerligen också på bondeförbundshåll vill undvika. Jag är också livligt övertygad om att en sådan reglering, som bondeförbundet här ifrågasätter, skulle komma att påverka löneförhållandena både för industrien och jordbruket i vissa delar av landet, som i väsentlig grad skulle beröras av densamma. När vi i kommunikationsverkens lönekommitté gingo in för detta system med dyrortsklasser, som sedan har tillämpats, skedde det i tanke att kunna befrämja sparsamhet med statens medel utan att befattningshavare i någon del av landet skulle bli illa ställda i löneavseende samt även att så vitt möjligt kunna tillgodose de olika orterna.

Jag övergår nu till att nämna några ord om den av mig m. fl. avgivna reservationen. När man läser igenom reservationen, finner man att utskottsma-

Ang. fortsatt giltighet av gällande skattegruppering m. m. (Forts.)
joriteten och reservanterna äro eniga på väsentliga punkter. Såväl utskottsmajoriteten som reservanterna anse att en grundlig utredning bör göras angående dyrortsförhållandena när det gäller både löner och skatter. Vidare äro vi eniga om att denna utredning bör ske genom särskilda sakkunniga. Majoriteten har förordat, att förslag rörande såväl skattegruppering som lönegruppering framläggas vid 1945 års riksdag, men om detta ej blir möjligt, har man begärt att förslag till provisorisk lösning beträffande skatteavdragen framläggas till 1944 års riksdag. Vi reservanter ha ansett att detta senare borde ske, men ha också önskat samtidigt förslag angående viss provisorisk reglering av lönerna. Till skillnad från utskottsmajoriteten ha vi nämligen inte trott att det skulle bli möjligt att genomföra en definitiv löne reglering under ett nära liggande år. Enligt vår mening är det nödvändigt att dröja därmed i första hand, tills kriget är slut, och huruvida det kan bli i år eller nästa år, vet man ju ingenting om. Men vidare bör en någorlunda normal prisbildning hinna komma till stånd i stället för de nuvarande förhållandena med prisreglering i fråga om livsmedel, bränsle, hyror o. s. v. Vi ha inte ansett det möjligt att under dessa exceptionella förhållanden åstadkomma en så vederhäftig och grundligt genomtänkt löne reglering, att den kunde bli bestående för ett större antal år framåt, allra minst då det gäller att genomföra en omgruppering i dyrortshänseende, vilket man ju ifrågasätter både från majoritetens och reservanternas sida.

När vi ha skilt oss från utskottsmajoriteten, har anledningen varit denna relativt stora tidsutdräkt, innan en definitiv reglering kan ske. Utskottsmajoriteten förutsätter ju att dess förslag om en definitiv reglering skall kunna genomföras år 1945 eller eventuellt år 1946, och man säger även i sin motivering nedtill å sid. 7: »I fråga om lönegrupperingen anser sig utskottet med hänsyn till de med en sådan gruppering förenade omständigheterna icke kunna tillråda ett provisorium för den korta tid, som kan antagas behöfelig för genomförande av en ny dyrortsgruppering.» Vi reservanter ha inte trott att denna tid skulle kunna bli så kort, ty enligt vår mening kan inte en definitiv reglering genomföras under de närmaste åren. Detta är också anledningen till att vi ha tänkt oss ett provisorium beträffande dyrortsgrupperingen. Vi önska givetvis inte genom detta provisorium någon genomgripande förändring, som skulle medföra stora merkostnader för statsverket, utan endast att de allra svåraste missförhållandena skola kunna avhjälpas.

Jag skall, herr talman, inte längre uppehålla kammarens tid, utan ber att få yrka bifall till den av mig m. fl. avgivna reservationen.

Herr Äqvist: Herr talman! Det är inte många frågor beträffande vårt lands inre förhållanden som varit så omstridda och omdebatterade som dyrortsgrupperingen. På en mängd möten har den diskuterats, resolutioner ha antagits, och på olika sätt ha skäl framförts och dyrortsgrupperingens orättvisa verkningar ådagalagts. Det är en utomordentlig förmån för oss svenskar att vi fritt kunna diskutera våra frågor och föra fram kritik, även om det sedan kan ta tid, innan vi nå fram till ett resultat. Detta har sin giltighet också när det gäller frågan om dyrortsgrupperingen.

Den nuvarande dyrortsgrupperingen är ju föråldrad, baserad som den är på 1934 års levnadskostnadsundersökning, vilken gjordes efter helt andra grunder än den av socialstyrelsen nu senast verkställda. Man har också allmänt haft den föreställningen, att gällande dyrortsgruppering inte står i överensstämmelse med levnadskostnaderna på olika orter, och det har därför ansetts att en ny, grundligare och allsidigare levnadskostnadsundersökning behövde genomföras. Riksdagen godkände också år 1941 att en ny undersök-

Ang. fortsatt giltighet av gällande skattegruppering m. m. (Forts.)
ning skulle göras. Kungl. Maj:t uppdrog för den skull åt socialstyrelsen att verkställa denna undersökning, vilken förelåg färdig efter cirka elva månader, den 20 maj 1942, och härefter anbefalldes Kungl. Maj:t socialstyrelsen att inkomma med nytt förslag till dyrortsgruppering.

Genom socialstyrelsens utredning ha vi fått stiffernässlgt bevisat, att den nu gällande dyrortsgrupperingen inte är tillfredsställande. En sammanpressning av indextalen har ägt rum, vilket innebär att man år 1941 konstaterade mindre skillnad mellan levnadskostnaderna på de dyraste och billigaste orterna än år 1934. Enligt gällande dyrortsgruppering skulle lägsta dyrort ligga 48 procent under den högsta, medan socialstyrelsens undersökning av år 1941 visade inte fullt 27 procents skillnad. Det är omöjligt att nu säga, om avståndet på dyrortsskalan mellan dyraste och billigaste ort blir bestående för framtiden eller ens om socialstyrelsens undersökning år 1941 ger rätt utslag i dag. Utskottet säger härom i sitt yttrande å sid. 6: »Måhända är skillnaden i levnadskostnader mellan dyraste och billigaste ort för närvarande ännu mindre än den enligt socialstyrelsens undersökning var år 1941. Å andra sidan kan det givetvis tänkas, att den minskade spännvidden i ortsindextalen åtminstone i någon mån kan hava berott på de nu rådande extra ordinära förhållandena och därav föranledda statliga åtgärder i prisreglerande syfte samt att, sedan normala förhållanden åter inträtt, levnadskostnadsolikheterna kunna framträda i ökad omfattning.» Utskottet konstaterar vidare att ändrade grunder för dyrortsgrupperingen utan tvivel äro erforderliga, men i likhet med departementschefen har utskottet stannat vid att den av socialstyrelsen verkställda undersökningen av levnadskostnaderna inte lämpligen bör läggas till grund för en ny dyrortsgruppering. Utskottsmajoriteten förordar sedan en ny, allsidig och förutsättningslös utredning om dyrortsgrupperingens framtida bestånd och utformning. Resultatet bör enligt utskottet kunna föreläggas 1945 års riksdag. På samma gång skulle då lösas såväl frågan om skattegrupperingen som frågan om lönegrupperingen.

Enligt mitt och mina medreservanterns förmenande har det utan tvivel ådagalagts, att nu gällande dyrortsgruppering i alltför hög grad avviker från de faktiska levnadskostnaderna på olika orter. Nuvarande dyrortsgruppering är, såsom socialstyrelsens undersökning visar, synnerligen otillfredsställande, och en ändring är utan dröjsmål påkallad. Vi anse dock att det kan ifrågasättas, om socialstyrelsens utredning av år 1941 bör läggas till grund för en mera definitiv dyrortsgruppering och en härmed förbunden allmän löne reglering, men samtidigt måste vi konstatera att socialstyrelsens utredning av levnadskostnaderna 1941 och de i anslutning härtill framlagda riktlinjerna för dyrortsgruppering bättre än nu gällande dyrortsgruppering motsvara verkligheten. Därför synes det oss reservanter angeläget att en överarbetning och komplettering av socialstyrelsens förslag skyndsamt verkställas, så att man utan dröjsmål når fram till en provisorisk reglering av detta område, vilken så långt som möjligt beaktar de av socialstyrelsen konstaterade olikheterna i levnadskostnader mellan olika orter. Härigenom ernås i varje fall snarast en större rättvisa, eller, om man så vill, en mindre orättvisa, mellan olika dyrorter. Efter som det är en ganska avsevärd felaktighet i gällande dyrortsgruppering, finnes all anledning att rätta till detta provisoriskt för den tid som åtgår, innan en fullständigare och ännu bättre levnadskostnadsundersökning samt därpå baserat förslag till dyrortsgruppering kan föreläggas riksdagen.

Utskottsmajoriteten förmenar, såsom jag redan tidigare har nämnt, att en utredning av dessa förhållanden, likaväl som förslag till skatte- och lönegruppering, bör kunna vara färdig i så god tid, att 1945 års riksdag kan ta ställning härtill. Enligt min och mina medreservanterns mening är det inte möjligt

Ang. fortsatt giltighet av gällande skattegruppering m. m. (Forts.)
att så forcera denna undersökning. Vi hänvisa till att socialstyrelsen år 1941 behövde elva månader för att utföra sin undersökning. Först sedan den nya undersökningen gjorts, kan en löne reglering planeras, och de därmed förbundna underhandlingarna med olika personalgrupper torde helt säkert inte bli någon kortvarig historia. Det synes oss därför vara väl optimistiskt att nu räkna med att redan 1945 kunna få dessa frågor avgjorda i riksdagen.

Härtill kommer emellertid ännu en synpunkt på föreliggande frågor, som inte heller saknar betydelse. En förnyad levnadskostnadsundersökning kan måhända behöva uppskjutas, till dess en stabilare prisnivå och i övrigt mera normala förhållanden ha inträtt. Det är nämligen mycket sannolikt att olikheterna mellan levnadskostnaderna nu och i framtiden kunna bli ganska avsevärda. På grund av organisationsväsendets utveckling är det naturligtvis inte uteslutet att priserna på viktiga förnödenheter särskilt på jordbrukets område komma att visa ganska stor enhetlighet i fortsättningen. Om man baserar en ny dyrortsgruppering på en levnadskostnadsundersökning, vilken företages under nu rådande labila förhållanden, lär man dock näppeligen kunna räkna med att denna dyrortsgruppering får ett framtida bestånd av större varaktighet. Man torde kunna vara förvissad om att det kommer att bli flera uppskov för verkställande av ny levnadskostnadsundersökning, åtminstone så länge kriget varar.

Detta skulle sålunda innebära att nu gällande dyrortsgruppering, med alla de bristfälligheter som ostridigt vidlåda densamma, finge fortsatt giltighet under obestämd tid framåt. Det är naturligt att vi hysa de starkaste betänkligheter häremot och i stället föreslå att socialstyrelsens förslag av år 1942 överarbetas och kompletteras samt förelägges 1944 års riksdag såsom ett provisorium. På så sätt får riksdagen möjlighet att rätta till de mest uppenbara orättvisorna i gällande dyrortsgruppering liksom härav beroende löner och skatter. Vi utgå därvid från att en ny dyrortsgruppering blir så beskaffad, att den inte medför någon nämnvärt ökad ekonomisk belastning för det allmänna.

Utskottsmajoriteten har i sitt yttrande endast i ett avseende gått in på att diskutera ett provisorium, baserat på socialstyrelsens utredning, nämligen beträffande skattegrupperingen. Samtidigt säger man emellertid att även skattegrupperingen bör bero, under förutsättning att förslag rörande såväl skatt- som lönegruppering kan framläggas för 1945 års riksdag. Detta visar att utskottsmajoriteten inte är alltför säker på att någon ny levnadskostnadsundersökning och därpå baserade förslag hinna föreläggas 1945 års riksdag. Om en ny dyrortsgruppering av provisorisk natur genomföres, anse vi att detta inte bör hindra att frågan utredes i alla dess aspekter genom särskilda sakkunniga.

Slutligen vill jag framhålla att propositionen liksom även utskottsmajoritetens förslag i realiteten blott innebär ett skjutande på dessa frågor, ett uppskovsförfarande som inte kommer att minska det missnöje med nuvarande förhållanden, som förefinnes bland de av frågan berörda. Detta uppskovsförfarande tydes säkerligen av många såsom ovilja att rätta till de största bristerna. Det av oss reser vanter förordade förslaget om ett provisorium, baserat på socialstyrelsens utredning och förslag av år 1942, avlägsnar de största felaktigheterna och orättvisorna. Samtidigt bör en grundlig utredning av alla dessa problem i hela deras vidd företagas. Därvid torde självfallet även det spörsmålet bli föremål för klarläggande, huruvida en dyrortsgruppering överhuvud taget är påkallad.

Vi reser vanter förorda alltså att en allsidig och förutsättningslös utredning av frågan om dyrortsgrupperingens framtida bestånd och utformning företa-

Ang. fortsatt giltighet av gällande skattegruppering m. m. (Forts.)

ges samt att därför erforderliga undersökningar rörande levnadskostnadernas lokala olikheter äga rum. Denna utredning bör utföras så snart som lämpligen ske kan, och under tiden få vi låta en ny provisorisk dyrortsgruppering gälla. Detta synes mig vara den säkraste, snabbaste och bästa vägen i denna fråga.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till den av herrar Bernhard Nilsson, Aqvist och Velander avgivna reservationen.

Herr Bärq, Johan: Herr talman! Jag skall inte i likhet med den föregående ärade talaren kosta på någon tid för att söka övertyga kammaren om att den nuvarande dyrortsindelningen icke är tillfredsställande. Detta ha säkert alla kammarens ledamöter klart för sig, och i den mån så inte redan förut varit fallet, fastän denna fråga ju ideligen dryftats inom riksdagen, har man numera fått det allra tydligaste belägg på den saken genom de utredningar, som äro verkställda av socialstyrelsen. Det är således en överflödsgrärning.

Jag skall heller inte ägna någon nämnvärd tid åt att klargöra i vilka avseenden företräda för utskottsmajoriteten och reservanterna äro ense. Det framgår ju mycket tydligt av betänkandet. Jag kanske i förbifarten får säga, att icke någon annan likhet i inställningen till detta spörsmål föreligger mellan å ena sidan bondeförbundets representanter samt å den andra utskottsmajoriteten och företräda för den reservation, som är avgiven av herr Bernhard Nilsson m. fl., än att vi äro överens om att den nuvarande dyrortsindelningen är otillfredsställande. Bondeförbundets representanter ha ju, långt innan den i detta utskottsbetänkande behandlade propositionen framlades, varit på det klara med att någon dyrortsgruppering egentligen inte är behövlig. Meningarna i det avseendet äro ju så olika, att det inte tjänar någonting till att söka slå en brygga mellan de synpunkter som här ha anförts av företräda för de olika ståndpunkterna.

Vad som är angeläget att om möjligt klargöra för kammaren är skillnaden mellan utskottsmajoritetens förslag och reservationen av herr Bernhard Nilsson och hans medreservanter. Utskottsmajoriteten har uttryckt sin mening i den här föreliggande punkten på sid. 7 i betänkandet. Då vi alla äro överens om att socialstyrelsens undersökning av dyrortsförhållandena och resultatet av densamma icke lämpligen kan läggas till grund för en bestående omgruppering, utan att en ny undersökning är påkallad, fortsätter utskottet med följande ord: »Däremot skulle kunna tänkas att lägga socialstyrelsens förslag till grund för en provisorisk skattegruppering. Under förutsättning att förslag till frågans lösning rörande såväl skattegruppering som lönegruppering kan framläggas vid 1945 års riksdag anser dock utskottet — med hänsyn till önskvärheten av att enhetliga grunder bliva fastställda i fråga om båda dessa grupperingar — att, såsom framgår av vad ovan nämnts, jämväl med framläggande förslag till ny skattegruppering bör kunna anstå till sistnämnda års riksdag. Skulle emellertid oöverstigliga hinder möta för framläggande av ett slutligt förslag i dyrortsgrupperingsfrågan vid 1945 års riksdag, bör enligt utskottets mening tagas under övervägande, huruvida icke redan till 1944 års riksdag förslag bör framläggas rörande skattegrupperingen även om ett sådant förslag får anses innebära allenast ett provisorium. I fråga om lönegrupperingen anser sig utskottet med hänsyn till de med en sådan gruppering förenade omständigheterna icke kunna tillråda ett provisorium för den korta tid, som kan antagas behövlig för genomförande av ny dyrortsgruppering.»

Här har nu anmärkts, att det icke är tänkbart att förslag om en allmän omgruppering, som avser såväl skatteavdrag som löner, skall kunna föreläggas 1945 års riksdag. Ja, utskottet har ju också förutsatt, att det kanske inte blir

Ang. fortsatt giltighet av gällande skattegruppering m. m. (Forts.)
möjligt. Men utskottet har trots att alla möjligheter icke äro uteslutna, och detta i anledning av vad Kungl. Maj:t anført i propositionen. Däri hemställas, att de nuvarande bestämmelserna om skattegrupperingen skola få gälla under detta år och under år 1944, men icke längre. Det säges i propositionen att en allmän omgruppering icke gärna kan tänkas genomförd före utgången av år 1944 med hänsyn till att en sådan omgruppering måste få karaktär av en löneroglering. Detta ha vi inom utskottet, säkert icke utan skäl, ansett oss kunna tyda så, att möjligheter kunna föreligga att ha en gruppering färdig till år 1945, omfattande båda löner och skattevdrag. Men om detta icke skulle lyckas, säger utskottet vidare i det nyss anförda, bör man i varje fall kunna ha ett förslag färdigt rörande skattegrupperingen redan till 1944 års riksdag. En omläggning av skattegrupperingen är ju ofantligt mycket enklare än en omgruppering vad lönerna beträffar.

Vi ha inom utskottsmajoriteten måst fästa stort avseende vid att en genomgående omgruppering i dyrortshänseende icke gärna kan ske utan en omfattande löneroglering. Detta är icke bara propositionens ståndpunkt, utan även företrädarna för herr Bernhard Nilssons m. fl. reservation ha detta klart för sig. Men då måste vi också tänka på vad en sådan allmän löneroglering innebär. Det gäller här inte allenast de hundratusentals statstjänarna, utan jämväl kommunalt anställda och alla inom den enskilda företagsamheten, som i större eller mindre omfattning ha byggt sina lönesystem på dyrortsgruppering. Man har här att emotse, att en så väldig apparat måste sättas i rörelse, att man icke gärna önskar en upprepning därav gång på gång. Detta har förefallit utskottet vara ett så vägande skäl, att vi icke ha velat rekommendera ett provisorium, som, om det skall kallas provisorium, dock måste avses gälla en ganska kort tid. Vi skulle då först få en löneroglering på grund av den provisoriska omgrupperingen, och efter några få år skulle vi sedan få sätta i gång med en lika stor procedur för att få en definitiv ordning fastställd.

Jag har inte fått riktigt grepp på om reservanterna mena, att den av dem förordade provisoriska omgrupperingen skulle påkalla en löneroglering eller icke. Något riktigt klart besked kan jag icke utläsa ur reservationen, och jag vill vända mig till herr Bernhard Nilsson, som ju är kunnig på detta område, med en fråga, om han menar att den av reservanterna förordade provisoriska omgrupperingen av lönerna icke skulle betinga någon löneroglering. Jag har svårt att föreställa mig, hur detta skulle vara möjligt. Därest en omgruppering av lönerna skall ske, måste det ju, i enlighet med det utslag som de nya levnadskostnadsundersökningarna ha givit, innebära att spännvidden mellan nuvarande dyraste och billigaste ort blir minskad. Detta kan väl näppeligen ske på annat sätt än att man av de nio lönegrupper, som nu finnas, skär bort, låt oss säga två eller tre stycken i botten och kanske även i toppen på löneskalan. Även vid ett provisorium måste man förfara på det sättet. Men om man då slopar exempelvis de två billigaste ortsgrupperna, A- och B-orterna, så kommer ju den omständigheten att inträffa, att statstjänarna och alla övriga i dessa båda grupper flyttas upp till C-ort, med därav följande löneökningar. Om nu en omgruppering, som reservanterna säga, icke får medföra någon nämnvärd merkostnad för det allmänna, måste man då också skära bort en eller ett par av de högsta dyrorterna, vilket betyder löneminskning på dessa orter. I-orten och H-orten. Annars måste man spränga kostnadsramen. Herrarna förstå ju av detta att man, även om det gäller ett provisorium, måste stöpa om hela löneskalan från början till slut. Man kan inte undgå att förfara på detta sätt, även om det gäller bara ett enda år.

Det är detta, som utskottets majoritet har ansett sig böra så vitt möjligt undvika. Utskottsmajoriteten anser, att en omreglering av dyrortsgruppering-

Ang. fortsatt giltighet av gällande skattegruppering m. m. (Forts.)

en är ett trängande behov, men även om det gäller en provisorietid, måste man förfara på ett systematiskt sätt och skapa en genomtänkt lönerereglering, ty annars uppstår så vitt jag kan se en fruktansvärd oreda.

Nu har utskottet resonerat på följande sätt. Det är av vikt att komma till rätta med detta problem på ett mera ingående och bättre avvägt sätt än vad socialstyrelsens framlagda förslag innebär. Det kan möjligen medhinnas till år 1945, men om man säger 1946, måste ju tiden vara tillräcklig, om man lägger manken till, för att åstadkomma ett omgrupperingsförslag som efter överläggningar om lönereregleringar och allt vad till saken hör kan föreläggas riksdagen. Utgår man från det, är det ju ingen mening i att tänka sig ett provisorium fram till den tiden, när det gäller lönerna. Däremot kan man, så vitt jag förstår, mycket väl ha ett förslag vad skattegrupperingen beträffar färdigt redan till nästa års riksdag. Det mångåriga sysslande på skatteväsendets område, som jag har varit dömd till, har gett mig den uppfattningen. Det blir där inte fråga om några sådana omkastningar som vid en omgruppering av lönerna. Skattegrupperingen kan alltså bli färdig till nästa år, och därmed hade man hasteligen fått åtminstone ett politiskt agitationsmoment ur tiden, som vi litet var gott kunna undvara. När det gäller lönerna har det emellertid förefallit oss klokare att under ett par, tre år dras med de olägenheter, som den nuvarande ordningen innebär, än att laborera med provisorier, vilka nödvändigtvis måste leda till så stora besvärligheter och sådana rubbningar i lönesystemet som jag här sökt antyda.

Nu talade herr Åqvist mycket om att man skulle rätta till de största oegentligheterna. Menade herr Åqvist att man skulle rätta till dem utan att skära bort några lönegrupper? Mig förefaller detta otänkbart, ty då blir det som det är. Skall man återigen skära bort vissa lönegrupper, blir följden, såsom jag nyss antydde, att lönesystemet måste göras om.

Menade herr Åqvist däremot, att man endast skulle göra smärre jämkningar och omflyttningar i fråga om olika orter inom den nuvarande skalan, så kan detta ske utan att man på något sätt rubbar vårt lönesystem. Men sådana jämkningar skola, enligt vad finansministern har uttalat, göras i alla fall, och även utskottet har understrukit att det är påkallat att sådana justeringar göras. Är man inte nöjd härmed, utan övergår till en omstöpning ungefärligen efter de linjer, som socialstyrelsen har angivit, möter man först alla de skäl, som ha anförts mot socialstyrelsens nuvarande undersökning och förslag, samt dessutom, såsom en oeftergivlig konsekvens, att man får företa lönereregleringar utefter hela linjen. Något mellanting finnes icke därvidlag.

Herr talman! Med vad jag nu har sagt hoppas jag i någon mån ha klargjort för dem av kammarens ärade ledamöter, som inte ha varit i tillfälle att mera ingående följa behandlingen av dyrortsgrupperingsproblemen, vad som är skillnaden mellan utskottets betänkande och den av herr Bernhard Nilsson m. fl. avgivna reservationen. Jag skulle till detta endast vilja foga, att den nuvarande tiden icke är synnerligen väl lämpad för att vidtaga några genomgående lönereregleringar för statstjänarna. Jag skulle tro att också det enskilda näringslivets företrädare måste dela den uppfattningen, att den nuvarande tiden är synnerligen olämplig för att ställa till med lönestrider. Trots de olägenheter, som det nuvarande lönegrupperingssystemet innebär, undrar jag, om det ändå inte ur samhällelig synpunkt är förnuftigare att dras med det ett par, ja om det också bleve tre år till, än att just i dessa tider ställa till med så omfattande och för hela vårt samhälle så genomgripande lönereregleringar som måste bli följden av en omstöpning av dyrortsgrupperingssystemet, även om man inskränker sig till ett provisorium.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Ang. fortsatt giltighet av gällande skattegruppering m. m. (Forts.)

Herr statsrådet **Ewerlöf**: Herr talman! I anslutning till vad sammansatta stats- och bevillningsutskottets ärade ordförande nu anfört skulle jag vilja yttra några ord.

Jag ber att få konstatera den fullkomliga enighet som nu råder därom, att den gällande dyrortsgrupperingen är otillfredsställande och att det följaktligen är mer än förklarligt att ett starkt missnöje med dessa förhållanden råder i stora delar av landet. Det är då en naturlig önskan, att man så snart som möjligt skall bli i tillfälle att råda bot på dessa olägenheter. Därför har också hela diskussionen kommit att mer eller mindre röra sig om den tidpunkt, när man tidigast tror sig om att kunna skrida till en ändring. Inom utskottet har man tydligen närmast brottats med svårigheten att komma till klarhet om, vid vilken tidpunkt det är möjligt att genomföra mera definitiva åtgärder.

I propositionen har framhållits, att definitiva åtgärder måste anstå, till dess läget i det hela har blivit mera stabilt; att en definitiv reglering i detta hänseende i själva verket måste innebära mer eller mindre en allmän lönereglering samt att de förhållanden, vi för närvarande befinna oss i, självfallet icke lämpa sig för en allmän lönereglering. Denna mening synes i huvudsak ha delats av utskottets ledamöter. Man är allmänt på det klara med att vi nu inte lämpligen kunna skrida till definitiva åtgärder.

När det gäller vad som eventuellt kan provisoriskt åtgöras för att rätta till de svåraste missförhållandena, har ju finansministern i propositionen uttryckligen deklarerat den meningen, att vissa justeringar inom den nuvarande dyrortsgrupperingens ram skola tagas under övervägande. Dessa justeringar skulle inskränka sig till ett minimum och närmast avse uppflyttning av orter, som av en eller annan anledning ha förändrat karaktär under den tid det nuvarande dyrortsgrupperingssystemet består, varigenom behovet av ändringar har kommit att bli särskilt påfallande.

I den reservation, som är avgiven av herr Nilsson i Landeryd m. fl., talas det också om ett provisorium, som man önskar skall föreläggas nästa års riksdag. Såvitt jag förstår, måste det provisorium, om vilket dessa reservanter tala, vara ett annat provisorium än det man tänkt sig i den kungl. propositionen. Reservanterna hoppas tydligen, att detta provisorium skulle kunna sträcka sig åtskilligt längre än vad man i propositionen vågat ställa i utsikt.

Det är inte så lätt att göra klart för sig, vilket ju också tidigare i debatten framhållits, hur detta provisorium skulle komma att te sig. Nog förefaller det emellertid, som om det i själva verket mer eller mindre skulle komma att innebära ett föregripande av den mera definitiva lösning, som man tills vidare måste skjuta något på framtiden. Det förefaller därför, som om i huvudsak samma invändningar, som kunna göras mot lämpligheten av att nu skrida till mera definitiva åtgärder i detta hänseende, skulle kunna riktas mot tanken att redan till nästa års riksdag kunna genomföra ett provisorium, som dock kommer att mer eller mindre bli avgörande för det definitiva reglerandet av frågan. Jag behöver ju endast peka på den omständigheten, att vi inte, så länge kriget pågår och levnadskostnaderna alltjämt stiga, få föreställa oss, att det skall vara möjligt att skrida till en reglering, som måste innebära en större eller mindre nedsättning av löner för många av statens tjänstemän. Så länge dessa labila förhållanden bestå, måste vi skjuta denna fråga på framtiden. Såvitt jag förstår, måste detta också utgöra ett skäl emot att i enlighet med reservanternas förslag tänka sig att skrida till sist provisoriska åtgärder redan vid nästa års riksdag. Det blir väl ändå till sist Kungl. Maj:t som med hänsyn till utvecklingen får bedöma vid vilken tidpunkt man tidigast kan skrida till en lösning av denna fråga.

Jag hoppas med vad jag sagt ha kunnat övertyga kammaren om att från

Ang. fortsatt giltighet av gällande skattegruppering m. m. (Forts.)

Kungl. Maj:ts sida ingenting kommer att underlåtas för att tillvarataga varje möjlighet, som i detta hänseende erbjuder sig, för att så snart som möjligt verkligen åstadkomma drägligare förhållanden än de nuvarande. Med hänsyn till vad jag i övrigt haft att anföra, måste jag dock rekommendera kammaren att inte gå längre än vad utskottets majoritet gjort i fråga om uttalande av önskemål om de tidpunkter, då man förväntar att Kungl. Maj:t skall ge sig till känna hos riksdagen.

Herr **Persson**: Herr talman! Då jag avlämnat en motion, som innebär yrkande om avslag på förevarande kungl. proposition, ber jag att något få motivera min ståndpunkt.

Redan vid behandlingen av hithörande spörsmål i fjol framhöll jag, att dyrortsgrupperingen förde med sig stora orättvisor, vilka numera voro både kända och även ganska allmänt erkända. Utskottet har ju också i år varit nödsakat erkänna, att betydande orättvisor äro förknippade med den nuvarande dyrortsgrupperingen. Därvid har man utgått från socialstyrelsens levnadskostnadsundersökning för år 1941, som ju visar, att spännvidden mellan högsta och lägsta ort har krympt samman från 48 procent till 27 procent, eller, om man beräknar procenten på det lägre levnadskostnadstalet, från 93 procent till 36 procent. Det är alltså en högst avsevärd sammanpressning som har ägt rum under åren mellan 1934 och 1941.

Utskottet har framhållit, att till denna sammanpressning, som undersökningens konstaterat, ha i viss mån medverkat ändrade grunder för uppskattningen av levnadskostnadstalen. De nya metoderna äro därvidlag enligt min mening, och jag tror alla äro överens därom, bättre än tidigare. Detta torde icke kunna bestridas. Utskottet framhåller emellertid också, att sammanpressningen i övervägande grad har sin grund i en verklig prisutjämning. Det är otvivelaktigt så, att under tiden mellan de nämnda undersökningarna de billigare orternas levnadskostnader även relativt högst avsevärt ökats i förhållande till de dyrare orternas. Jag vill erinra om att utredningsmaterialet ger vid handen, att skillnaden mellan Stockholm såsom högsta ort å ena sidan och en del A-orter å andra sidan endast är ungefär hundra kronor om året beträffande normalfamiljens livsmedelskostnader. Mellan Malmö, som lär vara G-ort, och dessa landsbygdsorter är skillnaden endast ett par tiotal kronor, alltså en ren obetydlighet. Trots att utskottet erkänner, att det troligen kan vara en ännu mindre skilljaktighet mellan de olika grupperna nu än år 1941, vägrar utskottet i alla fall att dra de nödvändiga konsekvenserna av sitt resonemang. För att i någon mån rättfärdiga sin underlåtenhet härvidlag framkastar man den obestyrkta förmodan, att spännvidden efter kriget åter skall komma att öka. Vad menar egentligen utskottsmajoriteten med det? Det kan väl i alla fall inte vara meningen att låta den import, som väl ånyo skall bli möjlig, ohämmat nedpressa landsbygdsbefolkningens levnadsstandard, under det att man, därom är jag övertygad, på allt sätt söker höja lönsamheten för stadsmannanäringarna och därigenom konsumtionsmöjligheterna för dem, som arbeta där. Jag hade i stället trott, att vi voro överens om att i fortsättningen föra en sådan politik här i landet, att alla skillnader mellan stad och land skulle i görligaste mån utjämnas. Med tillfredsställelse konstaterar jag, att utskottet tänker sig, att vid den nya levnadskostnadsundersökning som förordas även landsbygdsbefolkningens större kostnader för t. ex. hälso- och sjukvård och vissa resor skola beaktas. Jag ser emellertid, att man därvidlag gör en reservation, som ur den meningsriktnings synpunkt jag företräder knappast kan vara fullt riktig. Det gäller som bekant resorna till skolor.

Det torde sålunda enligt mitt sätt att se inte råda någon tvekan om att

Ang. fortsatt giltighet av gällande skattegruppering m. m. (Forts.)
spännvidden mellan högsta och lägsta ort, eller mellan ortsgrupperna i allmänhet — under förutsättning alltså att det föres en ekonomiskt riktig politik, d. v. s. att inte alltför missgynnande åtgärder vidtagas mot landsbygdsbefolkningen — måste bli åtskilligt mindre än vad t. o. m. 1941 års undersökning har visat. Därför anser jag det vara riktigt, att i enlighet med den reservation, som är fogad till detta utlåtande av herrar Hansson i Rubbestad och Hammarlund, redan nu principiellt vidtaga åtgärder för att avskaffa dyrortsgrupperingen. Även med ett något högre levnadskostnadstal på de dyrare orterna, och särskilt i de större städerna, komma nog dessa att te sig tillräckligt lockande för så pass mycket folk, som lämpligen bör sysselsättas där. Befolkningspolitiskt sett är det nämligen ingalunda önskvärt med för många stora städer, i varje fall inte hur stora städer som helst. Ett avskaffande av dyrortsgrupperingen skulle alltså vara önskvärt ur befolkningspolitisk synpunkt, och det är väl en, som jag tror alla äro överens om, mycket viktig synpunkt.

Detta torde säkerligen inte heller behöva bli så dyrbart för staten. Det har här i debatten talats om att man vill hålla sig vid samma kostnader för löner och dylikt som tidigare, och den åsiktsriktning jag företräder har givetvis ingenting att invända mot detta. Om vi slopa dyrortsgrupperingen, är det väl ingen som tror, att vi skulle kunna höja alla orterna upp till t. ex. Stockholms nivå för dagen.

Vad så skattegrupperingen beträffar, innebär den, såvitt jag kan finna, huvudsakligen ett påbröd för de dyrare orternas innevånare. De ha fått full lönekomensation för levnadskostnaderna, åtminstone enligt vad 1941 års utredningsmaterial ger vid handen. Då kan det väl inte alls vara motiverat att dessa orters innevånare dessutom skulle slippa betala skatt för en del av sin inkomst, en förmån som de lägre gruppernas innevånare inte skulle få. Det skulle säkerligen inte bli någon orättvisa, i varje fall inte på långt när så stor orättvisa som för närvarande, om man omedelbart slopade skattegrupperingen. Det skulle endast bli en anpassning efter 1941 års undersökning.

Herr Bernhard Nilsson frågade, vilken ortsgrupp bondeförbundet ville ha såsom normgivande, om man skulle slopa dyrortsgrupperingen? Ja, det framgår ju ganska tydligt av våra motioner och av reservationen. Vi ha framkastat, att beträffande folkpensionerna ortsgrupp II borde sättas såsom norm. Vi ha ju funnit, hurusom riksdagen trots åtskilliga krumbukter måste delvis följa den linje, som vi alltid förfäktat, då riksdagen sista gången beslutade om dyrtidstilläggen på folkpensionerna. Det vore nog inte alls orimligt att härvidlag tänka sig full enhetlighet.

Beträffande skattegrupperingen säges det ju uttryckligen i motionen, att man skulle kunna tänka sig avdragen såsom de nu äro för den lägsta ortsgruppen. Detta ha vi skrivit, emedan vi ansett det vara av intresse att få ett så stort skatteunderlag som möjligt, då vi ha på känn, att man från regeringshåll för närvarande är angelägen om att få så många skattekällor som möjligt. Detta är förvisso behövt, men det är klart, att om riksdagen skulle vilja sätta dessa avdrag litet högre, skulle vi inte ha alltför mycket emot det. Vi anse dock enhetlighet härvidlag vara det viktigaste.

Jag skall även säga ett par ord om familjebidragen. Jag vill då erinra om att hyresbidrag åt de inkallade ju utbetalas efter dess verkliga kostnad på de skilda orterna. Under sådana förhållanden måste dyrortsgrupperingen av familjebidragen vara den minst motiverade av alla grupperingar. Vi ha för övrigt, åtminstone i en motion i fjol, givit till känna, att vi anse ungefär medelgruppens placering vara rimlig och rättvis.

Vad så slutligen dyrortsgrupperingen av lönerna beträffar, erkänna ju reservanterna i sin reservation, att den frågan torde kräva en gundligare utred-

Ang. fortsatt giltighet av gällande skattegruppering m. m. (Forts.)
ning. Härvidlag har inte angivits någon bestämd grupp, som skulle kunna utgöra riktrote. Reservanterna tillägga emellertid, att de förutsätta att denna utredning bedrivs så skyndsamt som möjligt. Det tycks också vara den allmänna meningen att så skall ske. Vi befinna oss väl därför inte heller på den punkten i någon stark motsatsställning till andra.

Allt vad som är utrett och har kunnat framläggas i detta ärende har givit mig liksom reservanterna, herrar Hansson i Rubbestad och Hammarlund, den bestämda uppfattningen, att en dyrortsgruppering inte längre kan vara motiverad. Reservanterna ha för den skull framställt det yrkande, som angives i den vid utlåtandet fogade reservationen, till vilken jag, herr talman, tillåter mig att yrka bifall.

I detta anförande instämde herrar *Löfvander, Gustaf Elofsson, Bror Nilsson, Egnell, Holstenson, Lodenius* och *Verner Andersson*, friherre *De Geer* samt herr *Albert Andersson*.

Herr **Andersson, Elon**: Herr talman! Det råder ingen meningsskiljaktighet om att den nu gällande dyrortsgrupperingen lämnar rum för många grava anmärkningar, och i likhet med utskottets värderade herr ordförande anser jag det ganska meningslöst att trötta kammaren med en argumentering för denna tämligen självklara sak. Jag nöjer mig med att erinra om att såväl Kungl. Maj:t som utskottets majoritet och alla dess reservanter äro ense om att dyrortsgrupperingen är otillfredsställande både till sitt innehåll och sina verkningar. Därtill får jag kanske lägga att nästan lika stor enighet tycks råda om att det är ett otillfredsställande förslag som socialstyrelsen har framlagt på grundval av företagna undersökningar.

Däremot råder ju någon oenighet om huruvida dyrortsgrupperingen överhuvud taget bör bestå eller icke. En del av kammarens ledamöter, som hade sin talesman i den senaste ärade talaren, äro redan nu på det klara med att dyrortsgrupperingen i sin helhet bör avskaffas. Några äro kanske lika bestämt övertygade om att den alltjämt är och blir berättigad, till och med i hela sin nuvarande omfattning. Andra — och till dem bekänner jag mig — stå tveksamma både till den ena och den andra propån. Jag kanske skulle kunna precisera den tveksamheten på följande sätt. Jag känner mig ganska övertygad om att den nuvarande mycket utpräglade differentieringen är onödig, och jag hoppas att det skall vara möjligt att i avsevärd grad samarbete både löner och avdrag, måhända till en enhetslön och ett enhetsavdrag. I alla händelser anser jag det emellertid först nödvändigt med en så allsidig och förutsättningslös utredning i frågan, att säker grund för ett bedömande skapas. Denna säkra grund är enligt min mening icke för handen, åtminstone är den inte så fast och stabil, att jag i likhet med den föregående ärade talaren är beredd att omedelbart yrka på principiellt beslut om dyrortsgrupperingens avskaffande.

Den utredning, som jag således för min del är intresserad av, bör, såsom utskottet framhåller i sin motivering, vara förutsättningslös. Den får alltså ej begränsas till en levnadskostnadsundersökning, som sedan bearbetas under den givna förutsättningen, att dyrortsgrupperingen skall vara kvar. Den bör i stället föranleda ett övervägande av *hela* problemet, d. v. s. bland annat av om skillnaderna i levnadskostnader olika orter emellan visa sig vara så stora, att en differentiering av löner och avdrag överhuvud taget är påkallad eller om måhända inte hela systemet kan avskaffas. Vidare bör man enligt min mening — om det skulle visa sig att en dyrortsgruppering alltjämt är motiverad — undersöka, huruvida differentieringen måste vara så stor som nu

Ang. fortsatt giltighet av gällande skattegruppering m. m. (Forts.)
eller om man inte till äventyrs kan nöja sig med ett avsevärt mindre antal grupper. För det tredje bör man också, om grupperingen skall bibehållas, överväga, huruvida det är nödvändigt att den omfattar lika många områden som nu, således både löner, folkpensioner och skatteavdrag.

En dylik förutsättningslös och allsidig utredning har föreslagits i en motion, som väckts i denna kammare av mig och några andra ledamöter av kammaren. Jag konstaterar med tillfredsställelse att utskottet i sin motivering förordar att den kommande utredning, som även departementschefen anser nödvändig, skall ha just den omfattning och det innehåll som i denna motion föreslås. Enligt mitt sätt att se är det vidare nödvändigt att vid den levnads-kostnadsundersökning, som är ett naturligt led i denna utredning, taga hänsyn till en hel del hittills obeaktade omständigheter. Jag skall inte trötta kammarens ledamöter med att redogöra för vilka dessa omständigheter äro. Den föregående ärade talaren har redan erinrat om dem, och de finnas åter-givna i motiveringen till ett par av de i ärendet väckta motionerna. Det gäller särskilt landsbygdsbefolkningens ökade kostnader för att komma i åtnjutande av de fördelar av olika slag, som stadsbefolkningen har tillgång till strax utanför dörren.

Jag menar således, herr talman, att en dylik allsidig och förutsättningslös undersökning är nödvändig för att man överhuvud taget skall kunna bedöma den ganska viktiga fråga som det här rör sig om. Det är likaledes nödvändigt att denna undersökning sker snart. Departementschefen, som ju också har förklarat sig anse en dylik mera ingående utredning av olika möjligheter till problemets lösning erforderlig, förutsätter i propositionen att den skall kunna slutföras så tidigt, att förslag i ärendet kan föreläggas 1945 års riksdag. Utskottet har anslutit sig till den uppfattningen, och jag delar utskottets mening. Med hänsyn till de uttalanden departementschefen gör i propositionen, har utskottet ansett det obehövt att föreslå någon särskild framställning till Kungl. Maj:t om en dylik utredning.

Jag skulle för min del gärna ha sett — och det är för att få tillfälle att understryka detta som jag till utskottsbetänkandet fogat en blank reservation — att en sådan formlig hemställan hade gjorts från riksdagens sida för att därigenom understryka den vikt, som riksdagen fäster vid frågan. Jag har emellertid avstått från att framställa särskilt yrkande därom. Jag vill dock i dagens debatt uttala den bestämda förvisningen att utredningen skall få den omfattning, som utskottet förutsatt, samt att den igångsättes och bedrivs med den skyndsamhet, som är nödig, för att man så snart som möjligt skall nå fram till ett resultat.

För min del har jag således lika litet som utskottsmajoriteten kunnat ansluta mig till den provisoriska linje, som företrädes i den av herr Bernhard Nilsson m. fl. avgivna reservationen. Dessa reservanter förordade ett provisorium, grundat på socialstyrelsens undersökning och förslag. Jag har redan framhållit att det råder stor enighet om den nuvarande dyrortsgrupperingens oriktighet, men att det också förefinnes en nära nog lika stor enighet om att socialstyrelsens i propositionen refererade förslag är orättvist och olämpligt. Jag hänvisar till det yttrande, som finnes återgivet på sid. 20 i propositionen, däri påpekas att socialstyrelsens alla tre alternativ — således inte bara det som slutgiltigt har angivits som ett förslag — skulle innebära, att ett stort antal orter, som nu erhållit höjda ortsindextal, angivande lägre levnadskostnadsskillnad i förhållande till Stockholm, skulle genom nedflyttning i ortsgrupp i lönehänseende komma på större avstånd från Stockholm. Det måste ju anses ganska egendomligt att en undersökning, som konstaterar att skillnaden i levnadskostnader blivit mindre, dock skall leda till det resultatet att

Ang. fortsatt giltighet av gällande skattegruppering m. m. (Forts.)
skillnaden i lönehänseende blir större. Det påpekas också i propositionen att man under den opinionsrörelse bland de närmast berörda, som förekommit i anledning av socialstyrelsens förslag, har framhållit att en oförändrad gruppering är bättre än att socialstyrelsens förslag genomföres. Jag tror således det är oriktigt, om man i likhet med herr Äqvist tror att ett provisorium skulle minska missnöjet bland de av saken berörda tjänstemännen. Enligt mitt förmenande är det ett mycket diskutabelt påstående, när reservanterna uttala att ett provisoriskt förslag, såsom de tänka sig det, skulle inrymma möjlighet till en anpassning efter de rådande faktiska förhållandena i väsentligt högre grad än vad som är fallet med den hittillsvarande dyrortsgrupperingen. Det medges, som sagt, utan tvekan att den nuvarande dyrortsgrupperingen är olämplig, men även socialstyrelsens förslag är uppenbarligen otillfredsställande.

Ser man båda förslagen som ett provisorium, kan det komma på ett ut vilket man väljer. Men under sådana omständigheter är det väl ganska opåkallat att sätta i gång hela den vidlyftiga apparat, som en allmän omgruppering med dess konsekvenser i fråga om lönerreglering innebär, endast för att skapa ett provisorium, som icke är bättre än det provisorium som den nuvarande dyrortsgrupperingen får anses utgöra, i väntan på en definitiv lösning av frågan.

Utskottets värderade ordförande har fäst uppmärksamheten på att reservanterna till synes ha givit ett ganska oklart besked om vilken omfattning de vilja giva sitt provisoriska förslag och huruvida de tro, att det kan åstadkommas utan en lönerreglering eller icke. Jag tror i likhet med utskottets ordförande, att det inte är möjligt att åstadkomma ett provisorium utan en ganska vidlyftig lönerregleringsoperation. Detta framstår så mycket starkare som ju ett av reservanternas argument är, att det provisoriska förslag, som de begära till nästa års riksdag, inte skall få medföra någon nämnvärt ökad ekonomisk belastning för det allmänna. Hur skall man kunna klara detta utan att i samband med provisoriets utarbetande och framläggande åstadkomma en nedpressning av vissa nu högt ställda dyrortsgrupper och ett upplyftande av andra, och hur skall det vara möjligt att nå detta utan en ganska omfattande lönerreglering? Jag tror, att det ligger en oklarhet i reservanternas resonemang, som blir ganska svår att förklara. Att man vid den nuvarande dyrortsgrupperingens fastställande förutsåg, att en allmän omgruppering knappast kunde ske annat än i samband med en lönerreglering, framgår av departementschefens påpekande, att redan 1936 års lönekommitté, på vars initiativ den nu företagna undersökningen kommit till stånd, drog slutsatsen, att verkliga omgrupperingar inte borde företagas annat än i samband med allmänna lönerregleringar. Redan ur denna synpunkt är enligt min mening ett provisoriskt förslag, som möjligen skulle kunna föreläggas nästa års riksdag, inte att anse som någon särdeles påtaglig realitet.

Herr Äqvist meddelade, att reservanterna för sin del ansågo, att det med hänsyn till de mycket besvärliga lönerregleringshistorier, som förekomma i samband med en ny allmän omgruppering, inte skulle vara möjligt att till 1945 års riksdag framlägga det förslag, som utskottet äsyftar. Jag för min del anser, att även det provisorium, som reservanterna tala om, kommer att förutsätta en ganska invecklad lönerreglering, och det förefaller mig då vara ännu mer optimistiskt att tro, att ett dylikt förslag skulle kunna föreläggas 1944 års riksdag.

Det är emellertid, herr talman, ytterligare en anledning, som gör att jag inte kan ansluta mig till provisorielinjen. För mig är det mest angelägna i denna fråga att få till stånd den utredning, som utskottet förordar och som kan ge

Ang. fortsatt giltighet av gällande skattegruppering m. m. (Forts.)
anledning till en på sakligt material grundad diskussion om dyrortsgrupperingens vara eller icke vara. Detta förefaller mig för närvarande vara den mest trängande uppgiften. Om man först ägnar sig åt uppgiften att utarbeta ett provisoriskt nytt förslag, förskjuter detta i och för sig denna utrednings igångsättande och bedrivande. Därtill kommer att ett nytt förslag, även om det kallas ett provisorium, måste förutsättas få en ganska lång livslängd. Man kan inte vart eller vartannat år företa en omgruppering, som innebär en löneroglering med dess konsekvenser även i fråga om pensionsregleringen. Detta förutsätta också reservanternas både i den reservation, som finns fogad till utskottets utlåtande, och i den argumentering, som från reservanternas sida förts här i dag. De förmena, att det är omöjligt att åstadkomma den utredning, som utskottet begär, förrän en stabilare prisnivå och jämväl i övrigt normalare förhållanden än de nu rådande inträtt.

Jag vill i detta avseende säga, herr talman, att jag nog delar den uppfattning, som herr Persson i Skabersjö gav uttryck åt, nämligen att den prissänkning, som eventuellt kan väntas äga rum, sedan normala förhållanden inträtt, nog kommer att ha en viss relation de olika orterna emellan och att om prisnivån kommer att pressas ned kommer sänkningen i så fall att bli något så när jämn beträffande både stad och landsbygd.

Om reservanternas anse, att deras provisoriska förslag skall få så lång livslängd, är det emellertid ganska oberättigat att kalla det för ett provisorium. Då är det ju detsamma som ett tämligen definitivt förslag, som kommer att få ungefär lika lång livslängd, som en löneroglering normalt kan tänkas ha. Då skall man inte kalla det för ett provisorium utan för ett försök att åstadkomma en tills vidare gällande dyrortsgruppering på grundval av socialstyrelsens undersökning och förslag, en undersökning, som jag tycker inte tagit i beaktande en hel del omständigheter, som äro värda att beakta, och ett förslag, som av de av saken närmast berörda stämplats såsom otillräckligt och otillfredsställande. Det förefaller mig vara en ganska betydande överloppsgärning att införa ett sådant provisorium.

Provisorielinjen medför således efter mitt sätt att se, att den prövning av hela problemet, som jag för min del ser som en så viktig angelägenhet, skjutes undan till en ganska oviss framtid. Detta är ur mina synpunkter en så uppenbar nackdel, att jag ej kunnat ansluta mig till reservanternas yrkande om att riksdagen hos Kungl. Maj:t måtte begära förslag om en provisorisk dyrortsgruppering. Först om det visar sig, att denna utredning av skäl, som nu ej kunna förutses, blir avsevärt förlängd utöver den tidpunkt, som utskottet angivit, tror jag det blir nödvändigt att tänka på provisoriska åtgärder.

Om jag, herr talman, skulle sammanfatta min syn på denna fråga, skulle jag vilja säga, att dyrortsgrupperingen ej blott i sin nuvarande utformning utan även överhuvud taget är en högst diskutabel företeelse och att det är nödvändigt att så snart som möjligt få till stånd en utredning, som ger möjlighet att diskutera frågan om dess fortsatta bestånd. Denna diskussion bör bygga på en undersökning, som tar hänsyn till alla förhållanden, som äro karakteristiska för skillnaden mellan land och stad, varvid man ej heller bör förbise de sociala faktorer, som härvidlag äro av betydelse. Förrän denna utredning är klar, kan jag ej tillåta mig ha någon bestämd uppfattning om huruvida dyrortsgrupperingen överhuvud taget bör bestå eller ej. Det är mycket angeläget, att denna utredning så snart som möjligt kommer till stånd, och eftersom ett provisorium skulle kunna medföra dess undanskjutande, betraktar jag denna linje såsom otillfredsställande.

Med understrykande av denna utrednings betydelse ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Ang. fortsatt giltighet av gällande skattegruppering m. m. (Forts.)

Herr **Anderberg**: Herr talman! Denna fråga är av mycket stor betydelse för stora delar av vårt land. Det gäller ju här, såsom det sagts, inte endast en fråga utan två, dels själva dyrortsgrupperingen i avseende å de statsanställdas löner och dels fastställande av avdrag vid skattegrupperingen.

Den nuvarande dyrortsgrupperingen trädde i kraft redan år 1920, och den avsåg att genom olika totalavlönningar för befattningshavare inom olika orter söka utjämna de lokala växlingarna i de allmänna levnadskostnaderna. Syftet med systemet var att söka uppnå en lika reallön för befattning, oavsett i vilken ort befattningen utövades. Statsmakterna ha emellertid räknat med att placering å viss ort kan vara förbunden med reella fördelar och nackdelar, som icke prisstatistiskt kunna behandlas, men som måste beaktas vid lönesättningen.

Vissa omgrupperingar ha ju företagits vid senare tillfällen, så t. ex. under åren 1925, 1931 och 1935, och en omgruppering skulle även ha företagits år 1940, men med de betydande förskjutningar i prisläget, som skett under senare år, och genom vad som framkommit i senare utredningar har det blivit nödvändigt att uppskjuta en dylik omgruppering till en oviss framtid. Att det nuvarande dyrtidsläget ej motsvarar det verkliga läget beträffande levnadskostnaderna i landet har ju sedan länge varit uppenbart. Det utskottsutlåtandet, som här föreligger, ger klart vid handen, att så är fallet.

Herr talman, trots att jag är landsbygdsrepresentant och har kännning av de missförhållanden, som det nuvarande dyrortssystemet innebär, vill jag klart och tydligt säga ifrån, att jag ej kan vara på samma linje som herr Persson, d. v. s. slopa dyrortsgrupperingen. Jag vill inte medverka till att skapa nya orättvisor på detta område. Icke minst i dessa tider är det ju av värde, att inte blott de olika samhällslagren utan även landsbygden och städerna närma sig varandra, och att vi söka brygga över de klyftor, som finnas. Nu gäller det att taga bort de nuvarande orättvisorna och i stället få fram ett någorlunda riktigt avvägt system. Det är ju det, som den ifrågasatta utredningen avser.

Här har man kommit fram med positiva riktlinjer från utskottets sida för att nå ett resultat. Det har i den tidigare utredningen varit vissa saker, som inte tagits i betraktande. Det är vissa förmåner, som stadsborna ha. Man kan tänka på kostnaderna för att få en provinsialläkare ut till en avlägsen landsbygd, och det är många andra svårigheter, som landsbygdsfolket får vidkännas. Det är ju ifrågasatt, att man eventuellt skulle tillgodose även en del av dessa synpunkter. Men när man nu försöker att bota ont med värre ont — genom att taga bort hela dyrortsgrupperingen — ställer jag mig fullständigt oförstående till ett sådant förslag, ty jag finner de argument, som från den sidan anföras, inte tillräckligt bärande för att kunna motivera ett sådant steg.

Det är i utskottsutlåtandet en sak, som den siste talaren särskilt poängterade och ställde sig mycket tvekan inför. Det gäller det provisorium, som utskottet här talar om. Jag har fattat det så, att det endast avser skattegrupperingen. Jag hörde också, att utskottets ordförande tydligt sade ifrån, att det provisorium som skall skapas endast gäller skattegrupperingen. Beträffande lönerna får man givetvis se tiden an. Detta krig skall väl någon gång taga slut, och då bli vi väl i tillfälle till en reglering under en nedgångstid, och i samband med en lönerreglering kunna vi få vidtaga de förändringar, som bli nödvändiga. För mig står det i alla fall klart, att detta provisorium, så som man har tänkt sig det från utskottets sida, icke kan vålla några svårigheter. Det kan ju verka fördröjande, men den stora utredningen, som här är ifrågasatt, tror jag inte kan bli klar förrän till 1945 års riksdag, och vi få väl därför avvakta vad den utredningen kommer att medföra. Skulle det visa sig, att den medför, att vissa ortsgrupper i indexskalan bli vakanta, så få vi väl

Ang. fortsatt giltighet av gällande skattegruppering m. m. (Forts.)
vidtagna de åtgärder, som behövas för att få ett mindre antal dyrorter än vad vi för närvarande ha. Efter att ha övervägt saken och med beaktande av de synpunkter, som den föregående ärade talaren anförde, har jag därför funnit, att jag kan ansluta mig till utskottets uttalande härvidlag.

Det är klart, att en ny dyrortsgruppering komme att medföra stora förskjutningar i lönehänseende mellan olika grupper av befattningshavare. Men i samband med en nedgång av prisnivån kan det vara både möjligt och lämpligt att genomföra en sådan åtgärd. Den sista tiden har ju denna fråga gått framåt. Från alla håll har man nu varit enig om att förhållandena inte kunna förbli sådana som de för närvarande äro, utan att vi måste vidtaga nya åtgärder för att lösa problemet. Det är man enig om. Jag anser, att det utlåtande, som här föreligger från utskottet, tillräckligt täcker de önskemål man kan ha i fråga om den blivande utredningen, och jag är fullt tillfredsställd härmed. Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Persson: Herr talman! Bara en liten replik till herr Anderberg. Det gläder mig, att han betonade, att det gäller att överbygga klyftor mellan landsbygden å ena sidan och de s. k. dyra orterna å andra sidan. Men om vi sålunda äro överens — som jag också förutsatte i mitt första anförande, ehuru jag litet drog i tvivelsmål, att utskottet var fullt med på det — om denna politik, då menar jag, att det absolut måste gå i den riktningen, att när landsbygdens folk kan få en något bättre standard, något bättre inkomst, som vi alla önska, detta för med sig, att ävenledes levnadskostnaderna på landsbygden komma att stiga. Låt oss bara tänka på en sådan sak som våra bostäder på landsbygden. Det är bekant för alla, att de i genomsnitt äro åtskilligt sämre än vad bostäderna äro i städerna. Vi måste sträva efter att mer och mer närma oss de bekvämligheter, som andra samhällsgrupper kunna bestå sig. Det vinnes ej utan kostnader. Låt oss också tänka på en annan sak, som jag var inne på i det första anförandet: skolresorna. Det är väl ett absolut önskemål, att begåvade barn på landsbygden beredas samma möjlighet till högre utbildning som städernas barn, och det vinnes inte utan kostnader det heller. Landsbygdens levnadskostnader måste enligt mitt sätt att se stiga i fortsättningen, om en riktig politik skall föras här i landet, och det kommer att innebära ett närmande även av levnadskostnadstalen.

Jag vidhåller därför, att allting pekar på att jag och mina meningsfränder bedömt situationen riktigt, och jag vidhåller alltså, herr talman, mitt yrkande.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen yttrade, att därunder yrkats 1:o) att vad utskottet i det nu föredragna utlåtandet hemställt skulle bifallas; 2:o) att det förslag skulle antagas, som innehölles i herr Hanssons i Rubbestad och herr Hammarlunds vid utlåtandet anförda reservation; samt 3:o) att kammaren skulle antaga det förslag, som innefattades i den av herr Bernhard Nilsson m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Persson* begärde votering, i anledning varav herr talmannen upptog vartdera av de båda återstående yrkandena med hemställan, huruvida kammaren ville antaga detsamma till kontraposition i den förestående omröstningen; och förklarade herr talmannen sig anse de härå avgivna svaren hava utfallit med övervägande ja för deras mening, som ville till kontraposition antaga

Ang. fortsatt giltighet av gällande skattegruppering m. m. (Forts.)
godkännande av det förslag, som innefattades i den av herr Bernhard Nilsson m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen.

Herr *Persson* äskade emellertid votering jämväl om kontrapropositionens innehåll, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som till kontraproposition i huvudvoteringen angående sammansatta stats- och bevillningsutskotets utlåtande nr 1 antager godkännande av det förslag, som innefattas i den av herr Bernhard Nilsson m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har till kontraproposition i nämnda votering antagits godkännande av det förslag, som innehålls i herr Hanssons i Rubbestad och herr Hammarlunds vid utlåtandet anförda reservation.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästes, verkställdes till en början omröstning på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser. Herr talmannen förklarade därpå, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Persson* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 58;

Nej — 53.

Därjämte hade 4 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

I följd därav uppsattes, upplästes och godkändes för huvudvoteringen en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad sammansatta stats- och bevillningsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 1, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Bernhard Nilsson m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästes, verkställdes omröstningen på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen och därefter de ledamöter som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 4, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1943/44 under riksstatens fjärde huvudtitel, avseende anslagen inom försvarsdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner.

*Om ökad
sparsamhet
inom den
militära för-
valtningen.*

Punkten 1.

I enlighet med Kungl. Maj:ts i ämnet framlagda förslag hade utskottet i förevarande punkt hemställt, att riksdagen måtte

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga de ändringar i personalförteckningen för försvarsdepartementet, vilka vore påkallade vid en omorganisation av kommandoexpeditionerna i enlighet med vad departementschefen i statsrådsprotokollet över försvarsärenden för den 4 januari 1943 angivit;

b) till Försvarsdepartementet: Avlöningar för budgetåret 1943/44 anvisa ett förslagsanslag av 455,000 kronor.

Herr Nilsson, Johan, i Malmö: Herr talman! I det här föreliggande utlåtandet om utgifterna på fjärde huvudtiteln saknar jag, efter vad som förekommit i statsutskottet, ett principuttalande, däri vissa önskemål borde framförts om större sparsamhet på vissa områden inom den militära förvaltningen. Då jag emellertid inte velat uttala missnöje på någon särskild punkt, och då jag på grund av ledighet inte haft tillfälle ta del av utlåtandet förrän det skulle behandlas i statsutskottet, har jag icke låtit anteckna någon reservation utan endast inom utskottet anmält min avsikt att här i kammaren säga några ord.

Anledningen till att jag tänkt mig ett dylikt uttalande till utskottets utlåtande är en föredragning inför statsutskottet av krisrevisionens ordförande. Men eftersom denna föredragning var konfidentiell och den promemoria över föredragningen som ordföranden senare tillställt utskottets första avdelning är hemlig, är jag dess värre ej i tillfälle att lämna några detaljer från nämnda föredragning utan får nöja mig med att framhålla några allmänna synpunkter. Men först då några ord om den allmänna debatt, som tidvis förts i pressen, om förment slöseri på vissa områden inom den militära förvaltningen.

Så har t. ex. markbevakningen ofta varit föremål för stark kritik i pressen. Till markbevakningen höra som bekant för krigsmakten viktiga anläggningar, bl. a. industrier, förråd, kommunikationsanläggningar m. fl. Här har allmänheten, som ju inte alltid kan vara riktigt underrättad, ofta under årens lopp krävt att myndigheterna bort nedskära bevakningsstyrkorna. Detta är ju icke förvånande, då man vet, att avsevärda belopp åtgå till denna bevakningspersonal.

En annan punkt, där allmänheten ställt sig mycket frågande, är arméns organisation av fältdepåerna. Den har ansetts kräva för stor personal och vara för dyrbar. En annan av alla mera känd och diskuterad detalj är den militära handräckningstjänsten, där både debattörerna i pressen och förut inkallade varit ense om att man slösat med för stora personalstyrkor. En minskning av denna personal med endast några få procent har ansetts ge miljoner i besparingar.

Likaledes ha anmärkningar framförts mot att staten skulle erlagga för höga avgifter för förhyrd material av olika slag, bilar och annat, att det militära transportväsendet i allmänhet skulle vara för dyrt, att man bedrivit en bristfällig materialvård m. m. Mot marinens hjälpfartyg har anmärkts, att fartygshyrorna varit för höga o. s. v. Även om det skulle kunna räknas upp åtskilligt annat, som varit föremål för den allmänna uppmärksamheten under dessa år av beredskap, skulle jag dock vilja inskränka mig till de angivna exemplen. Men om jag nu skulle bli tillfrågad, huruvida krisrevisionen haft anledning ta hand om dessa få av mig anförda områdena eller om nämnda revision satt in sin granskning på andra punkter i den föreliggande huvudtiteln, måste jag anse mig vara förhindrad ingå härpå, då ju föredragningen i statsutskottet som redan nämnts var konfidentiell.

Om ökad sparsamhet inom den militära förvaltningen. (Forts.)

Utan att gå sekretessen för nära anser jag mig dock kunna säga, att krisrevisionen genom sina omfattande granskningar, åtföljda ibland av krävande utredningar, har utfört ett synnerligen värdefullt arbete, som det vore önskligt, att de militära myndigheterna på allt sätt sökte främja, vilket man ju dock inte alltid kan säga ha varit fallet.

Man kan emellertid här ställa sig den frågan, varför krisrevisionen hemlighåller sitt granskningsarbete. Skattedragarna få ju släppa till medlen, och det måste väl vara riktigt, att de också få reda på vad medlen användas till och det sätt, varpå detta sker. Troligen är det dock vissa hänsyn till de kontrollerade, som gjort, att revisionen på detta sätt hemligstämplar sitt arbete för allmänheten. För revisionen är det kanske ett sätt att nå bättre samarbete med de kontrollerade, en fråga om taktik, som ur revisionssynpunkt kanske anses ge bättre resultat.

Jag undrar emellertid, om man inte i detta avseende skulle uppnå lika mycket, om man åtminstone offentliggör resultatet, sedan granskningen är gjord. Ett sådant tillvägagångssätt överensstämde också bäst med vad som annars sker i fråga om kontroll under ett demokratiskt styrelsesätt.

Den del av krisrevisionens arbete, som statsutskottet tagit del av, motiverar emellertid i hög grad en bestämd påminnelse till de militära myndigheterna om större sparsamhet med statens medel. Sveriges folk är enigt och beslutsamt, då det gäller att värna vår frihet och uppehålla en effektiv beredskap. Men det är också lika enigt i att kräva sparsamhet på alla områden. Och på de områden, där detta brister, bör man vara angelägen att vidtaga sådana åtgärder, att rättelse snarast sker. Ett starkt försvar är nödvändigt i denna tid av hotande situationer, men inga onödiga utgifter, det är vad allmänheten kräver.

Men jag vill inte, herr talman, att dessa påminnelser skola uppfattas som om meningarna om ett starkt försvar nu börja bli delade. I en tid då våldet sitter i högsätet och man på alla sätt hotar de små nationer, som hålla på sin frihet och vilja värna sin neutralitet, måste alla krafter spännas för att vara beredda, ifall olyckan skulle komma. Hur det skall bli efter kriget, blir en annan sak. Skulle de stora nationerna bli tvungna att offra mera på att återuppbygga en i spillror liggande värld än att tillverka vapen och därigenom lätta något på de tryckande rustningsbördorna, så behöver väl Sveriges folk heller inte längre tryckas av de nuvarande stora försvarsutgifterna. Men den dagen, den sorgen. Nu vilja vi alla ett starkt försvar, men med ett klokt användande av varje krona.

Till sist ber jag, herr talman, att få påminna därom, att då jag inte har riktat mig mot någon särskild punkt, så har jag ingen anledning till annat yrkande än om bifall till den föredragna punkten.

Herr statsrådet **Sköld**: Herr talman! Det finnes kanske icke någon anledning för mig att taga till orda med anledning av vad den siste ärade talaren har sagt, då det ju, som alla veta, är på det sättet, att de särskilda frågor, som han nämnde som exempel på slöseri inom militärväsendet, ha varit föremål för ingående diskussioner såväl vid informationsriksdagen i höstas som under årets remissdebatt, och jag för min del har ingenting att tillägga till vad jag vid dessa tillfällen sagt därom, utan kan för min del endast förklara, att de militära myndigheterna äro i full färd med att i samarbete med krisrevisionen söka finna de utvägar till utgiftsminskningar, som överhuvud taget gå att åstadkomma.

Men jag begärde ordet, när den föregående ärade talaren lät undfalla sig, att det skulle vara av hänsyn till de kontrollerade, som krisrevisionen icke offentliggör sitt anmärkningsarbete. Det kan icke vara på det sättet. Förklaringen

Om ökad sparsamhet inom den militära förvaltningen. (Forts.)
måste vara den, att när krisrevisionen går till sitt arbete måste revisionen röra sig med hemliga handlingar och hemliga förhållanden, och det går icke att inför allmänheten lägga fram detaljerna i detta arbete utan att man samtidigt komme att blotta förhållanden, som icke få blottas. Det kan inte vara så, att det är av hänsyn till någon, som det icke blir offentlighet över dessa ting, och för min del måste jag säga, att det icke är något önskemål från de militära myndigheternas sida, att här skall bedrivas något hemlighetsmakeri. All den offentlighet, som kan lämnas i dessa ting, skulle från militär sida säkert vara tacknämlig.

Herr Nilsson, Johan, i Malmö: Herr talman! Jag gjorde intet påstående utan försökte endast att med ett par ord diskutera mig fram till vad som kunde vara orsaken till detta hemlighållande av granskningsresultatet. Jag vet mycket väl, att krisrevisionen har handskats med hemliga handlingar, liksom också statsutskottet får göra ibland, men jag är inte alldeles övertygad om att krisrevisionen, även om den offentliggjorde sitt resultat, behövde offentliggöra vad som står i dessa handlingar, ty det är ju endast resultatet det gäller. Om det t. ex. finnes en bevakningsstyrka på ett tusen man någonstans och denna genom krisrevisionens arbete blir nedsatt till låt oss säga 700 eller 600, så har ju genom ett offentliggörande därav ingenting av hemliga handlingar blivit berört. Jag ifrågasätter alltså fortfarande, om man ej offentligen borde tala om sådana resultat.

Herr Lindström: Jag vill bara tillfoga några ord till den debatt, som nu föres. Jag skulle vilja börja med ett beklagande av att herr Johan Nilsson i Malmö har flyttat över från statsutskottets första avdelning till dess fjärde. Ty om han hade suttit kvar i första avdelningen skulle han ha känt till, att denna utskottsavdelning, som ju närmast behandlar försvarsärendena, har varit synnerligen angelägen om att på alla viktiga punkter förskaffa sig föredragningar av experter, till vilka i vissa fall hela utskottet har varit inbjudet. Vi ha också varit mycket angelägna att få se på de handlingar, oftast hemliga, som föreligga i de olika ärendena. Och vid denna som jag tror noggranna granskning ha vi inte haft någon anledning i detta läge att framställa några principiella anmärkningar om slöseri inom försvarsväsendet. Det innebär naturligtvis icke, att det ej på vissa punkter har förekommit misstag, men jag har fått den uppfattningen under mitt nu ganska mångåriga arbete inom första avdelningen, att förhållandena på detta område undan för undan förbättrats och förbättrats mycket märkbart.

Herr Nilsson, Johan, i Malmö: Detta, att första avdelningens representant talar om att vi ha haft föredragning av experter, tycker jag inte imponerar så förfärligt mycket, ty jag var med vid varenda en av de föredragningar, som ha försiggått i år och som räckte i tre, fyra dagar. Det gäller för övrigt inte vad experterna ha sagt utan den P. M. som utgör en redogörelse för krisrevisionens arbete. Jag vet vad som sades under dessa föredragningar, och jag tror med fog, att första avdelningen, om den riktigt uppfattat vad som där sades, bort i allmänna ordalag i sitt utlåtande om fjärde huvudtiteln ha framfört något om den kritik, som där bjöds på. Jag har inte rätt att nämna något av det, men om första avdelningen hade velat avgiva ett enigt utlåtande, skulle den i allmänna ordalag kunnat säga någonting av vad jag tillät mig framföra i mitt första anförande.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, bifölls vad utskottet i den under behandling varande punkten hemställt.

Punkten 2.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 3—5.

Lades till handlingarna.

Punkterna 6—9.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 10.

Lades till handlingarna.

Punkten 11.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 12.

Lades till handlingarna.

Punkterna 13—38.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 39.

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till Armén: Vapen och ammunition m. m. för budgetåret 1943/44 anvisa ett reservationsanslag av 20,400,000 kronor.

*Ang. hem-
värnets beväp-
ning.*

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehaft två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *G. Branting* (I:103) och den andra inom andra kammaren av herrar *C. Lindberg* i Stockholm och *S. Hedqvist* (II:159), vari hemställdes, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om ofördröjlig utredning och snabba åtgärder i och för hemvärnets utrustande med lämpliga effektiva vapen.

Utskottet hade i den nu föredragna punkten anfört:

»Den verkställda beräkningen av förevarande anslag har icke givit utskottet anledning till erinran. Utskottet tillstyrker alltså den äskade medelsanvisningen.

Vidkommande det motionsvis gjorda yrkandet vill utskottet framhålla, att utskottet har anledning förutsätta, att Kungl. Maj:t har sin uppmärksamhet riktad på det i motionerna berörda spörsmålet och vidtager de åtgärder som förhållandena medgiva. Något initiativ från riksdagen i detta ärende synes utskottet därför icke vara behöfligt. Utskottet avstyrker följaktligen de föreliggande motionerna.

Under återopande av det anförda hemställer utskottet,

- a) att riksdagen må till Armén: Vapen och ammunition m. m. för budgetåret 1943/44 anvisa ett reservationsanslag av 20,400,000 kronor;
- b) att motionerna I:103 och II:159 icke må till någon riksdagens åtgärd föranleda.»

Herr **Branting**: Herr talman, mina herrar! Jag konstaterar, att det har gått med denna motion angående bättre beväpning av hemvärnet på samma sätt som med en föregående motion, som jag tillät mig väcka angående förbättrad

Ang. hemvärnets beväpning. (Forts.)

svensk representation i utlandet: Kungl. Maj:t har själv tagit upp saken eller tänker göra det. Under sådana förhållanden behövs det ju inte någon påstötning från riksdagens sida. Enligt vad jag erfarit, lär hemvärdnet komma att utrustas även med lätta granatkastare. Det var det vapen, som jag för min del hade pläderat för i min motion, och jag har alltså anledning att vara nöjd. Likväl är jag det inte fullständigt, och jag skall därför tillåta mig, herr talman, att säga ytterligare några ord om hemvärdnet, dess uppgifter och dess beväpning.

Vid två olika tillfällen under den allra senaste tiden har ju hemvärdnet visat sig kunna uppträda både energiskt och omdömesgillt under sin neutralitetsbevakning. Jag tror, att det fördelaktiga intryck, som man i detta sammanhang i allmänhet har fått av hemvärdnet, är väl motiverat. Förklaringen till att hemvärdnet vid dessa tillfällen har skött sig bra ser jag däri, att det verkligen inom den institutionen finns en hel del duglighet och hängivenhet att ta vara på. Det förekommer, om jag så får uttrycka mig, inom hemvärdnet ett slags naturlig fältmässighet, som ibland i praktiken verkar säkrare än på förhand meddelade instruktioner — och naturligtvis ännu bättre än *icke* meddelade instruktioner.

Vad jag vill framhålla är alltså, att man kan ha förtroende för den folkarmé, som hemvärdnet utgör, och det inte bara beträffande freds- och neutralitetsuppgifter utan också i händelse av krig.

I detta sammanhang tillåter jag mig erinra om statsministerns förklaring vid riksdagens början, att regeringen är besluten att gå in för vad man kan kalla det totala försvaret, om så skulle behövas. Däri inbegripes ju en försvarskamp även av små självständiga hemvärnsförband. Men om man, herr talman, har allt skäl att hysa förtroende för andan och dugligheten inom hemvärdnet, och om man i händelse av krig är beredd att lägga viktiga stridsuppgifter på dess förband, bör det ju falla av sig självt, att man förser dem med all den vapenutrustning, som kommer att behövas för sådana uppgifter som det härvid kan vara fråga om, och att man redan nu vänjer detta manskap vid handhavandet av dessa vapen. Jag syftar då särskilt på diverse sprängvapen, landminor o. d., som krävas för att kunna strida mot pansarskyddade trupper. Som det nu är ställt, tror jag, att hemvärnsavdelningarna skulle få mycket svårt att komma till rätta också med de allra minsta luftlandsatta tanks eller pansarbilar. Det är att befara, att sådana små pansarskyddade fordon skulle kunna fara omkring ganska obehindrat i landet. I varje fall skulle inte hemvärdnet kunna göra mycket åt dem. Det är svårt att säga, vad hemvärdnet skulle kunna företa sig mot dessa pansarfordon med den beväpning, som det nu har. Naturligtvis kunna påhittiga och energiska män ibland improvisera en hel del, men det är självfallet bättre, att de disponera över de utprovade och effektiva don, som finnas i arméns förråd. Det är därför jag önskar, att man skall gå *några steg längre* beträffande hemvärdnets vapenutrustning än som för närvarande tycks vara meningen.

Jag har, herr talman, bara velat framföra dessa synpunkter, som jag vet delas av åtskilliga hemvärnsmän ute i landet. Detta framgår ju också av att en motion likalydande med min har blivit väckt i andra kammaren.

Jag har intet särskilt yrkande.

Herr Andrén: Då herr Branting inte gjort något yrkande, kan jag fatta mig mycket kort. Jag kan försäkra motionären, att det inte är av bristande intresse för denna sak som utskottet har skrivit såsom här har skett. Jag tror inte jag gör mig skyldig till någon indiskretion, om jag meddelar, att man inom hemvärnsstaben är ganska belåten med den beväpning man nu håller

Ang. hemvärnets beväpning. (Forts.)

på att få. Under sådana förhållanden tror jag inte, att det är motiverat, att riksdagen skriver till Konungen för att få en ytterligare förstärkning av beväpningen.

På dessa grunder, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, bifölls vad utskottet i den nu förevarande punkten hemställt.

Punkterna 40—42.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 43.

Lades till handlingarna.

Punkterna 44—57.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 58.

Lades till handlingarna.

Punkten 59.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 60.

Lades till handlingarna.

Punkterna 61—65.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 66.

Lades till handlingarna.

Punkterna 67—82

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 83.

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att dels bemyndiga Kungl. Maj:t att vid beslut om genomförande av den av 1942 års riksdag godkända planen för nybyggnad av örlogsfartyg, med av departementschefen föreslagna ändringar, överskrida den av nämnda riksdag fastställda kostnadsramen, 180,000,000 kronor, med det belopp, som vid utgången av budgetåret 1942/43 ännu icke disponerats av de av 1939 års lagtima riksdag anvisade anslagsmedlen till påbörjande av två kustförsvarsfartyg;

dels till Marinen: Fartygsbyggnader för flottan för budgetåret 1943/44 anvisa ett reservationsanslag av 40,000,000 kronor;

dels ock medgiva, att anslaget finge enligt Kungl. Maj:ts bestämmande överskridas inom ramen av ett belopp av 180,000,000 kronor, ökat med förutnämnda, vid utgången av budgetåret 1942/43 förefintliga reservation.

*Anslag till
fartygsbyggnader för
flottan.*

Anslag till fartygsbyggnader för flottan. (Forts.)

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehåft följande i detta ämne väckta motioner, nämligen

dels en inom första kammaren av friherre *A. De Geer* väckt motion (I: 4), vari hemställts, att riksdagen ville hos Kungl. Maj:t uttala det bestämda önskemålet, att uppskov med byggande och färdigställande av motortorpedbåtar i tidigare avsett antal icke ske utan att utbyggande härav måtte bedrivas trots de ökade kostnaderna för de redan beställda tvenne kryssarna;

dels en inom första kammaren av herr *E. von Heland* m. fl. väckt motion (I: 101), vari hemställts, att riksdagen i samband med prövningen av Kungl. Maj:ts förslag angående anvisande av medel till fartygsbyggnader för flottan måtte till prövning upptaga frågan om sådan jämkning i den av 1942 års riksdag godkända planen för byggandet av örlogsfartyg, att i första hand sådana fartyg komme till utförande, vilka inom kort tid kunde tillföras flottan i syfte att förstärka densamma, medan arbetet med kryssarnas byggande tills vidare uppsköttes;

dels ock två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *S. Linderot* (I: 153) och den andra inom andra kammaren av herr *H. Hagberg* i Luleå m. fl. (II: 229), vari föreslagits, att riksdagen med frångående av sitt tidigare beslut för sin del skulle besluta att till 1944 uppskjuta byggandet av de båda kryssarna samt att frågan om ett återupptagande av kryssarbygget skulle underställas först 1944 års riksdag.

Utskottet hade i den nu ifrågavarande punkten av angivna orsaker hemställt, att riksdagen måtte, med avslag å motionerna I: 4, I: 101, I: 153 och II: 229 samt med bifall till Kungl. Maj:ts förslag,

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att vid beslut om genomförande av den av 1942 års riksdag godkända planen för nybyggnad av örlogsfartyg, med av departementschefen i statsrådsprotokollet över försvarsrenden för den 4 januari 1943 föreslagna ändringar, överskrida den av nämnda riksdag fastställda kostnadsramen, 180,000,000 kronor, med det belopp, som vid utgången av budgetåret 1942/43 ännu icke disponerats av de av 1939 års lagtima riksdag anvisade anslagsmedlen till påbörjande av två kustförsvarsfartyg;

b) till Marinen: Fartygsbyggnader för flottan för budgetåret 1943/44 anvisa ett reservationsanslag av 40,000,000 kronor;

c) medgiva, att anslaget finge enligt Kungl. Maj:ts bestämmande överskridas inom ramen av ett belopp av 180,000,000 kronor, ökat med förutnämnda, vid utgången av budgetåret 1942/43 förefintliga reservation.

Reservationer hade anförts

1) av herr *von Heland*, som ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa,

I. att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och motionerna I: 101, I: 153 och II: 229,

a) besluta, att byggandet av i 1942 års plan för fartygsbyggnader för flottan ingående kryssare skulle tills vidare uppskjutas;

b) för fullföljande av förenämnda nybyggnadsplan i övrigt till Marinen: Fartygsbyggnader för flottan för budgetåret 1943/44 anvisa ett reservationsanslag av 20,000,000 kronor;

c) medgiva, att anslaget finge enligt Kungl. Maj:ts bestämmande överskridas inom ramen av ett belopp av 180,000,000 kronor, däri inräknat det belopp, som vid utgången av budgetåret 1942/43 ännu icke disponerats av de av 1939 års lagtima riksdag anvisade anslagsmedlen till påbörjande av två kustförsvarsfartyg;

Anslag till fartygsbyggnader för flottan. (Forts.)

II. att motionen I: 4 måtte anses besvarad genom vad utskottet i det av reservanten föreslagna yttrandet anfört;

2) av herrar *Andrén, Karl Andersson, Ohlin, Andersson* i Södergård och *Olsson* i Kullenbergstorp, vilka likväl ej antytt sin åsikt.

Herr von Heland: Herr talman! Vi, som önskat och önska uppskov med kryssarbygget, förstå nu, att vi förgäves försöka hindra ett missgrepp av statsmakten. Redan vid förra årets försvarsbeslut erkände efter debatten en del riksdagsmän, som röstat för bifall till kryssarbygget, att de hade samma uppfattning som reservanterna, men de sade, att de dock ansågo sig böra stödja försvarsministern. I år är det säkerligen flera, som resignerat under motivering att avtal nu äro träffade. Statsrådet anförde emellertid vid informationsdagen den 27 februari i år bl. a. följande: »Kanske förmenar någon, att riksdagen blir bunden just därigenom att avtal med varven träffats. Men så är knappast fallet, ty skillnaden i kostnader, som skulle uppstå vid ett avbrytande av arbetet med kryssarna, mellan den tidpunkt då remissdebatten ägde rum och den, då riksdagen kan komma att fatta beslut, är icke så stor, att den blir avgörande för ståndpunktstagandet.» Tydligen kunna dock inga argument i denna fråga, hur sakligt starka de enligt vår uppfattning än äro, inverka på riksdagsmajoriteten. Det är därför tyvärr meningslöst att påbörja en ny sakdebatt.

Det må dock tillåtas mig att som motiv för ett yrkande om bifall till min reservation få till protokollet antecknat, att enligt min bestämda uppfattning detta kryssarbygge är ett finans- och försvarspolitiskt misstag och ett olämpligt användande av vissa metaller och råvaror. Härutöver önskar jag endast påpeka en passus i min reservation. Där står: »Det har nämligen jämväl på andra områden än ifråga om fartygsbyggnaderna visat sig, att de till grund för 1942 års försvarsbeslut liggande kostnadsberäkningarna för materielanskaffning visat sig vara behäftade med felaktigheter, vilka komma att föranleda att kostnadsramen för försvarsväsendet ökas utöver vad som följer av prisfördyring, om icke besparingar göras å annat område. En närmare utredning om de tidigare kostnadsberäkningarnas hållbarhet synes böra av Kungl. Maj:t föreläggas 1944 års riksdag.» Även om inte min reservation kommer att bli bifallen av kammaren — jag kommer inte att begära någon votering — uttrycker jag dock det önskemålet till försvarsministern, att riksdagen så snart ske kan får reda på vilka fördyringar som äro att vänta utöver vad som betingas av prisnivåns förändringar och — därest försvarsramen inte skall sprängas — på vilka områden försvarsministern ämnar vidta inskränkningar.

Herr talman! Det är som sagt meningslöst att begära votering, men för att in i det sista hävda min bestämda uppfattning, yrkar jag bifall till den av mig antecknade reservationen.

Herr Ohlin: Herr talman! Jag tillhör dem, som både i fjol och tidigare ha uttalat sig och röstat mot beslutet om byggande av dessa båda kryssare, och jag känner därför ett behov av att vid detta tillfälle deklarerera skälen till att jag för närvarande inte kan inta samma ståndpunkt som reservanten herr von Heland.

Jag vill först helt kort rekapitulera de skäl, som ha varit avgörande för min principiella ståndpunkt. Jag har ansett, att det svenska försvaret borde så långt som möjligt stärkas under det pågående kriget och att man endast i andra hand borde vidta åtgärder på längre sikt. Därför har det förefallit mig angeläget att man i första rummet skulle sörja för att skaffa lättare fartyg, som

Anslag till fartygsbyggnader för flottan. (Forts.)
kunde någorlunda snabbt färdigställas. Det har också förefallit rimligt, att man borde beakta råvaruförsörjningen och de gränser, som denna under kriget har satt för anskaffning av olika försvarsmedel. I fråga om sådant, som inte kan färdigställas under kriget, har det förefallit mig lämpligt, att man skulle avvakta erfarenheterna från den nu pågående kampen, och detta alldeles särskilt när det gäller vilken roll större fartyg komma att spela i relativt smala farvatten sådana som Östersjön, där de kunna befara angrepp från landbaserat flyg. Det har till sist syntts mig, som om man hade alldeles särskild anledning till betänksamhet, när det gäller att foga in större fartyg i vårt lands försvar *vid en tidpunkt*, då man kan räkna med att tillräckligt flygskydd för dessa icke kan åstadkommas, utan att andra, mycket väsentliga försvarsuppgifter eftersätts.

Dessa skäl ha tidigare förefallit mig vara avgörande mot det beslut, som fattats om byggande av de båda kryssarna. Men, herr talman, sådan som situationen för närvarande är, när förberedelserna ha framskridit så långt, ja, när beställningarna i stor utsträckning äro placerade, förefaller det mig, som om det skulle åstadkomma mycket stora olägenheter, om beslutet nu bleve upprivet. Därtill kommer den omständigheten, att enligt upplysningar, som försvarsministern har lämnat och som utskottet har fått bekräftade, är det inte möjligt att få större jagare och större motortorpedbåtar färdiga väsentligt snabbare än dessa kryssare. Man kan beklaga, att arbetet med att konstruera större jagare och motortorpedbåtar inte har bedrivits i stället för arbetet med att konstruera dessa kryssare, men man måste böja sig för det faktum, som i dag föreligger, och det torde innebära, att man icke skulle uppnå någon väsentligt snabbare tillökning av flottans stridskrafter genom att nu övergå till att försöka forcera fram ett jagar- och motortorpedbåtsbygge.

Skall man då i detta läge av hänsyn till råvaruförsörjningen i alla fall tänka sig att övergiva det tidigare beslutet? Jag finner det vara ytterst tveksamt, då jag har kommit till den uppfattningen, att råvaruförsörjningen visserligen inte är så bra som önskvärt vore men å andra sidan inte heller sådan, att om kryssarbygget uppsköttes detta skulle medföra någon mera väsentlig förstärkning av vårt försvar på andra punkter under det nu pågående kriget.

Under dessa förutsättningar, herr talman, har jag inte kunnat förorda, att man nu skulle uppskjuta bygget. Å andra sidan finner jag heller ingen anledning att stödja ett beslut om en åtgärd, som jag anser från början ha varit svagt motiverad. Jag kommer alltså att avstå från att rösta i den punkten.

Jag vill sedan, herr talman, endast göra ett tillägg rörande ett uttalande, som försvarsministern gör, när han på tal om den nya minkryssaren säger: »Ehuru nämnda kostnad under de förutsättningar, som förelegat, torde ha kunnat bestridas med anlitande av förskottsstat» etc., har det ansetts mest ändamålsenligt att inte förfara på det sättet. Jag ber att redan här få uttala, att den ståndpunkten, att Kungl. Maj:t skulle kunna använda förskottsstatens medel till att bygga större krigsfartyg, som inte alls ha varit föreslagna för den svenska riksdagen, finner jag för min del ohållbar. Jag skall inte ta upp tiden med att diskutera den i dag, då jag utgår från att det kommer att bli tillfälle till en principdebatt på den punkten, när riksdagen har att ta ställning till Kungl. Maj:ts förslag om beredskapsstat för nästa år.

I herr Ohlins yttrande instämde herrar *Andrén*, *Siljeström* och *Nordenson*.

Herr Johansson, Johan Bernhard: Herr talman! Eftersom inga allvarligt menade avslagsyrkanden framställts i de anföranden, som ha hållits, kan det synas överflödigt, att det säges någonting från utskottets sida, men jag skall likväl be att få yttra ett par ord, då jag befinner mig på den andra sidan.

Anslag till fartygsbyggnader för flottan. (Forts.)

Jag har under min mångåriga behandling av försvarsärenden och särskilt flot-
tans angelägenheter kommit till den uppfattningen — som också överbefäl-
havaren och de militära myndigheterna ha framfört — att tillkomsten av kryss-
sare utgjorde en av förutsättningarna för att flottan skulle kunna fylla sina
taktiska uppgifter. Jag skall emellertid inte heller gå in i en sakdebatt. Men
jag vill understryka, att två riksdagar tidigare ha beslutat i denna fråga och
att avtal om kryssarnas byggande är träffat. Det kan därför inte vara lämpligt
att nu riva upp ett beslut, vars verkställande redan framskridit så långt.

Jag har också begärt ordet med anledning av ett uttalande i herr von Helands
reservation på sid. 92 rörande den förändring i byggnadsplanen, som har verk-
ställt. Jag vill då säga, att utskottet med sitt uttalande på sid. 44 inte menar
mer än vad där står: »Vidkommande de av Kungl. Maj:t enligt den av departe-
mentschefen lämnade redogörelsen vidtagna jämkningarna i den av 1942 års
riksdag fastställda planen för fartygsbyggnader för flottan finner utskottet
desamma hava varit på grund av inträffade förhållanden i sak lämpliga.»
Utskottet har därmed icke tagit ståndpunkt till den rent formella sidan av
saken, vilket torde få ankomma på konstitutionsutskottet. Jag har velat säga
detta med anledning av herr von Helands uttalande på sidan 92, så att det inte
skall se ut, som om han ensam hade tänkt på det rent konstitutionella. Ut-
skottet har inte velat gå in på den delen, då den ligger under konstitutions-
utskottets domvärjo.

Det är inte mycket att säga i detta ärende. Saken har avancerat så långt,
att det varken synes möjligt eller lämpligt att avbryta det byggnadsarbete,
som nu har påbörjats. Det har sagts, att materialtillgången inte skulle vara
tillräcklig, men de uppgifter vi ha fått inom utskottet ha visat, att den är
bättre än vad man hade väntat.

Jag ber att få yrka bifall till statsutskottets hemställan.

Herr **Lindström**: Herr talman! Om jag hade vetat, att utskottets ärade
ordförande hade begärt ordet, skulle jag icke ha besvärat talmannen. Utskotts-
ordföranden framhöll nämligen i stort sett de synpunkter, som jag för min
del i detta ögonblick anser avgörande i denna fråga. Motståndarna till kryssar-
bygget, vilka här i dag ha representerats av herrar von Heland och Ohlin, tala
ju nu också i resignationens tecken, och man har inte anledning att vänta någon
fortsatt strid om denna segslitna fråga.

Jag vill understryka, vad både herr Ohlin och herr J. B. Johansson sade,
att de upplysningar vi ha fått angående materialtillgången ha stärkt oss, som
vilja att dessa byggen skola fullföljas, i vår åsikt, att det finns möjlighet att
fortsätta dem utan att på något väsentligt sätt inkräkta på andra för försvaret
viktiga behov.

Här har också frågan om minkryssaren berörts. Det är evident, att det var
nödvändigt för flottan att så snart som möjligt få detta fartyg. Kungl. Maj:t
hade satt i gång åtgärder för att få det byggt, innan Kungl. Maj:t gick till
riksdagen. Jag har den uppfattningen — som uppenbarligen strider mot herr
Ohlins — att Kungl. Maj:t skulle ha kunnat ta dessa medel på förskottsstat.
Vi ha många prejudikat av den innebörden. Förskottsmedel ha använts till
anskaffning av varaktigt material, som kanske kan begagnas av krigsmakten
lika länge som denna minkryssare, och riksdagen har icke protesterat mot att
detta gått på förskottsstat. Men jag skall inte närmare ingå på detta ärende.
Det har ju antytts, att det kommer upp i annat sammanhang. Jag anser emel-
lertid, att det är — om jag får använda det ordet — en renhårig handling
ifrån Kungl. Maj:ts sida att nu öppet begära medel för denna nödvändiga min-
kryssare.

Anslag till fartygsbyggnader för flottan. (Forts.)

För övrigt instämmer jag i yrkandet om bifall till utskottets förslag på denna punkt.

Herr Andrén: Herr talman! Genom att instämma i herr Ohlins anförande har jag redan sökt klarlägga min principiella ståndpunkt i denna fråga. När mast med anledning av herr J. B. Johanssons anförande skall jag tillåta mig att säga ett par ord.

Herr J. B. Johansson erinrade om att riksdagen redan vid ett par tidigare tillfällen har fattat sina beslut i denna sak. Jag vill emellertid påminna om att riksdagen vid båda dessa tillfällen har fattat sina beslut under de felaktiga förutsättningar, som ha presenterats av Kungl. Maj:t. När kryssarpropositionen första gången förekom här i kammaren, hösten 1940, sades det, att kryssarna skulle vara färdiga på två och ett halvt år, således sommaren 1943, och att de skulle kosta 50 miljoner kronor. När frågan på nytt kom före förra våren fingo vi reda på att de skulle kosta 57 miljoner kronor och vara färdiga respektive den 1 augusti 1946 och den 1 januari 1947. Nu få vi i årets fjärde huvudtitel veta, att de skola kosta 74 miljoner kronor, och till min glädje konstaterar jag, att Kungl. Maj:t denna gång är försiktig nog att icke säga något om när de skola bli färdiga. Jag ber att få lyckönska herr försvarsministern till denna nya försiktighet. Det kunde måhända med hänsyn till dessa omständigheter, trots de två gånger fattade besluten, verkligen vara anledning att upptaga frågan till förnyad saklig behandling. Men i likhet med herr Ohlin anser jag för min del, att frågan har avancerat så långt, att våra varvs- och rustningsindustrier så ha inriktat sig på detta mål, att det icke längre föreligger någon möjlighet att snabbare få fram nya vapen, varför man måste resignera. Den blanka reservation, som jag fogat till föreliggande utlåtande, är också en reservation i resignationens tecken. Blanka reservationer ha ju ej sällan denna karaktär.

Med anledning av herr Rickard Lindströms senaste anförande skall jag också be att få säga ett par ord. Herr Rickard Lindström gjorde gällande, att man mycket väl skulle kunna finansiera minkryssaren med hjälp av förskottsstaten. Om jag icke missminner mig, har herr Rickard Lindström varit närvarande i statsutskottet, när tidigare beredskapsstater där förelegat till behandling, och vid två olika tillfällen har statsutskottet gjort uttalanden, som jag skulle vilja påminna herr Rickard Lindström om. Det första uttalandet förekommer i statsutskottets utlåtande nr 5 vid 1941 års riksdag, där det heter: »Utskottet vill erinra därom, att beredskapsstaten från början avsåg den merkostnad, som uppkommer vid förstärkt försvarsberedskap. Det synes utskottet böra eftersträvas att, så långt möjligt är, endast de kostnader, som direkt sammanhånga med beredskapsåtgärder, upptagas å staten.» Har man gjort detta uttalande, förefaller det mig ganska orimligt, att ett fartyg, som dock måste anses få en ganska lång livslängd, skulle kunna finansieras på förskottsstat. Något senare samma år gjorde utskottet i anledning av propositionen om den militära beredskapsstaten, följande uttalande: »Angående det under fjärde huvudtiteln för 'Engångsutgifter (Ga)' förslagsvis upptagna anslaget å 800 miljoner kronor vill utskottet uttala den förväntan, att det snart skall bliva möjligt för Kungl. Maj:t att överblicka de materialbeställningar, som hittills finansierats med detta anslag, och på den ordinarie riksstaten upptaga större delen av de behov, som hittills blivit tillgodosedda genom nämnda anslag.» Man erkände således den gången, att man har gått utanför den från början tilltänkta ramen för förskottsstaten, när man gjort stora engångsbeställningar, som rimligtvis icke höra hemma där, och man ville ha en ändring i denna praxis. Jag finner det också högst naturligt, att man ville ha en sådan ändring. Man

Anslag till fartygsbyggnader för flottan. (Forts.)

måste komma ihåg, att en militär beredskapsstat dock är något som har sammanhang med försvarets *beredskap* och att man icke på densamma kan plocka in vad som helst.

Till sist kanske jag får lov att göra ännu en anmärkning. Den icke alldeles oväntade merkostnad, som kryssarna ha dragit med sig, har självklart sprängt den kostnadsram, som från början var tänkt för försvaret. Minkryssaren har också dragit sitt strå till stacken. Det kunde vara mycket att säga om den rent formella sidan härav, men såsom redan utskottets ärade ordförande påpekade har statsutskottet genom det lilla uttrycket »i sak» velat antyda, att det icke avser att gå in på den formella sidan av saken, då man kan förvänta, att denna fråga är föremål för undersökning inför annat forum.

Man förväntar kanske icke av herr försvarsministern en så stor respekt för andras meningar; man hade emellertid måhända kunnat vänta sig, att herr försvarsministern i alla fall hade haft en viss respekt för den flottplan, som har tillkommit på hans eget initiativ. Vad har emellertid skett, när herr försvarsministern ansåg sig nödsakad att revidera flottplanen? Jo, sådana fartyg, varom inga delade meningar ha rått, ha skjutits åt sidan till förmån för fartyg, om vilka i hög grad striderna ha rasat, och dessutom till förmån för fartyg, som överhuvud taget icke ha varit på tal i diskussionen om denna flottplan. Det är detta som man måste finna anmärkningsvärt. Jag skall emellertid, som sagt, icke nu gå närmare in på denna fråga.

Herr statsrådet **Sköld**: Herr talman! Jag hade för min del icke tänkt att deltaga i denna diskussion som ju närmast består av vittnesbörd ifrån personer som ha resignerat. Till den kategorien brukar jag aldrig räkna mig, och därför hade jag icke heller tänkt att blanda mig i kören. Men jag tycker, att den siste ärade talarens anförande ändå uppfordrar mig till att ge en replik.

När han framställer saken som så, att jag icke skulle ha respekt för någonting, må det vara hans mening. Det är visserligen riktat mot mig, men det intresserar mig icke. När han emellertid förklarar, att jag icke ens har respekt för den flottplan, som jag själv har framlagt, och att jag skjuter undan fartyg, som äro önskvärda för alla, till förmån för fartyg, som endast äro önskvärda för vissa, är det väl ändå rimligt att något se till sammanhanget.

Jag har aldrig förnekat, att det år 1942 fanns anledning till ordentliga överväganden om huruvida kryssarna skulle byggas eller ej. Det var icke tal om annat än att de förutsättningar, varpå Kungl. Maj:t och riksdagen grundat sitt beslut år 1940, voro oriktiga. Det var så! Vi kunde icke få dessa fartyg på två och ett halvt år och sågo redan då, att kostnaderna blevo väsentligt större. Men riksdagen bestämde sig då med mycket stora majoriteter för att kryssarna ändock skulle byggas, trots att de icke skulle bli färdiga förrän under år 1946. Riksdagen tog sin ståndpunkt, och det var Kungl. Maj:ts skyldighet att effektuera beslutet. I detta beslut ingick, att konstruktionen av kryssarna skulle gå före konstruktionen av de större jagarna. Det finns icke resurser till att jämsides bedriva detta väldiga konstruktionsarbete. Riksdagens beslut följdes således, när kryssarna gävos förtur och de stora jagarna sattes i andra rummet. Här är intet smussel i den saken utan öppet och ärligt spel!

Vad sedan beträffar motortorpedbåtarna, vet ju herr Andrén lika bra som jag, att det beror på konstruktiva orsaker, att vi icke ha kunnat få fram dem, och icke på några försök att skjuta undan dem till förmån för andra fartyg.

Utöver detta skall jag inte säga annat än att den som lever får se. Det var ju en gång så, att det fanns en stark opinion här i Sverige mot byggandet av F-båtarna. Jag tror, att vi kunna säga, att den opinionen var felaktig. F-båtarna medförde, att den svenska flottan under femton års tid var en maktfaktor

Anslag till fartygsbyggnader för flottan. (Forts.)

tor i Östersjön och att den fortfarande vid detta världskrigs utbrott hade en mycket stark ställning. Jag tror, att det kan vara värt att vänta och se, hur de tider bli, som komma efter år 1946. Det kanske blir bäst, att man väntar med omdömena om huruvida beslutet om kryssarna var ett finanspolitiskt och försvarspolitiskt misstag. Jag för min del är belåten med att vänta tills den tiden kommer med sin dom.

Herr von Heland: Herr talman! Det gläder mig, att herr försvarsministern förklarar, att han gärna vill vara med om att döma år 1946, eller när kryssarna äro färdiga. Även jag kommer att med intresse avvakta den tidpunkten. Då jag emellertid icke tillhör dem, som resignerat, ber jag att få göra en liten replik.

Jag måste nämligen framhålla, att jag icke har samma optimistiska inställning till materialfrågan som den som här har deklarerats. Det är ju tydligt, att man kan draga olika slutsatser av vad som föredrages i ett utskott. För min del måste jag säga, att jag icke har samma optimistiska syn efter de föredragningar, som jag åhört, som vissa andra talare här i kammaren. Det är ju icke lämpligt att här gå in på några detaljer. Jag skall endast ordagrant anföra, vad som i princip framhölls av den sakkunnige från den kommission, som har med materialläget att göra. Han förklarade, att de givetvis ej gärna se, att kryssarna kastas in i marknaden, ty de draga mycket material, och vi ha ont om material. Dessutom är, betonade han, kryssarbygget en besvärlig belastning för verkstäderna och ingenjörerna.

Denna lilla ingress till den redogörelse, som vi sedan fingo, kanske icke säger så mycket, och jag skall icke vidare uppehålla mig vid materialfrågan. Jag har endast med detta velat påpeka, att man kan ha dragit olika slutsatser av föredragningarna.

Herr Petersson, Knut: Herr talman! Motionärerna i ämnet ha icke haft några större förhoppningar om att deras yrkande skulle bifallas av riksdagen. Att motionen ändock framlades berodde på — åtminstone var detta anledningen till att jag undertecknade den — att vi ville ge riksdagen ett tillfälle att, om den så önskade, ytterligare taga saken under omprövning. Det har nu visat sig, att statsutskottet icke uppskattat denna inbjudan från motionärernas sida, och då är det naturligtvis icke vår mening att föra processen vidare.

Det kan kanske ändå vara tillåtet att skicka med en liten lyckönskan när dessa kryssare nu sent omsider skola gå av stapeln. Om jag tillåtes att formulera den, skulle jag vilja uttrycka den så, att jag tillönskar dem en mycket fredlig framtid. Såvitt jag förstår, är detta förutsättningen för att de överhuvud taget skola fylla sin uppgift. Kunna vi se framåt mot några årtiondens fred, tror jag nog, att herr statsrådet kan få rätt i att kryssarna skola bibringa yttervärlden uppfattningen om en flotta, som representerar en betydande maktfaktor i Östersjön. Skulle det däremot gå den andra vägen och vi skulle råka in i krigiska förvecklingar, är jag icke lika säker på att vi skulle vara lika betjänta av dessa nya fartyg. I krig måste man ju riskera de vapen, som man har nytta av, och jag är icke så säker på att vår flotta i händelse av krig skulle vara så angelägen om att riskera dessa båda enheter.

För min del måste jag emellertid till denna lyckönskan även foga vissa tvevelsmål. Jag tror, att kryssarna komma att föra med sig betydande olägenheter. En av dem är, att det marina tänkandet — om man nu får använda en så egendomlig sammanställning av ord — kommer att bindas vid föråldrade betraktelsesätt och en otidsenlig taktik, vilket jag för min del finner mycket betänkligt. Jag anser, att det skulle vara högst önskvärt, om vi kunde kom-

Anslag till fartygsbyggnader för flottan. (Forts.)

ma fram till en radikal förnyelse av vår flottpolitik, men jag är rädd att krys-sarna i det avseendet komma att stå i vägen.

Till sist kan jag icke underlåta att instämma i vad som redan sagts från Älvsborgsbänken i anledning av ett yttrande, som fälldes här från Göteborgs-bänken om minkryssaren och den därmed sammanhängande anslagsfrågan. Herr Lindström menade, att detta anslag mycket väl kunde ha gått på förskottsstaten. Det var intet som hindrade detta, och det finns åtskilliga preju-dikat på den saken, menade han. Det lät nästan som en rekommendation. Jag hoppas, att departementschefen icke kommer att följa ett så dåligt råd, och jag finner det märkvärdigt, att det kommer från en ledamot av statsutskottet, det utskott som ju dock borde känna sig förpliktat att vårda och hävda riks-dagens medbestämmanderätt i anslagsfrågor. Till vad som redan har sagts från Älvsborgsbänken i detta ämne skulle jag vilja foga även det påpekandet, att det dock är en viss skillnad mellan förhållandena nu, sedan vi ha fått en femårsplan för försvaret, och de förhållanden som rådde innan denna femårs-plan var av riksdagen beslutad och godkänd. Jag tillåter mig uttala förhopp-ningen, att om det kommer några ytterligare väsentliga ändringar i femårs-planen, de då i vederbörlig ordning måtte föreläggas riksdagen till prövning.

Efter härmed slutad överläggning gjordes enligt de yrkanden, som därun-der framkommit, propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu före-dragna punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som inne-fattades i den av herr von Heland vid punkten avgivna reservationen; och för-klarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Punkterna 84—91.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 92.

Lades till handlingarna.

Punkterna 93 och 94.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 95.

Lades till handlingarna.

Punkterna 96—98.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 99.

Lades till handlingarna.

Punkterna 100—124.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 125.

Lades till handlingarna.

Första kammarens protokoll 1943. Nr 12.

Punkterna 126—143.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 144.

Lades till handlingarna.

Punkterna 145—149.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 150.

Lades till handlingarna.

Punkten 151.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 152 och 153.

Lades till handlingarna.

Punkterna 154—170.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 171.

Lades till handlingarna.

Punkten 172.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 173.

Lades till handlingarna.

Föredrogos ånyo bevillningsutskottets betänkanden:

nr 17, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående viss förhöjning av understöd åt f. d. specialtobakshandlare; och

nr 18, i anledning av väckt motion om befrielse från skyldighet att erlägga automobils katt.

Vad utskottet i dessa betänkanden hemställt bifölls.

Föredrogos ånyo första lagutskottets utlåtanden:

nr 17, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 20 juni 1924 (nr 225) med särskilda bestämmelser angående olovlig befattnings med spritdrycker och vin, m. m.;

nr 18, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 26 april 1940 (nr 272) med särskilda bestämmelser angående domstolarna och rättegången vid krig eller krigsfara m. m.;

nr 19, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 1 november 1940 (nr 924) med särskilda bestämmelser angående patent vid krig eller krigsfara m. m.;

nr 20, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 30 december 1939 (nr 951) angående vissa utfästelser rörande införsel och utförsel av varor m. m.;

nr 21, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 12 december 1941 (nr 925) om reglering av förbrukningen av elektrisk kraft och gas;

nr 22, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 1 november 1940 (nr 925) med särskilda bestämmelser angående förmynderskap, godmanskap och boutredning vid krig eller krigsfara m. m.;

nr 23, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 8 november 1940 (nr 926) med särskilda bestämmelser angående bolag, föreningar, sparbanker, vissa andra inrättningar och samfälligheter samt stiftelser vid krig eller krigsfara m. m.;

nr 24, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 31 maj 1940 (nr 473) om förbud i vissa fall mot beviljande av kvarstad eller skingringsförbud;

nr 25, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 30 juni 1942 (nr 550) med särskilda bestämmelser om uppfinningar av betydelse för rikets försvar eller folkförsörjningen m. m.; samt

nr 26, i anledning av väckta motioner angående viss ändring av lagen om tillsättning av prästerliga tjänster.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Vid förnyad föredragning av andra lagutskottets utlåtande nr 16, i anledning av väckta motioner om rätt för tjänstemannaorganisationerna att i vissa mål representeras i arbetsdomstolen, arbetsrådet och försäkringsrådet, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogos ånyo jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 13, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtelse till statens centrala frökontrollanstalt och statens växtskyddsanstalt av vissa områden av kronoegendomen Bergshamra nr 1 i Stockholms län; och

nr 14, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa fastigheter, som disponeras av veterinärinrättningen i Skara.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogs ånyo första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 5, i anledning av väckt motion angående fördelningen av vissa lotterimedel. *Ang. fördelningen av lotterimedel.*

I en inom första kammaren väckt och till dess första tillfälliga utskott för behandling hänvisad motion, nr 95, av herr *Gustaf Elofsson* m. fl., hade yrkats, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle begära, att vid fördelningen av lotterimedlen hänsyn måtte tagas till de synpunkter, som i motionen framförts.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet anfört bland annat följande:

»Motionärerna förorda anslag av lotterimedel till bl. a. landsbygdens frivilliga ungdomsorganisationer för underlättande av deras studieverksamhet samt

Ang. fördelningen av lotterimedel. (Forts.)

stipendier till landsbygdens ungdom för beivrande av högre skolor. Frågan om ökat ekonomiskt stöd till det frivilliga folkbildningsarbetet är redan föremål för utredning av 1939 års ungdomsvårdskommitté, och vid årets riksdag föreliggande motioner om anslag till stipendier för landsbygdsungdoms studier vid högre skolor liksom studier per korrespondens, varför dessa speciella former redan äro under utredning eller komma att prövas av riksdagen i annat sammanhang.

Utskottet finner dock i likhet med motionärerna, att ett bättre tillgodoseande av landsbygdens kulturella behov är berättigat, och för utjämnande av de stora skillnaderna i kulturellt och socialt hänseende mellan landsbygd och stad torde det vara av betydelse med en för landsbygdens vidkommande förmånligare fördelning av lotterimedlen. Som skolöverstyrelsen jämväl påpekat har statsutskottet i ett utlåtande vid fjolårets riksdag kraftigt understrukit dessa synpunkter och förutsatt att Kungl. Maj:t förelägger riksdagen förslag, ägnat att i möjligaste mån tillgodose det av utskottet uttalade önskemålet, därest så icke kunde ske inom ramen för det äskade anslaget. Riksdagen har genom bifall till detta utlåtande således redan givit sin anslutning till det i motionen framförda önskemålet, och under sådana förhållanden synes det ej motiverat att ånyo göra framställning härom hos Kungl. Maj:t.

Utskottet får sålunda hemställa, att förevarande motion icke måtte till någon första kammarens åtgärd föranleda.»

Herr Elofsson, Gustaf: Herr talman! När man ser på utskottets utlåtande över den motion, som jag har väckt om en rättvisare fördelning av lotterimedlen till landsbygden, finner man, att utskottet är ense med mig om att den nuvarande fördelningen icke är rättvis. Trots detta anser emellertid utskottet, att vi icke skola ge några direktiv till Kungl. Maj:t utan att det hela skall få fortsätta på samma sätt som hittills.

Under förra året utbetalades det av lotterimedel 4,212,000 kronor. Därav har Operan fått 1,277,300, Dramatiska teatern 403,700, Göteborgs lyriska teater 296,000, Göteborgs stadsteater 210,800, Hälsingborgs stadsteater 126,500, Riksteaterns publikorganisation 350,000 kronor o. s. v. Detta blir sammanlagt 2,664,300 kronor, som utdelats, eller 63 procent av den tillgängliga summan. Även den andra delen av beloppet har i huvudsak tillfallit konserthus samt konsert- och orkesterföreningar, vilka främst ha sin verksamhet förlagd till städerna. Endast cirka 200,000 kronor, eller 5 procent av hela anslagsbeloppet, ha tillfallit landsbygden.

Av de yttranden, som ha avgivits av de olika institutioner, som utskottet har hört i saken, framgår, att de flesta av de hörda institutionerna äro överens om att landsbygden borde ha en större del av lotterimedlen. Det kan väl t. o. m. ifrågasättas, om icke anslagen till sådana institutioner som Kungl. operan och Dramatiska teatern borde ingå i statsbudgeten och icke såsom nu sluka nästan hela utdelningen från lotterimedelsfonden, som i stället borde fördelas lika över hela landet. Det är visserligen ett par enstaka institutioner, som ha avstyrkt framställningen, men om man närmare studerar, vilka det är som avstyrkt, finner man, att det i huvudsak är sådana institutioner, som äro förlagda till städerna, och man kan ju inte förtänka dem, att de vilja behålla den förmån, som de haft förut. När man emellertid från statsmakternas sida gång på gång gjort gällande, att man borde försöka jämna vägen mellan stad och landsbygd och förbättra förhållandena på olika områden, måste det väl ändå anses vara en rimlig begäran, att även landsbygden i samma mån som städerna skall bli delaktig av lotterimedlen, som väl inkomma till staten i minst samma utsträckning från landsbygden som från städerna. På landsbygden ha vi inga

Ang. fördelningen av lotterimedel. (Forts.)

konserthus, samlingslokaler och dylikt, men våra lantmannaskolor och andra undervisningsanstalter tvingas ofta att brottas med de allra största ekonomiska svårigheter. Om man begär ett anslag av statsmedel till dem, är det oftast mycket litet eller nästan ingenting som man får. Jag anser därför, att man ifrån statsmakternas sida mera borde tänka på landsbygdens förhållanden vid fördelningen av lotterimedlen. Man bör icke bara utgå ifrån, att man skall bereda städernas invånare den allra största omvårdnad, under det att landsbygden tillbakasättes på alla områden. Då det från statsutskottets sida är efter år påpekats, att det borde ske en rättvisare fördelning av lotterimedlen, anser jag, att regeringen, som svarar för hela landets välfärd, bör taga denna fråga under övervägande och se till att det icke får fortsätta på samma sätt som hittills. I stället för att som nu omkring 90 procent av lotterimedlen stanna i städerna »böra», låt mig säga, 40 procent överflyttas till landsbygden och städerna få behålla 60 procent. Jag tycker, att detta är en så rimlig begäran, att jag förvånar mig över att utskottet icke har kunnat gå med på att framlägga ett förslag till Kungl. Maj:t just på denna punkt.

Jag förstår ju, att jag icke har några utsikter att kunna vinna gehör för min framställning gentemot ett enhälligt utskott, men jag kan, herr talman, ändå icke underlåta att yrka bifall till den motion, som jag har avgivit.

Häri instämde herrar *Tjällgren, Björck, Bror Nilsson, Wiklund, Lodenius* och *Albertsson*.

Herr **Eriesson, Herman**: Herr talman! 1938 års riksdag fattade ett beslut i frågan om hur lotterimedlen skulle fördelas. Det beslöts att de pengar, som inflöto på lotterispel, skulle fördelas så att hälften skulle gå till statskassan och den andra hälften tillföras lotterimedelsfonden. Det blev emellertid större anslutning till lotterierna än man hade tänkt sig, och de summor som inflöto blevo ju rätt stora — för nästa år beräknas beloppet uppgå till inte mindre än 26,5 miljoner, och redan vid 1941 års riksdag var det uppe i 15 miljoner kronor. 1941 års riksdag beslöt därför med hänsyn till det behov, som statsbudgeten hade av medel, att överföra en väsentlig del av den hälft, som lotterimedelsfonden skulle ha, till den allmänna budgeten och att tillföra lotterimedelsfonden ett belopp på endast 3,5 miljoner. I följd tillförde man denna fond en summa av 5 miljoner. Statsutskottet uttalade, när frågan då behandlades, följande: »Av sistnämnda belopp belöpa 1,718,000 kronor å Stockholm. Av redovisningen över anslaget disposition att döma synas övriga städers och landsbygdens berättigade anspråk på stöd för kulturell verksamhet på grund av anslaget begränsning icke kunnat i tillräcklig grad tillgodoses. Det framstår emellertid som en angelägenhet av vikt, att detta i fortsättningen blir möjligt. Därest så icke kan ske inom ramen för det nu äskade anslaget, förutsätter utskottet, att Kungl. Maj:t förelägger riksdagen förslag, ägnat att i möjligaste mån tillgodose det av utskottet uttalade önskemålet.»

Vi ha förut i dag vid behandlingen av tionde huvudtiteln avgjort frågan om avsättningen till lotterimedelsfonden för nästa budgetår, och därvid har statsutskottet understrukit vad det anförde i följd, i samma ordalag som dem jag nyss citerade. Statsutskottet har alltså även i år uttalat, att Kungl. Maj:t borde ha sin uppmärksamhet riktad på detta förhållande, i all synnerhet som man nu för budgetens räkning tar så mycket även av den del, som enligt 1938 års beslut rätteligen borde ha tillförts lotterimedelsfonden.

Första tillfälliga utskottet ansluter sig till vad statsutskottet sålunda uttalat, men vi ifrågasättta samtidigt, huruvida man inte ur detta sammanhang borde rycka loss de två stora posterna som gå till Stockholm, för 1942 icke mindre

Ang. fördelningen av lotterimedel. (Forts.)

än 1,277,300 kronor till Operan och 403,750 kronor till Dramaten. Vi undra om inte dessa båda anslag borde bestridas ur statsbudgeten. I sådant fall skulle ju av lotterimedlen mer än en och en halv miljon frigöras, som skulle kunna fördelas på de mera tillfälliga anslagsbehoven på landsbygden.

Det har liksom blivit hävd att Operan, teatrar, konserthus o. s. v. i städerna skola ha anslag av lotterimedlen. Och det torde väl också vara på det sättet att man inte gärna kan begära, att dessa institutioner skola få sina anslag utslutande av de kommuner, där de äro belägna. Framför allt kan man inte begära att Operan skall få det stora anslag, som den behöver, utslutande av Stockholms stad, såsom motionärerna förutsätta. Vi anse att Operan liksom Dramaten är en hela folkets kulturhård, som även landsbygdens invånare i mycket stor utsträckning besöka när de äro resande i Stockholm. Därför bör det också anslås medel ur den allmänna budgeten till dessa institutioner.

Utskottet understryker för sin del landsbygdens behov av ökade anslag ur lotterimedelsfonden. Och i den mån de stadigvarande behoven inte kunna täckas genom den allmänna budgeten, så bör landsbygdens behov av anslag för kulturella ändamål tas ur den allmänna budgeten, såsom statsutskottet har förutsatt.

Vi ansågo med hänsyn till den motivering, som statsutskottet i fjol anförde för sin ståndpunkt och som det även i år starkt understrukit, ingen anledning finnas att nu ge det direktiv till Kungl. Maj:t, som motionärerna påyrkat. Vi kunde i utskottet heller inte vara med om motionärernas tanke att man skulle bilda ett landsbygdens eget lotteri. Vi äro inte säkra på att den anordningen skulle bli så lycklig. Vi tro att det är bättre att man har endast ett lotteri, men att man strävar efter att få de medel, som inflyta, rättvist fördelade. Och hade man inte behövt ta så mycket av den hälft, som rätteligen borde ha tillförts lotterimedelsfonden, till den allmänna budgeten, så hade det funnits tillräckligt med medel. Då hade det blivit nära 10 miljoner över för de tillfälliga anslagen, sedan de fasta anslagen, som man kan beräkna till något över 3 miljoner, blivit tillgodosedda. Jag anser att motionärerna i stället borde ha väckt en motion i anledning av statsverkspropositionens tionde huvudtitel, där avsättning till lotterimedelsfonden föreslås. Den motionen borde ha begärt en höjning av anslaget till lotterimedelsfonden från 4,5 miljoner till ett högre belopp. Det hade varit en bättre väg än att motionera om att i en skrivelse ge Kungl. Maj:t direktiv om ändrad fördelning av lotterimedelsfonden.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Persson: Herr talman! Utskottets utlåtande är ju till synes enhälligt. Då jag dock i viss mån tillkännagivit en avvikande mening under utskottsbehandlingen må det tillåtas mig att inför kammaren avgiva en kort deklARATION.

I sak äro ju utskottet och motionärerna överens. Då vi i utskottet fingo statsutskottets uttalande från i fjol under våra ögon, ansåg jag att detta inenbar ett starkt stöd för motionärernas syfte. När vi i det tillfälliga utskottet fattade vårt beslut räknade jag med att statsutskottet ytterligare skulle understryka sin mening i år. Jag antog också att ett justerat statsutskottsutlåtande skulle föreligga innan vi skulle justera vårt eget betänkande. Då jag inte hade tillfälle att närvara vid justeringen kunde jag inte ytterligare efterlysa statsutskottets ståndpunkt. Om emellertid det i dag behandlade statsutskottsutlåtandet om lotterimedelsfonden funnits till påseende och föredragits i det tillfälliga utskottet vid justeringen av dess utlåtande, så hade jag

Ang. fördelningen av lotterimedel. (Forts.)

säkerligen anmält reservation. Jag hade nämligen hela tiden hoppats att statsutskottet, när regeringen icke beaktat dess uttalande från i fjol, skulle ha skärpt sitt uttalande i år. Även om jag nu väntar och hoppas att regeringen skall ta intryck av de sålunda två gånger upprepade hemställandena från statsutskottet, anser jag i alla fall, i det läge vari frågan nu kommit, att skäl verkligen föreligga för riksdagen att genom en särskild skrivelse göra sin mening i detta ärende gällande hos Kungl. Maj:t.

Jag anser mig därför, herr talman, oförhindrad att instämma i herr Elofssons yrkande.

Herr Elofsson, Gustaf: Jag vill bara till utskottets ärade ordförande säga, att jag i motionen ingalunda påyrkat att Operan eller Dramaten inte skulle få några anslag av lotterimedel. Men jag har sagt att när det gäller så stora anslag, som dessa institutioner kräva, kan man ifrågasätta huruvida de inte borde ingå i stadsbudgeten i stället för att som nu sluka nära nog hela det belopp, som finns tillgängligt i lotterimedelsfonden.

Utskottets ärade ordförande ansåg att det varit bättre att vi motionerat om att lotterimedelsfonden borde tillföras större belopp. Emellertid skulle jag väl tro att utskottets ärade ordförande har reda på att statsbudgeten alltjämt är hårt ansträngd. Vad jag ville komma till var en rättvis fördelning av de belopp, som verkligen finnas tillgängliga. Annars tror jag nog också, att vi bli skattetyngda tillräckligt ändå och att de belopp, som tillföras den allmänna budgeten av lotterimedel, mycket väl behövas. Men jag har intet annat yrkande, herr talman, än att de belopp, som finnas att fördela, skola fördelas lika mellan stad och landsbygd, så att även landsbygden kan få sina kulturella behov tillgodosedda.

Herr Eriksson, Herman: Herr Elofsson erkänner nu att det faktiskt vunnit hävd att Operan och Dramaten skola ha stöd av det allmänna. Och då spelar det ju ingen roll varifrån pengarna tas, om det är från lotterimedelsfonden eller från allmänna budgeten. Nu har utskottet ifrågasatt, huruvida inte anslagen till Operan och Dramaten, d. v. s. de två största anslagen från lotterimedlen, borde tas ur den allmänna budgeten. Det är i denna punkt vi tycka att man bör ta ärendet under en viss omprövning. Men när det förhåller sig så, att Kungl. Maj:t inte avsatt mer än 4.5 miljoner kronor till lotterimedelsfonden, och såväl motionären som jag anse att de kulturella institutioner, som äro hela folkets gemensamma egendom, böra ha anslag av det allmänna, så blir det inte mer att ta ur lotterimedelsfonden till de tillfälliga anslagsbehoven.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter i enlighet med de därunder förekomna yrkandena gjordes propositioner, först på bifall till vad utskottet i det under behandling varande utlåtandet hemställt samt vidare på bifall till den i ämnet väckta motionen; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Herr statsrådet *Bergquist* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 185, med förslag till förordning om särskilt undantag från skyldighet att utgiva lagfartsstämpel och skatt för gåva efter vissa lantmåteriförrättningar inom Kopparbergs län; samt

nr 188, angående reglering av sockernäringen i riket m. m.

Om förbilligande av den statliga och kommunala administrationen.

Föredrogs ånyo första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 3, i anledning av väckt motion om åtgärder i syfte att nedbringa kostnaderna för den statliga och kommunala administrationen.

I en inom första kammaren väckt och till dess andra tillfälliga utskott hänvisad motion, nr 196, hade herr *Sandegård* hemställt, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om åtgärder i syfte att nedbringa kostnaderna för den statliga och kommunala administrationen.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet på anförda skäl hemställt, att ifrågakvarande motion icke måtte till någon första kammarens åtgärd föranleda.

Herr Sandegård: Herr talman! Jag ber att med några ord få en liten smula redogöra för tanken i den föreliggande motionen. Den avser ett mycket begränsat avsnitt av det besparingsarbete, som vi alla veta är i gång. Den är en fortsättning egentligen på en debatt — om man nu kan kalla det för en debatt — som förekom här i fjol när statsrevisorernas berättelse föredrogs och då det i en av de punkter, som förelågo för kammaren att taga ställning till, hemställdes från statsrevisorerna att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville låta verkställa utredning rörande frågan om bortarbetande av öretalen från kronodebetsdelarna. Jag tillät mig då att uttala en vördsam önskan om att man, när man nu skulle utreda en så relativt liten sak, något måtte utvidga området för den begärda utredningen. Jag syftar i all enkelhet på en liten aktion mot det skrivraseri i detta land, som nästan saknar motstycke. Jag säger i motionen bl. a. att det kunde vara värt både möda och tid och kostnad att åstadkomma en approximativ uträkning av antalet människor, pennor, skrivmaskiner och pappersark, som årligen åtgå för att mätta ett till synes oväsentligt behov av utredningar, statistik, betyg och intyg från myndigheter av alla slag, samt blanketter, där de svenska medborgarnas alla namn, data och omständigheter skola fästas på papper.

Utskottet har enhälligt avstyrkt motionen med den vanliga motivering, som man består en motionär, när man visserligen å ena sidan finner att han nog har rätt till en stor del, men å andra sidan anser att det dock inte är nödvändigt att fatta ett särskilt beslut i ärendet. Utskottet har sålunda med en motivering, som jag kanske i någon mån kan nöja mig med, givetvis avstyrkt även denna lilla propå.

Jag är angelägen att därutöver endast få understryka, att motionen avsett en mycket begränsad men dock konkret del av ett spörsmål, vilket man ändock enligt min mening borde ta en smula allvarligare på än vad det vill förefalla — jag ber om ursäkt för att jag uttrycker saken så — att utskottet har gjort.

Emellertid får jag hoppas att detta önskemål så småningom i alla fall genom omständigheternas tryck och kanske också genom en så småningom framväxande opinion skall tillgodoses. Jag nöjer mig nu med att understryka vad utskottet förklarar, nämligen att det är av synnerlig vikt att kostnaderna för den statliga och kommunala administrationen begränsas i möjligaste mån, och att det för vinnande av detta syfte icke minst är betydelsefullt att vidtaga sådana förenklingar i förvaltningsarbetet, som låta sig genomföra utan att kravet på säkerhet eftersättes,

Jag har, herr talman, intet yrkande.

Sedan överläggningen ansetts hämed slutad, bifölls vad utskottet i förevarande utlåtande hemställt.

Föredrogos och bordlades Kungl. Maj:ts denna dag avlämnade propositioner nr 185—188.

Anmälde statsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 108, till Koningen, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat till riksstaten för budgetåret 1942/43, i vad propositionen avser kommunikationsdepartementets verksamhetsområde.

Skrivelseförslaget godkändes under förutsättning att utskottets hemställanden i utlåtande nr 63 bifölles även av andra kammaren.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 4.56 e. m.

In fidem

G. H. Berggren.

Stockholm 1943. Kungl. Biblioteket. P. A. Norstedt & Söner.
1943